

卐

જામોત્થુ જા સમજસ્ત મગવમો મહાવીરસ્ત

卐

શ્રી જૈન પ્રવચનના આદ્યકોને વર્ષ ૨૨ માના અંક ૪૩ થી ૪૮ મદન

શ્રી પર્યુષણ સંદેશ લેખમાળા

[આઠ લેખોના સમૂહ]

★

લેખક

પૂ. સમ્ભાગમરહસ્યવેદી, પરમ ગીતાથ, રવ. આચાર્યદેવ
 શ્રીમદ્ વિજયદાનસૂરી^૧વરજી-૫૮ પ્રમાણ, પૂ. સિદ્ધાન્ત
 મહોદયિ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયપ્રેમસૂરી^૧વરજી
 મહારાજના પટ્ટાલકાર-પૂ. પરમ સાસનપ્રભાવક, મહારા^૧દ્ર
 દેશદ્વારક, આખ્યાન-વાચસ્પતિ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્
 વિજયરામચન્દ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ

★

૧૯૬૬ નવમું મૂલ્ય-એક રૂપીઆ

卐

શ્રીવીરસવત્૨૪૭૮ સને ૧૯૫૧ વિક્રમસવત્૨૦૦૮

卐

નવાળ ચદુલાન મોતીલાલ, સ ઓ જૈન પ્રવચન
શ્રી જૈન પ્રવચન દાર્યાસય, દક્ષણની પોળ, અમદાવાદ

નિવેદન

આ લેખસંગ્રહને પુસ્તકાકારે છપાવવાની
વિચારણા ચાલુ હતી, તે દરમ્યાનમા શેઠ અમૃતલાલ
હલમુખભાઈ હાજી અને શેઠ હીરાલાલ ઇરાવાલ
હવેરીએ જણાવ્યું કે-‘આવા સાહિત્યના પ્રકાશન
અને પ્રચારમા વાપરી શકાય તેવી રૂપીઆ ૫૬૨
સોની રકમ અમારા હસ્તક છે’ અને આ પ્રકાશન
માટે મજકુર રકમ શ્રી જૈન પ્રવચન કાર્યાલયને
સુપ્રત કરવાની તેમણે સહયોગ ઇચ્છા વ્યક્ત કરી
આથી મજકુર રકમમાથી આ નાનકડું પુસ્તક પ્રગટ
કરવામા આવ્યું છે

અમારા દષ્ટિદોષ આદિ કોઈ કારણે આ
પુસ્તકમા નો કોઈ પણ ભૂલ રહી જવા પામી હોય,
તો તે બદલ મિત્રા મિ દુષ્કંડ દર્શને છોએ

-પ્રકાશક

મુદ્રક

ગોવિંદલાલ મોદનલાલ જાની
શ્રી પ્રિન્સ પ્રિન્ટરી, રતનપોળ, અમદાવાદ

પ્રાસંગિક વાતો

આ લેખમાળા અસ્તિત્વમા આવી, તેનો સુમથ અમ દાવાદના 'સંદેશ' નામના સુપ્રસિદ્ધ દૈનિકના અધિપતિ શ્રીયુત જોડીવાળાને કાળે જામ છે 'સંદેશ' કાર્યાલયના વૃત્તાન્ત નિવેદક શ્રીયુત ચન્દ્રકાન્ત વ્યાસ દ્વારા જો તેઓ માગણી કરતા નહિ અને શ્રીયુત વ્યાસ વારંવાર આ વિષેનો આગ્રહ સેવન નહિ, તો આ લેખમાળા અસ્તિત્વમા આવવા પામત નહિ કારણ કે-આવી કોઈ લેખમાળાને તૈયાર કરવાની પૂ પદમ શાસનપ્રભાવક, વ્યાખ્યાનવાચસ્પતિ, આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયરામચન્દ્રસૂરીચરણ મહારાજે વિચારણા કરેલી નહિ તેમજ શાસનની આગધના, પ્રચારણા અને પ્રભાવના આદિને લગતી વિવિધ પ્રવૃત્તિઓમા તેઓશ્રી ખૂબ જ જાણાએલા હતા

આ લેખમાળા તૈયાર થયા બાદ, તેઓશ્રીએ, આ આખી ય લેખમાળા શ્રી જૈન પ્રવચન કાર્યાલયને આપી અને શ્રી જૈન પ્રવચન કાર્યાલય તરફથી ભાઈ શ્રીકાન્તે 'સંદેશ' કાર્યાલયના વૃત્તાન્તનિવેદક શ્રીયુત વ્યાસને તેની નકલ મુખત કરી તે પછી, 'સંદેશ' પત્રમા તેમજ 'એવક' પત્રમા આ લેખમાળાના પ્રકાશનને લગતી બાહેગત, શ્રીયુત જોડીવાળા તરફથી પોતાની સહી સાથે કરવામા આવી, જેની નજલ આ પુસ્તકમા અન્યત્ર આપવામા આવી છે તે પછી ખીબા જ દિવસથી આ લેખમાળાના આઠ લેખો કેમશ 'સંદેશ' દૈનિકમા પ્રગટ થવા શરૂ થયા

નોંધપાત્ર બીના એ પણ છે કે-દૈનિક પત્રોમા પ્રગટ થતા લેખોના મુદ્રણમા જેવી અશુદ્ધિઓ આવવી એ રદન

સ્વાભાવિક મનાય છે, તેવી અશુદ્ધિઓ પણ આવી જવા પામે નહિ, તેની બનતી કાળજી 'સંદેશ' કાર્યાલય તરફથી રાખવામા આવી હતી આ લેખોને વાચવાને માટેનું આઠ ધંધુ વધે એવી ગોઠવણ કરવા પ્રત્યે પણ 'સંદેશ' કાર્યાલયે લક્ષ્ય આપ્યું હતું વળી દરેકે દરેક લેખમા, 'સંદેશ' કાર્યાલયે પોતાના તરફથી બનાવેલો પૂ આચાર્યદેવશ્રીનો ખ્લોક પણ પ્રગટ કર્યો હતો.

આ લેખમાળાના આઠ લેખો ઉપર જે તિથિ, તારીખ અને વાર છાપવામા આવેલ છે, તે એટલુ જ સૂચવે છે કે-તે તે લેખ તે તે દિવસના 'સંદેશ' દૈનિકમા પ્રગટ થયો હતો વળી, આ લેખમાળા શ્રી પર્યુષણપર્વને જ આશ્રયીને લખવામા આવી નહોતી, પરન્તુ આ લેખમાળા શ્રી પર્યુષણ અર્ઘ્યાના જ દિવસોમા 'સંદેશ' પત્રમા પ્રગટ થવાની હોવાથી, સાતમા અને આઠમા લેખાક્રમા શ્રી પર્યુષણપર્વને આશ્રયીને વિચારણા રજૂ કરાએવી છે આથી જ, આ લેખમાળા સાથે 'શ્રી પર્યુષણ' અને 'સંદેશ' એ બે શબ્દો યોજવામા આવ્યા છે.

આ લેખો ક્રમશઃ શ્રી જૈન પ્રવચન સાપ્તાહિકમા પ્રગટ કરવાના હતા, પરન્તુ આ લેખમાળા પુસ્તકાકારે છપાવીને શ્રી જૈન પ્રવચનના આહુકોને મોકલવી એ વધારે ઠીક ધર્મ પડ્યે એમ લાગવાથી, શ્રી જૈન પ્રવચનના ચાલુ વર્ષ ૨૨ માના અક્ર ૪૩ થી અક્ર ૪૮-એમ છ અક્રોના બદલામા, આ પુસ્તક શ્રી જૈન પ્રવચનના આહુકોને મોકલી આપવાનો નિર્ણય કરવામા આવ્યો છે. —મકાશક

५ स-नागभरहुस्यवेदी, परम गीतार्थ स्वर्गस्थ
आचार्यदेव श्रीभट्ट



विजयदानसूरीश्वरल महाराज

પૃ સકલાગમરહસ્યવેદી, પરમ ગીતાર્થ, રત્ન આચાર્યદેવ શ્રીમદ્
વિજયદાનસૂરીશ્વરજી મહારાજના

— પદાલકાર —



પૂજ્યપદ સિદ્ધા લમહોદધિ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્
વિજયપ્રેમસૂરીશ્વરજી મહારાજ

પૂજ્યપાદ સિદ્ધાન્તમહોદયિ, આચાર્યવર્ય શ્રીમદ્
વિજયપ્રેમસૂરીશ્વરજી મહારાજના

— પટ્ટપ્રભાકર —



પૃ. પરમ શાસનપ્રણાવક, વ્યાખ્યાનવાચસ્પતિ,
આચાર્યદેવ શ્રીમદ્
વિજયરામચન્દ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ

અમદાવાદ અને સારાયે મહાગુજરાતની

જૈન આલમને તથા અન્ય જૈનેતર
જનતાને પ્રાપ્ત થનારો સુવર્ણ અવસર

અમદાવાદ અને સારાયે મહાગુજરાતની જૈન આલમને તથા
અન્ય જૈનેતર જનતાને જણાવતાં અમને અત્યંત આનંદ થાય
છે કે છેલ્લાં અગીયાર આઠવાડીયાથી અમદાવાદમાં પ્રેમાનંદ
હોલમાં દર રવિવારે સવારમાં જોમનું વ્યાખ્યાન સાંભળવા
માટે દળદેશ જૈન બાર્થ-બહનો તેમજ જૈનેતરો તત્કાપક થઈ
રજા હોય છે તે પ્રખર પિદ્ધાન આચાર્ય મુનિ શ્રી વિજય
રામચન્દ્રસરીશ્વરજી મહારાજને આગામી પવિત્ર પર્વપણપર્વ
પ્રસંગે દરરોજ 'સદેશ'ના લાખે વાંચકોને તેમનો સંદેશ
વાંચીને મનન કરી શકે તેવી રીતે દરરોજ જુદા જુદા વિષયો
ઉપર ચોતાના સ્વહસ્તે લખેલા લેખો આપવા અમે વિનંતિ
કરી હતી મુનિશ્રીએ અમારી આ વિનંતિનો સદર્પ સ્વીકાર
કર્યો છે અને અમને તેમજ અમારા લાખે વાંચકોને યુગ્મજ
આભારી કર્યા છે મુનિશ્રીના સ્વહસ્તે લખાયેલ આઠ લેખો
પર્વપણ પર્વના દિવસોમાં જુદાવારના દિવસથી દરરોજ એક
એક પ્રગટ કરીશું

જૈનેતર બાર્થએને પણ આ લેખમાળા વાંચવાની અમારી
ખાસ વિનંતિ છે કારણ કે "જૈનાચાર્યો દ્વારા કહેવતી વાતો
માત્ર જૈનોના હિતને માટે હોતી નથી પરંતુ જનતાના જીવમા
નના હિતને માટે હોય છે" પછી બહેને તે જૈનોને સંદેશને
કહેનારેલી હોય "

(૫૧૭૭)

અમે અમારા વાંચકોને ત્રાસ આપવા માગીએ છીએ કે મુનિશ્રીના વ્યાખ્યાનો તેમજ લેખો ક્રાંતિકારી અને આધુનિક વિચારશ્રેણિ ધરાવતા હોઈ માનવજાતના તાર અજુગજુપી મુકે તેના હોય છે, પણ તે માનવી અમે તે પૂર્વનો હોય. 'સરેસ'માં પ્રગટ થતા આ લેખો વાંચકો અને તેનો સમઠ કરનાર અને અમે આપને ખાતો આપીએ છીએ કે તમારા જીવનમાં ચમત્કાર રીક ફેરફારો જણાશે અને તમને ખુબ સાતિ મળશે.

x

x

x

પદ્મવલ્લ પર્વના આઠે દિવસ પ્રખર વિદ્વાન મુનિશ્રી ત્રિજયરામચન્દ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજના મનનીય લેખો "સરેસ"માં જ આવવાના છે અને મળવ છે કે એ દિવસથી કાપીએ મેળવનામાં મુશ્કેલી પડે તો પહેલેથી જ તમારી કાપી મેળવવાનો પત્રો જાણીખરત કરી મેંશા અને ગોરખધધા કે તારા એજટો અને ફેરીવાઓની જગ્યામાં ફેસામે નહિ.

શ્રી

નહલાલ બોડીવાળા

અને "સરેસ"

ઉપરની નહેરાવ, ત્રિ. સ. ર. ૧૭-મુલ્ય નહીં ૧૧-તા ૨૮
૮ ૧૯૫૧ મ. મળવારે સવારે "સરેસ"માં અને તે જ નિ. સ. ૨૦
"સરેસ"માં પ્રગટ થઈ હતી આ નહેરાવો સ્થાને ૫. આવાય
રેવનો બોડી પ્રગટ કરાયા હતા

—૪૩૧૧૩

શ્રી પર્યુપણુ સંદેશ લેખમાળા

[આઠ લેખોનો સંગ્રહ]

અ તુ ક મ લિ ઠા

	પા ૫
સેખાંક ૫૬સે	૧
સેખાંક જીત્તે	૨૧
સેખાંક ત્રીત્તે	૪૧
સેખાંક ચોથો	૬૧
સેખાંક પાંચમો	૮૩
સેખાંક છઠો	૧૦૫
સેખાંક સાતમો	૧૨૫
સેખાંક આઠમો	૧૪૭



વેખાક પહેલો

“માણુસ માત્રે સેવવા યોગ્ય ધર્મ જ છે
અને મેળવવા યોગ્ય મોક્ષ જ છે !”

—જાણતાને દેવામાં દેરા કવચી દોષ,
તો તમને નિવાસુભાવપૂર્વકના મધ્ય
સ્થલાને જ, તમારા યોગના દેવ
રૂપનો અને જાણના દેવરૂપનો
પણ, સુદૃઢ બુદ્ધિથી વિચાર કરો !

આર્ય દેરામાંથી સૂઝમ બુદ્ધિવાળાઓ ખૂબી ગયા
નથી, છતાં જડતા શાથી આવી ગઈ છે !

તેના આર્યો દેરા કહેવાની વાતો માથે મેંનેના નિતને
માટે જ દોષી નથી, પરંતુ જ્યોત્સ્ના હવે માવતા
દિગને માટે દોષ છે, પણ તે જાહેર ને મેંનેને જ
દેશીને કહેવાઈ દોષ

લેખક

૫ પરમ શાસનપ્રભાવક, બાબાનવાસાધિ,
શ્રીમદ્ વિજયરામચન્દ્રસૂરીશ્રિષ્ઠ

આપે બીજી તરફ 'મુદ્રેશ'ના બહોળા વાચકવર્ગમાંનો બહોળો વર્ગ શ્રી જૈન ધર્મનો અનુયાયી નથી, એ વાત પણ એમના ખ્યાલ બહાર નહિ હોય વળી શ્રીયુત જોડીવાળા પોતે પણ શ્રી જૈન ધર્મના અનુયાયી નથી આટલું છતાં પણ શ્રીયુત જોડીવાળાએ આવો સંદેશ મેળવવાનો નિર્ણય કર્યો, એની પાછળ એક શુભ મહત્ત્વનો ભાગ ભજવતો હોય, એવી કંપનાને ઘણા મોટા અવકાશ છે જે શુભની કલ્પનાને અહીં અવકાશ છે, તે શુભની અપેક્ષા આને વાચનાર માત્ર તરફથી પણ રાખવામાં આવે છે 'નિશ્ચિત ભાવપૂર્વકનો મધ્યસ્થભાવ' એ એક એવો શુભ છે કે-માણસને સાચી દિશાની શોધમાં ખૂબ મહત્ત્વનાર નિવડે આ શુભવાળો, કોઈની પણ વાતનો નિર્દોષપણે વિચાર કરી શકે અને એથી એ વાતના વાસ્તવિક મર્મને પામવામાં એ વિચારણા એને ઘણી જ સહાયક નિવડે એક વાતમાં વિચારબદ્ધ બની જઈને એ બીજી વાતને વિચારવામાં આવે, તો એ વિચારબદ્ધતા ના યોગે બીજી વાતની વિચારણા દોષિત બન્યા વિના રહે નહિ એટલા માટે તો, ન્યાયાધીશોએ જ્યાં સુધી મુકદ્દમા આવે ત્યાં સુધી માત્ર મધ્યસ્થભાવે શુભ-દોષને જોયા કરવાના હોય છે અને તે પછી જ એ શુભ-દોષના આધારે નિર્ણય કરવાનો હોય છે સ્વચ્છ માનસની વિચારણાનો આ પગ એક નમુનો છે એટલે આ સંદેશના વાચકો, અહીં કહેવ તી વાતોનો વિચાર, 'આ તો એક જોનાચાર્યે' કહેવી વાતો -એ રીતિએ નહિ કરતા, કહેવાતી વાતોના મર્મને પામી પ્રયત્ન કરો, એવી આશા રાખવામાં આવે છે

જન્મે છે, વિવેક જન્મે છે અને જ્યેમાથી ક્રમે કરીને સકળ
 શુષ્કોનું પ્રગટીકરણ પણ થઈ શકે છે જે આત્માઓ કૃતજ્ઞ
 નથી હોતા, તેઓ પરોપકારી પણ બની શકતા નથી પોતાના
 ઉપર કરાયેલા ખીજના ઉપકારને જે બાણે નહિ અને ગણે
 નહિ, તેના હૈયામા ખીજના ઉપર ઉપકાર કન્વાનો સાચો
 ભાવ પ્રગટેજ નહિ એ/લે આ 'સંદેશ'ના વાચકોને માટે,
 સૌથી પહેલો સંદેશ તો કૃતજ્ઞ બનવાના સૂચન રૂપ છે
 જે આત્માઓ કૃતજ્ઞ હશે અગર કૃતજ્ઞ બનશે, તે આત્માઓને
 એમ પણ લાગશે કે-આ વાત પણ આપણા ઉપરના ઉપ
 કારના ભાવથી જ આપણી સમક્ષ મૂકાઈ છે, અને હૈયામા
 એ જાતિનો ભાવ પ્રગટવાના થોગે, તેઓ આ વાતને મધ્યસ્થપણે
 વિચારવાની સાથે, આ વાતને આચારમા ઉતારવા જેવી લાગશે
 તો, આ વાતને આચારમા ઉતારવાનો વધારાશક્ય પ્રયત્ન
 કયા વિના પણ રહી શકશે નહિ

નિઝામુભાવપૂર્વકનો મધ્યસ્થભાવ જોઈએ

શ્રીકૃત બોડીવાળાએ જ્યારે મારી પાસેથી 'સંદેશ'ના
 વાચકોને માટેનો 'સંદેશ' મેળવવાની ઇચ્છા કરી હશે,
 ત્યારે એ વાતનો એમને જોશ રીતિએ પણ ખ્યાલ તો
 હશે જ કે-એક માણસ જ્યારે શ્રી જૈન ધર્મના આચાર્યપદથી
 'સંદેશ' આપશે, ત્યારે તે 'સંદેશ' કેવા પ્રકારનો હશે
 કોઈ પણ માણસ, પોતાની સામાન્ય ભુદ્ધિથી પણ સમજી
 શકે એવી આ વાત છે કે-કોઈ પણ જૈનાચાર્ય જે સંદેશ
 આપે, તો તે સંદેશ શ્રી જૈનધર્મના ફરમાનોને અનુસરીને જ
 આપે અને તે સંદેશ શ્રી જૈનધર્મના ફરમાનોને અનુસરતોજ

હોય છે આ કારણે, જે કોઈ આત્માઓ 'જિજ્ઞાસુભાવ પૂર્વકના મધ્યસ્થભાવે' જૈનાચાર્યોની વાતોનો, જૈનાચાર્યો દ્વારા ચમૂ કરાતી વાતોનો વિચાર કરે છે, તેઓ જો સૂક્ષ્મ બુદ્ધિને ધરનારા હોય છે, તો તેઓ જગતમાં વિવિધાન એવા સંતા અને અસંતા વિવેકને પામી શકે છે અને એ રીતિએ વિવેકને પામેલા આત્માઓ, ક્રમશઃ અમરવર્તનથી સર્વથા મુક્તા બની જઈને, સંપૂર્ણ કોટિના સકલવર્તનવાળા બની જાય છે

સૂક્ષ્મ બુદ્ધિથી વિચાર કરનારા બનેા !

કોઈ પણ વસ્તુના પરમાર્થને પામવાને માટે, જેમ જિજ્ઞાસુભાવપૂર્વકના મધ્યસ્થભાવની જરૂર છે, તેમ સૂક્ષ્મ બુદ્ધિપૂર્વકના પ્રયત્નની પણ જરૂર છે એકની એક ક્રિયાને જોઈને સ્થૂલ બુદ્ધિવાળાઓ જે વિચાર કરે છે અને સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળાઓ જે વિચાર કરે છે, તેમાં મોટું અંતર રહે છે સ્થૂલ બુદ્ધિવાળાઓને ત્યાગી અને તપસ્વી જનો હું ખમા પડેલા લાગે છે, જ્યારે સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળાઓને ત્યાગી અને તપસ્વી જનો સુખને સાધી ગ્રહેલા લાગે છે આ અગર શિક્ષક, પુત્ર અગર વિદ્યાર્થીને વિવેકપૂર્વક શિક્ષા કરે, ત્યારે સ્થૂલ બુદ્ધિવાળાઓને એમાં નિર્ઘંતતા લાગે છે, જ્યારે સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળાઓને એમાં દયા લાગે છે નેગી માણસને અપચ્ચ નહિ આપનાર અને પરાણે કંઠવી અગર જેમ્વાદ દવા પાનાર માટે સ્થૂલ બુદ્ધિવાળાઓ એવું માની લે છે કે-આ રીતિએ રોગી માણસને હેરાન કરાય છે, જ્યારે સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળાઓ કહેશે કે-રોગી માણસને રોગમુક્તા બનાવવાનો ઉપાય યોગ્ય છે 'કોઈ આપણું બગાડે તો આપણે એવું બગાડવું જ'—

જૈનાચાર્યો એ માત્રના બનાની જ વાત કરે છે

જૈનાચાર્યોની કોઈ પણ વાત, માત્ર જૈનોના જ હિતને અનુલક્ષીને હોય છે, એવું કદી પણ હોતું નથી જૈનાચાર્યોની અમુક અમુક વાતો માત્ર જૈનોને ઉદ્દેશીને જ કહેવાયતી હોય અગર તો કહેવાતી હોય એ અને, પરંતુ એ વાતો ય માત્ર જૈનોના જ હિતને અનુલક્ષીને હોતી જ નથી જૈનાચાર્યો દ્વારા કહેવાતી પ્રત્યેક વાત પાછળ, માત્ર જૈનોના જ નહિ, પરંતુ જગત આખાના-એવ માત્રના હિતની દૃષ્ટિ રહેલી હોય છે જેના હિંચામા જગતના એવ માત્રના બહાની ભાવનાને સ્થાન નથી, તે નથી ના જૈનાચાર્ય ને નથી તો જૈનાચાર્ય બનવાને લાયક જૈનાચાર્ય જે કાંઈ વાત કરે, તે શ્રી જૈન શાસનને અનુસરતી જ વાત કરે, પરંતુ શ્રી જૈન શાસનની એક પણ વાત એવી છે જ નહિ અગર કોઈ શકે પણ નહિ, કે જે વાતમાં પ્રત્યક્ષ રીતિએ કે અર્થિત રીતિએ પણ જગતના એવ માત્રના બહાનો હેતુ હોય નહિ જે વાતમાં જગતના એવ માત્રના બહાનો હેતુ નહિ, માત્ર અમુક જ એવોના બહાનો હેતુ, તે વાત શ્રી જૈન શાસનની છે-એવું જો કોઈ કહે, તો અમે કહીએ કે-એને શ્રી જૈન શાસનના વાસ્તવિક સ્વરૂપનું જ્ઞાન જ નથી એવ માત્રનું ભલું, એ જ શ્રી જૈન શાસનનું મૂળ છે અને શ્રી જૈન શાસન તો સૌને જગતના એવ માત્રના બહાની ભાવનાવાળા બનાવવાની જ આદેશ ધરાવે છે એટલે જૈનાચાર્યો દ્વારા કહેવાતી વાતો, માત્ર જૈનોના જ હિતની દૃષ્ટિવાળી કદી પણ હોતી નથી, પરંતુ જૈનાચાર્યો દ્વારા કહેવાતી વાતો, સદાને માટે જગતના સઘળા ય એવોના હિતની દૃષ્ટિવાળી જ

ધર્મ તે કહેવાય, જે જીવને દુર્ગતિમા પડતા બચાવનારો હોય હોય જેના યોગે જીવની દુર્ગતિ થાય નહિ અગર તો દુર્ગતિ થતી અટકે, તેને ધર્મ કહેવાય ધર્મને વિષે જેઓના હૈયામા આવા પ્રકારની શ્રદ્ધા હોય, તેવા માનવોએ ધર્મને સદાને માટે નિપુણ મતિથી જ જાણવો જોઈએ ધર્મને જો નિપુણ બુદ્ધિથી જાણવાનો પ્રયત્ન કરવામા આવે નહિ, તો રથલ બુદ્ધિના યોગે પરિણામ એ આવે કે-હૈયામા અભિપ્રાય હોય ધર્મનો અને ખરી રીતિએ એ જ ધર્માભિપ્રાય દ્વારા ધર્મનો વિધાત સર્જાતો હોય આ વસ્તુને સમજાવવાને માટે, એક સુંદર ઉદાહરણ પણ આપવામા આવ્યું છે તમારા હૈયામા સાધુ સેવાનો સુંદરભાવ પ્રગટ્યો તમને લાગ્યું કે-‘હાલ હું ખીજી કોઈ રીતિએ તો સાધુજનોની સેવા કરી શકું તેમ નથી, પરંતુ જે જે સાધુજનો રોગાદિકના કારણે અશક્ત બની જવા પામ્યા હોય અગર રોગાદિકના કારણે અશક્ત બની જવા પામે, તેઓને મારે તેઓને જરૂરી એવી ઔષધિઓ પૂરી પાડવી’ આવો વિચાર કરીને, તમે તમારી શક્તિ અને સામગ્રી મુજબ નિર્ણય ક્યો કે-‘આ ઔષધિવિતરણનું શુભ કાર્ય’ હું એક વર્ષ તો જરૂર કરીશ’ તમે આવી પ્રતિજ્ઞા કરીને, સાધુઓનો સર્ગ સાધવા લાગ્યા જ્યાં સાધુ હોય ત્યાં જવું અને કોઈને ય ઔષધની આવશ્યકતા છે કે નહિ, તેની તપાસ કરવી-આવું તમે બારેય મહિના સુધી, એક પણ દિવસને ખાલી જવા દીધા વિના કર્યું પરંતુ ભાગ્યયોગે બન્યું એવું કે-કોઈ પણ સાધુજન રોગાદિકમા સપડાયા નહિ અને એથી તમે આખા ય વર્ષમા

આવેા વિચાર સ્થૂલ બુદ્ધિવાળાઓને આવશે, જ્યારે સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળાને એ વિચાર આવશે કે-‘ જે બગાડે, તેનું બગાડ્યા વિના રહે જ નહિ, માટે મારે મારા બધા ખાતર પણ એનું નહિ જ બગાડવું જોઈએ ’ આમ તમે વિચાર કરશો, તો તમને લાગશે કે-નાનામા નાની બાબત અથવા તો સામાન્ય-મા સામાન્ય પ્રસંગ વિષે પણ સ્થૂલ બુદ્ધિવાળાને અભિપ્રાય અને સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળાને અભિપ્રાય ભિન્ન ભિન્ન હશે એટલે જે ખરેખર સુખનું જ કારણ હોય, તેને સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળો જ સુખના કારણ તરીકે સ્વીકારી શકશે, જ્યારે સ્થૂલ બુદ્ધિવાળો જા જ કારણને જુ ખના કારણ તરીકે સ્વીકારવાની ભૂલ કરશે સારી કે ખોટી, કોઈ પણ ક્રિયા, કોઈ પણ પ્રક્રિયા, કોઈ પણ માન્યતાના અંતિમ પરિણામ સુધી નજર તો, સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળાઓની જ પહોંચી શકે છે, એટલે જેઓ આત્માના હિતના અર્થિઓ હોય, તેઓએ તો તેમની સમક્ષ આવેલી કોઈ પણ વાતનો માત્ર ઉપલક્ષ્ય દૃષ્ટિએ વિચાર કરવાનું માત્રી વાળકું જોઈએ અને એના મર્મ સુધી પહોંચાવ્યે એવો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ એ વિના માત્ર તત્ત્વ પાસે હોવા છતાંય પોતાનું બની શકે નહિ

ધર્મબુદ્ધિથી પણ ધર્મના વિદ્યાન થવો એ સંભવિત છે ।

એટલા માટે તો, શ્રી જૈન શાસનમા, ધર્મને સૂક્ષ્મ બુદ્ધિથી બાણવાનો પ્રયત્ન કરવાનું, ખાસ ઉપદેશાયું છે । શ્રી જૈન શાસનમા ઘઈ ગએલા અનેક મહાન આચાર્યોમાના એક સમર્થ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ હરિભદ્રસૂરીપરજી મહારાજએ આ સંબંધમા ફરમાવ્યું છે કે-

‘સૂક્ષ્મવૃદ્ધ્યા સન્ન સેવો ધર્મો ધર્માધિનિર ।

અથવા ધર્મવૃદ્ધ્યેવ તદ્વિષાત પ્રસજ્યતે ॥ ૧ ॥

માણસની-કોઈ પણ માણસની તો શું, પણ કોઈ પણ જીવની માફગીને ઈચ્છવી, એ ખગળ-અધાર્મિક-પાપ રૂપ અભિપ્રાય છે. આપણને સેવાનો લાભ મળે, એ હેતુથી પણ કોઈથી કોઈની માફગીને ઈચ્છી શકાય નહિ. માફગી આવી જાય તો સેવા કંઈ એ ધર્મ, પણ સેવા કરવાના હેતુથી જ કોઈની પણ માફગીને ઈચ્છવી એ અધર્મ જ. સ્વલ્પ બુદ્ધિવાળાઓ આવું પૃથક્કરણ કરી શકતા નથી. એવાઓની નજર સેવા તરફ હોય છે, પણ ‘આ સેવા એવા પ્રકારની છે કે-એવી સેવાનો સમય ઉપસ્થિત ન થાય તો એથી શોક નહિ કરવો જોઈએ, કારણ કે-એમ શોક કરવાથી સાધુજનોની અગર તો અન્ય જીવોની માફગીને ઈચ્છવા રૂપ પાપ લાગે છે’-આ વાતને સ્વલ્પ બુદ્ધિવાળા માણસો વિચારી અને સમજી શકતા નથી. સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળાઓને રોગવાન સાધુજનો આદિની સેવા કરવાનો લાભ લેવાની ઈચ્છા હોય ખરી, પરંતુ એ આત્માઓ જો કોઈ પણ સાધુજન આદિ માફા ન પડે, તો એથી શોકની લાગણી અનુભવે નહિ, પણ આનન્દની લાગણી અનુભવે.

ધર્મ જ મેનના ચોખ્ખું છે ને મોક્ષ જ મેનના ચોખ્ખું છે !

આમ, સ્વલ્પ બુદ્ધિના કારણે, ધર્મના અભિપ્રાયથી પણ ધર્મનો વિઘાત થવાનો મોગે લાયક રહે છે, તો પછી જોઓએ પોતાના હૈયામા ધર્મની વૃત્તિને પેદા કરવી હોય, તેઓએ તો દરેક વાતનો કેટલી બધી સૂક્ષ્મ બુદ્ધિથી વિચાર કરવો જોઈએ ? જો સૂક્ષ્મ બુદ્ધિ હોય અને સૂક્ષ્મ બુદ્ધિથી દરેક વાતને વિચારીને નિર્ણય કરવાનો પ્રયત્ન હોય, તો

એક પણ સાધુજનને ઔષધ પૂરું પાડવાની તક મેળવી શક્યા નહિ એવા સંયોગોમા તમને કેવો વિચાર આવે? આપુ ૫ વર્ષ ખાલી જાય, પ્રતિજ્ઞાનો અમલ કરવાનો એક પણ અવસર હાથ લાગે નહિ, તો એથી તમારા મનને હુ ખ થાય ને? એટલે તમને એવો વિચાર આવે ને કે-‘મેં કેવી પ્રશસનીય પ્રતિજ્ઞા કરી, પણ કેઈ સાધુજન આખા વર્ષમા માદા જ પડ્યા નહિ! હું કેટલો જયો હમનશિખ માણસ, કે જેથી કેઈ પણ સાધુજન, આખા વર્ષમા જ માદા પડ્યા નહિ અને એથી માફ જે મનોવાછિત, તે સિદ્ધ થયું નહિ!’ જો એવા સંયોગોમા તમારા હેયામા આવા પ્રકારની ચોક્કસી લાગણી પ્રગટે, તો જો સૂચવે છે કે-તમારો જો વિચાર સુશ્રમ બુદ્ધિનો નથી, પણ રૂન બુદ્ધિનો જ જો વિચાર છે તમે જે પ્રતિજ્ઞા ગ્રહણ કરી હતી, તે અતિ પ્રશસનીય હતી-એમા શકાને સ્થાન હોઈ શકે નહિ સાધુજનની સેવાનો અભિપ્રાય, જો ધર્માભિપ્રાય છે અને રાજવાન બનેલા સાધુ જનને ઔષધ આપવાનો અભિપ્રાય, જો તો વિશેષે કરીને ધર્માભિપ્રાય છે આટલો સુંદર અભિપ્રાય હોવા છતાં પણ, શોક જો વાતનો થયો કે-‘કેઈ સાધુજન માદા પડ્યા નહિ! જો સાધુજન માદા પડ્યા હોત, તો માફ મનોવાછિત સિદ્ધ થાત’ તમે જ વિચાર કરો કે-સેવા કરવાની વૃત્તિથી પણ સાધુજનની માદગીને ઈચ્છી શકાય ખરી? ‘ક્યારે કેઈ સાધુજન માદા પડે અને ક્યારે મને સેવાની તક મળે’-આવા અભિપ્રાયમા દેખાય છે ધમ, પણ વસ્તુત આવા અભિપ્રાયમા છે ધર્મનો વિષાદ! સાધુજનની તો શું, કેઈ પણ

ત્યા મુધી એને જય વળે નહિ એની નજર મોક્ષ સામે ને
મોક્ષ સામે જ ગઢા કરે અને એથી એ પોતે મોક્ષસાધક
ધર્મને સેવતો હોય તો પણ, પોતાથી સેવાતો ધર્મ મોક્ષ
સાધક અને તેવા પ્રકારે સેવાય છે કે નહિ—એનું પણ એ
કાળજીમયું અવલોકન કર્યા કરે

મતિજ્ઞાનાવગ્નીય કર્મનો પ્રભાવ

સૂક્ષ્મ બુદ્ધિના સપાનનું, જે વાસ્તવિક પ્રકારનું અને
સર્વોત્તમ ક્રોડિતું કોઈ ફલ હોય, તો તે આ જ છે સૂક્ષ્મ
બુદ્ધિની પ્રાપ્તિ કોઈ સૌને થતી નથી માણસ જેમ અતિ
સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળો હોઈ શકે છે, તેમ અતિ સ્થૂલ બુદ્ધિવાળો
પણ હોઈ શકે છે માત્ર માણસે માણસે જ નહિ, પણ છવે
છવે બુદ્ધિની તરતમતા હોય છે અતિ વિચક્ષણ મતિવાળા
અને અતિ કુઠિત મતિવાળા, સામાન્ય વિચક્ષણ મતિવાળા
અને સામાન્ય કુઠિત મતિવાળા—એમ કેટલાય ભેદો હોય
જે અને તે ભેદોનો કેટલોય અનુભવ તો તમને પણ હશે
બુદ્ધિનો વિકાસ પણ સૌનો સરખી રીતિએ સધાતો નથી
તેમાય, માત્ર સામગ્રીભેદ એ જ કા જ નથી એને સમાન
સામગ્રીનો યોગ મળ્યો હોય, તે છતાં પણ એક જઠરાત
જેવો રહે છે ને બીજો મહા વિચક્ષણ નિવડે છે, આવું પણ
બને છે વર્ગમા વિદ્યાર્થીઓને સમાન શિક્ષક અને સમાન
પુસ્તકોનો યોગ હોય છે, છતાંય દરેકના બાબતરમા અને
બાબતર દ્વારા થતા બુદ્ધિવિકાસમા તરતમતા રહે છે આવું
બધું થાથી બને છે? જ્ઞાન એ આત્માનો શુદ્ધ છે, પણ

માણસ ધર્મથી પર રહી શકે નહિ અને ધર્મની રૂચિવાળો બનીને પણ તે, ધર્મના નામે કંઈ પણ પ્રકારના અધર્મનો ઉપાસક બન્યો રહે નહિ. માણસ જો સુલભ બુદ્ધિથી જગતના સ્વરૂપનો અને પોતાના સ્વરૂપનો વિચાર કરનારો બને, તો એને 'સેવવા યોગ્ય એક માત્ર ધર્મ જ છે અને મેળવવા યોગ્ય એક માત્ર મોક્ષ જ છે' એમ લાગ્યા વિના રહે નહિ. એને 'એક માત્ર મોક્ષ જ મેળવવા યોગ્ય છે'—એમ લાગે, એટલે જો એવા જ ધર્મને શોધે, કે જે ધર્મને મેળવવાથી પોતે મોક્ષને પામી શકશે, એવી પોતાને ખાત્રી થાય. ધર્મના નામ માત્રથી જો મુકામ નહિ, પણ જે જે ધર્મો એના જાણવામા આવે, ત તે ધર્મો પૈકી કયા ધર્મમા મોક્ષસાધકપણું રહેલું છે, તેને શોધવાનો જ પ્રયત્ન કરે. એની દૃષ્ટિ એ જ હોય કે—'મારે તો મોક્ષ જ જોઈએ છે, એટલે મોક્ષના હેતુ રૂપ બની શકે એવા સ્વરૂપ વાળો ધર્મ મને ખરે જો સિવાયનો કંઈ પણ ધર્મ મને ખરે નહિ' કેમ કે—એને સેવવો છે ધર્મ, નહિ કે—ધર્મના નામે પણ અધર્મ ! આ રીતિએ શોધ કરતા, એને જ્યારે મોક્ષસાધક ધર્મનો યોગ મળી જાય, ત્યારે તો જો ખૂબ જ પુરુષાર્થશીલ બને એને લાગે કે—'પુરુષાર્થને ફેરવવાની હવે જ ખરેખરી તક આવી લાગી છે હવે હું જેટલો પુરુષાર્થ કરીશ, તે બધો લેજો લાગવાનો હવે હું જેટલો વધુ અને જેટલો ઝડપી પુરુષાર્થશીલ બની શકું, તેટલો જ હું મારા અંતિમ ધ્યેયની નિકટમા પહોંચી શકું' આથી, જો જ્યાં સુધી ધર્મના પરિપૂર્ણ રૂપને—મોક્ષને પામે નહિ,

વાતને સૂક્ષ્મ બુદ્ધિથી વિચારવાને અને સૂક્ષ્મ બુદ્ધિથી દરેક વાતનો વિચાર કરીને તેનો નિર્ણય કરવાને માટે પ્રયત્ન શીલ બને છે, તેઓને જ આ ઉપદેશ યથાર્થ સ્વરૂપે કામદા કારક નિવડી શકે તેમ છે જેઓ પ્રયત્ન કરવા છતાં પણ સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળા બની શકે તેની સ્થિતિમા જ નથી, તેઓને તો તેઓની પોતાની ભવિત્યતાના આધારે છોડવા સિવાયનો કોઈ ઉપાય નથી એવી જ રીતિએ, જેઓ સૂક્ષ્મ બુદ્ધિને ધરનારા હોવા છતાં પણ, પોતાના સ્વરૂપનો અને જગતના સ્વરૂપનો પારદર્શી વિચાર કરવાનો પ્રયત્ન કરવાને જ તૈયાર નથી, તેઓને માટે તેઓનું ‘મિથ્યાત્વ મોહનીય’ કર્મ ગાઢ છે, એવી કલ્પના ઉપર આવીને ઉભા ગડેલું પડ્યો ‘મિથ્યાત્વ મોહનીય’ કર્મ તો એક એવું બચકર કોટિનું કર્મ છે કે-સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળો આત્મા કદાચ પોતાના અને જગતના સ્વરૂપ વિષે વિચાર કરવા માટે, તો ય એ કર્મ જો ગાઢ હોય તો એ એના સ્વામી આત્માની બુદ્ધિને ઉધા ચઢાવે જ ચઢાવી દે છે એ કર્મ બ્યારે અતિશય મન્દ કોટિનું બને છે, ત્યારે જ છુવમા એવી વૃત્તિ પ્રગટી શકે

|| કે-‘સેવવા લાભક એક માત્ર ધર્મ જ છે અને મેળવવા યોગ્ય એક માત્ર મોક્ષ જ છે’ છુવ આટલી ઉચી હદ સુધીનો ઉત્તમ પ્રકારનો નિર્ણય થઈ શકે, તે છતાં પણ તે ‘મિથ્યાત્વ મોહનીય’ કર્મની અસર નીચે હોઈ શકે છે ‘જે ધર્મ ખરેખર મોક્ષસાધક છે, જે ધર્મમા મોક્ષનું વાસ્તવિક પ્રકારનું સાધકપણું છે, તે ધર્મ જ સદ્ધર્મ છે’-આવા પ્રકારનો નિર્ણય કરી શકવા જોગી આત્મદશાને જે છુવ પામ્યો

તેના ઉપર કર્મનું આવરણ છે આત્મા કર્મથી બદ્ધ હોઈને, આત્માનો જે જ્ઞાનાદિ શુભમય સ્વભાવ, તે આવરાએલો જો આત્માના જ્ઞાનશુભને આવરનારા કર્મને, જેન પશ્ચિષાધામા 'જ્ઞાનાવરણીય કર્મ' તરીકે ઓળખાવાય છે એના પણ અનેક પેટાભેદો છે, જેમા 'મતિજ્ઞાનાવરણીય' નામનો પણ એક ભેદ છે બુદ્ધિનો અપાધિક વિકાસ, આ કર્મના ક્ષયોપશમની અપાધિકતા ઉપર આધાર રાખે છે એટલે દરેક માણસ સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળો હોવો જ જોઈએ અગર તો દરેક માણસ સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળો હોય જ, એવું કાંઈ કહી શકાય નહિ, પરંતુ દરેકે સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળા બનવાનો પ્રયાસ કરવો જોઈએ, એમ તો જરૂર કહી શકાય

મિથ્યાત્વ-મોહનીય કર્મ

બુદ્ધિને આવરનાર જેમ કર્મ છે, તેમ બુદ્ધિના વલણ ઉપર અમર કરનાર પણ કર્મ છે જેન પશ્ચિષાધામા 'મિથ્યાત્વ મોહનીય'ના નામથી ઓળખાતો 'મોહનીય કર્મ'નો પેટાભેદ, એ એક એવી વસ્તુ છે કે-એ જો ભ્રેરકાર હોય, તો સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળાઓની પણ બુદ્ધિનુ વલણ ઉન્માર્ગ તરફ એટલે કે-જે માર્ગે કરાતો બુદ્ધિનો ઉપયોગ આત્માને માટે હિતકારક નિવડે નહિ, પણ હાનિકારક જ નિવડે, એવા માર્ગ તરફ હોય છે આમ છતાં પણ, એની પાસે બુદ્ધિનુ જે બળ છે, તે બળનો લાભ ડાવવાની તેને પ્રેરણા કરી શકાય એના ઉપર મિથ્યાત્વ-મોહનીયના અસર નથી !

વાત એ છે કે-જેઓ સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળા બનીને, દરેક

વાતને સૂક્ષ્મ બુદ્ધિથી વિચારવાને અને સૂક્ષ્મ બુદ્ધિથી દરેક વાતનો વિચાર કરીને તેનો નિર્ણય કરવાને માટે પ્રયત્ન શીલ બને છે, તેઓને જ આ ઉપદેશ યથાર્થ સ્વરૂપે કામઠા કારક નિવડી શકે તેમ છે જેઓ પ્રયત્ન કરવા છતાં પણ સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળા બની શકે તેવી સ્થિતિમાં જ નથી, તેઓને તો તેઓની પોતાની ભવિત્યતાના આધારે છોડવા સિવાયનો કોઈ ઉપાય નથી એવી જ રીતિએ, જેઓ સૂક્ષ્મ બુદ્ધિને ધરનારા હોવા છતાં પણ, પોતાના સ્વરૂપનો અને જગતના સ્વરૂપનો પારદર્શી વિચાર કરવાનો પ્રયત્ન કરવાને જ તૈયાર નથી, તેઓને માટે તેઓનું ‘મિથ્યાત્વ મોહનીય’ કર્મ ગાઢ છે, એવી કલ્પના ઉપર આવીને Cમાં રહેલું પડશે ‘મિથ્યાત્વ મોહનીય’ કર્મ તો એક એવું ભયંકર કોટિનું કર્મ છે કે-સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળો આત્મા કદાચ પોતાના અને જગતના સ્વરૂપ વિષે વિચાર કરવા માટે, તો ય એ કર્મ જો ગાઢ હોય તો, એ એના સ્વામી આત્માની બુદ્ધિને ઉધા ચઢાવે જ થઈતી કે છે એ કર્મ ત્યારે અતિશય મન્દ કોટિનું બને છે, ત્યારે જ જીવમાં એવી વૃત્તિ પ્રગટી શકે છે કે-‘સેવવા લાયક એક માત્ર ધર્મ જ છે અને મેળવવા યોગ્ય એક માત્ર મોક્ષ જ છે’ જીવ આટલી ઉચી હલ સુધીનો ઉત્તમ પ્રકારનો નિર્ણય કરી શકે, તે છતાં પણ તે ‘મિથ્યાત્વ મોહનીય’ કર્મની અસર નીચે હોઈ શકે છે ‘જે ધર્મ ખરેખર મોક્ષસાધક છે, જે ધર્મમાં મોક્ષનું વાસ્તવિક પ્રકારનું સાધકપણું છે, તે ધર્મ જ સદ્ધર્મ છે’-આવા પ્રકારનો નિર્ણય કરી શકવા જોગી આત્મદશાને જે જીવ પામ્યો

હોય, તે જીવ જ 'મિધ્યાત્વ મોહનીય' નામના કર્મની અમર નીચે નથી-એમ કહી શકાય

સૂક્ષ્મ બુદ્ધિથી વિચાર કરવાનું સૂચન પણ
શ્રદ્ધાભાવ જન્માની મહે!

આવી આત્મદયાને સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળા આત્માઓ જરૂર પામી શકે છે, જો તેઓ પોતાના સ્વરૂપનો અને જગતના સ્વરૂપનો નિઃશયુક્તાવપૂર્વકના મધ્યસ્થભાવને અવલખીને, સૂક્ષ્મ બુદ્ધિથી વિચાર કરવા માટે! એવા આત્માઓને પોતાના પ્રયત્નના પરિણામે જરૂર એમ લાગે કે- 'જીવને મેળવવા યોગ્ય જો કોઈ પણ વસ્તુ હોય, તો તે એક મોક્ષ જ છે, મોક્ષને મેળવવાને માટે સાધવા યોગ્ય જો કોઈ પણ વસ્તુ હોય, તો તે એક માત્ર ધર્મ જ છે, અને મોક્ષનો યોગ કરાવવાને માટે જે ધર્મ વાસ્તવિક રીતિએ સમર્થ હોય, તે જ ધર્મ પણ મારા માટે મોક્ષસાધક બને એવા પ્રકારે જ સાધવા યોગ્ય છે' જે આત્માઓ ખરેખર સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળા હોય અને સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળા હોવા ઉપરાંત પોતાની સૂક્ષ્મ બુદ્ધિથી પોતાના સ્વરૂપનો અને જગતના સ્વરૂપનો નિઃશયુક્તાવપૂર્વકના મધ્યસ્થભાવને અવલખીને વિચાર કયાં કરનારા બને, તેઓ આવી આત્મદયાથી વચિત રહે જ નહિ એમને તો, એવો વિચાર પણ આવે કે-આપણને આવી રીતિએ ધર્મના સળધમા પણ ધર્મધર્મનો વિચાર કરવાનું કહે કેણું? 'બબ્બરમા કચાર્ડ જવાની ઘણી ધાસ્તી છે, નકેની માવ સાચા માલ તરીકે તમારી સામે ધરવામા આવશે,

માટે તમે માલના પરીક્ષક બનીને અને ભાવના બાણકાર બનીને માલ લેવાને આવજો, નહિ તો તમે ઠગાર્થ જશો અને ઠગાર્થ જશો તેની તમને ખબરે ચ નહિ પડે!'-આર્જુ કયો વહેપારી કહે ? હા તો પ્રમાણિક વહેપારી કહે, હા તો અપ્રમાણિકપણામા ચાવરધો બનેલો વહેપારી કહે ! પણ અપ્રમાણિક વહેપારી કેવા સ્વરૂપવાળા માલને નખતી કહેવાય અને કેવા સ્વરૂપવાળા માલને સાચો કહેવ ય એ ન બતાવે માલના સ્વરૂપની બાબતમા તો, એ ઉઠા બહુ વધારો જ પ્રયત્ન કરે એ તમને ભેઈને લેવાનું અને ખાત્રી કરીને ખરીદવાનું કહે ખરો, પરંતુ જોવાય કયો રીતિએ અને ખાત્રી કરાય કયી રીતિએ-એ વાતનું રહસ્ય એ ખૂલ્લું કરે નહિ, બ્યારે પ્રમાણિક વહેપારી તો એ રહસ્યને ખૂલ્લું કરે વેપારીને તો પોતાનો સ્વાર્થ છે, તેમ છતાં પણ તેને પ્રમાણિક હોય છે તો આહકને તે માલના સાચા-ખોટાપણાના સ્વરૂપનું જ્ઞાન કરાવે છે અને તેની પરીક્ષાનો ઉપાય પણ બતાવે છે, તો પછી, જેઓ કેવળ પદોપકારની બુદ્ધિથી જ ધર્મનો ઉપદેશ આપતા હોય, તેઓ ધર્મોધર્મના સ્વરૂપને અને ધર્મોધર્મની પરીક્ષાના ઉપાયને બતાવે નહિ, એ બને જ કેમ ? શ્રી જૈન શાસનમા જેમ ધર્મનું સ્વરૂપ બતાવવામા આવ્યું છે, તેમ અધર્મનું સ્વરૂપ પણ બરાબર બતાવવામા આવ્યું છે વગેરે જેમ સોનાને કમીને, કમ્યા પછી પણ દેલીને અને દેલા પછો પણ અગ્નિમા નાળીને, તે મોનું છે કે નહિ બગર તો શુદ્ધ સોનું ૧૭ કે નહિ-તેની ખાત્રી કરી શકાય તે તેમ કય, તે અને વાપ દ્વારા આ ધર્મ છે કે

નહિ અગર તો આ શુદ્ધ ધર્મ છે કે નહિ-તેની પરીક્ષા કરવાનો ઉપાય દર્શાવવામાં આવ્યો છે આ બધું દર્શાવીને, 'ધર્મના અર્થ આત્માઓએ ધર્મને નિપુણ મતિથી જાણવો જોઈએ, નહિ તો ધર્મબુદ્ધિથી જ ધર્મનો વિધાત થવાનો પ્રસંગ આવે છે'-આણુ દેશમાણ્યું છે જોટલે આ વાતને વાચતા પણ, સુઘમ બુદ્ધિવાળા આત્માઓના હૈયામાં 'આ કાઈક સુન્દર છે'-એવો અદ્વાભાવ પહેલી જ તકે પેદા થાય છે

માણુસો પોતે પોતાને જ ખરા રૂપમાં ઓળખતા નથી ।

પરંતુ આજે તો આ આર્થ દેશમાં પણ, સામાન્ય રીતિએ થતી ધર્મની વાતોને ચ ઝીલનારાઓનો મોટો તોટો પડી ગયો છે ધર્મ સંબંધી કાઈ પણ વાત આવી, જોટલે એના તરફ ઉપેક્ષા સેવનારાઓ વધી ગયા છે ધર્મ સંબંધી વાતોને વાચનારાઓ અને સામજિકનારાઓ પણ, બહુ જ ઉપસૂત રીતિએ ધર્મ સંબંધી વાતોને વાચે છે અને સામજે છે કાઈ પણ વિશેષ જાણના કે સમજના વિના તેઓ માની હે છે કે-આ સંબંધી કાઈ વિશેષ વિચાર કરવાની જરૂર નથી, અને જોઈએ તેઓ પોતાની બુદ્ધિને એ વિષય પૂરતું તાણુ જ લગાવી દે છે આ આર્થ દેશ, કે ત્યાં ધર્મના નાદો દેરદેર ને વાગવાર શુભના કરતા હતા, જ્યાં ત્યાં આત્માની ને પડકારની વાતો થયા કે તી હતી, ત્યાં આજે આવી વિષમ સ્થિતિ શાથી ઉપસ્થિત થઈ જવા પામી છે? શું આર્થ દેશમાંથી સુઘમ બુદ્ધિવાળા માણુસો જ ખૂટી ગયા છે? આર્થ દેશમાં શું બધા બુદ્ધિહીનો ને જડભરતો જેવા ભોગા થઈ

ગયા છે ? ના, એવું માની લેવાને કારણ નથી આજે પણ આર્થ દેશમાં સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળા માણસો ઓછા નથી, એવું અનેક પ્રસંગોથી જાણી શકાય છે. ધર્મની સાચી દિશાને સ્થૂલ બુદ્ધિવાળા આત્માઓ ભાગ્યે જ પામી શકે, પરંતુ જેઓ ધર્મની દિશાને કે ધર્મની સાચી દિશાને પામ્યા નથી, તેઓ બધા સ્થૂલ બુદ્ધિવાળા આત્માઓ જ છે—એવું કહી શકાય નહિ સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળા આત્માઓ છે, તો તેઓ પોતાની બુદ્ધિને કયો જ ઉપયોગ નથી કરતા ? ના, એમ પણ નહિ કહી શકાય તો પછી સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળા આત્માઓ ધર્મની દિશાથી વચિત કેમ છે ? માણસ જો ખરેખર સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળો હોય અને તે જો પોતાની સૂક્ષ્મ બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરીને પોતાના સ્વરૂપનો અને જગતના સ્વરૂપનો વિચાર કર્યા કરે, તો એ એવા નિર્ણય ઉપર આવ્યા વિના રહે જ નહિ કે—‘મોક્ષ એ જ એક મેળવવા યોગ્ય છે અને મોક્ષને મેળવવાને માટે ધર્મ એ જ એક સાધવા યોગ્ય છે.’ આમ છતાં પણ, આજે સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળા માણસો પણ, સ્થૂલ બુદ્ધિવાળા માણસોની જેમ, પાપમાં જ મુખ્ય માની બેઠા હોય, એવી સ્થિતિ સ્થર્ધ જવા પામી છે. સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળા માણસોમાં પણ, એક એવી ગજબની જડતા આવી જવા પામી છે કે—તેઓ પોતે પોતાને જ ખરા રૂપમાં ઓળખતા નથી.

જડતાને જાણેરી નાખો !

આ બધી બહિરાત્મ-દશા છે બહિર્મુખ આત્મા ગમે તેટલો બુદ્ધિશાળી હોય, પણ તેની બુદ્ધિ બહાર ને બહાર જ

ઘટવાયા કચ્છી હોય એનામા બુદ્ધિબળ જરૂર છે અને એ બુદ્ધિબળનો જો એ સદુપયોગ કરે, તો તે જરૂર અન્તર્મુખ બની શકે એ માટે તો બુદ્ધિશાળી આત્માને પણ સુયોગ મળવો જોઈએ કેટલાક બુદ્ધિશાળી આત્માઓને, આ વાતને વિચારવાની પ્રેરણા કરે એવા માણ્યોનો, સુયોગ જ મળતો નથી આ વાતને વિચારવાની, તદ્દન નિસ્પૃહભાવે અને એકાન્તે પરોપકારી ભાવે પ્રેરણા કરે તેવા સાધુપુરુષોનો યોગ તદ્દન નિષ્કટમા હોય, પણ સાધુજનોના સખધમા જો એવો પૂર્વશ્રદ્ધ બધાઈ ગયો હોય કે-‘એ તો બધા ધર્મના ટાપલા કયા કરે એમને જગતની શી ઝમ છે?’ તો પણ એ માણસ પોતાની બુદ્ધિનો સદુપયોગ કરવાના આ માર્ગે વિચાર જ કરે નહિ એ જો જગત હાલો બને અને એવો વિચાર કરે કે-‘આટલો ત્યાગ અને આટલો તપ કરનારાઓ કાંઈ સાવ મુર્ખ હોય નહિ’ તો તો એને સાધુજનોનો સુયોગ સાધવાનું મન થાય એમા જો એને સફળરૂપે વાતોને સૂક્ષ્મ બુદ્ધિથી વિચારવાનું મન થાય, તો તે કમશ પ્રગતિ સાધી શકે પણ આજે આ દિશાએ વિચાર કરવાનું જ બુદ્ધિશાળી માણસોએ માડી વાળ્યું હોય, એની દશા મોટે ભાગે પ્રવર્તી રહી છે અને એથી બીજી રીતિએ ધણા બુદ્ધિશાળી, ઘણું બણેલા, ઘણું વિચારી શકનારા અને સારી રીતિએ સાચા-ખોટાની પરીક્ષા કરવાને સમર્થ-એવા પણ માણસો આજે વસ્તુતઃ જડતાભર્યું જતાનુગતિકે છુપત જ શુભની રદ્યા છે પોતાના બુદ્ધિબળથી પોતાની આ જડતાને સૌ ખ ખેરી નાખે, એવી શુભાભિલાષા રાખે, આજે અત્રે વિરામ કરાય છે

લેખાક બીબે

તમને પોતાને જ ઓળખવાને
તમે પ્રયત્ન કરો !

માણસ પોતે જ પોતાના ભાવીને સર્જે છે !
કોઈ કોઈના ભાવીને સર્જી શકતું નથી !

આ જન્મમાં મુખ્યત્વે પૂર્વજન્મોના પુણ્યોનું
ને પાપોનું ફળ લોગવામ છે !

એવું માનવાની ભૂલ કરી નહિ કે-તમે જે કાંઈ પણ
પ્રવૃત્તિઓ કરી છો, તેનું જે તત્કાલ પ્રત્યક્ષ પરિણામ
આવે છે, તે સિવાયનું તેનું પરિણામ છે જ નહિ !

‘પાપ કરવું નહિ અને પુણ્ય કર્યા વિના રહેવું નહિ’
-એટલો જ નિષ્કર્ષ નહિ કરતા, માણસો મોટે
ભાગે ગતાનુગતિકપણે જ હોય છે !

લેખક

પૂ પરમ શાસનપ્રભાવક, વ્યાખ્યાનવાચસ્પતિ આચાર્યદેવ
શ્રીમદ્ વિજયરામચન્દ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ

એવા યનો ઘણા છે જે પોતે પોતાને જ ઓળખે નહિ !

આજે તમારી સમક્ષ જો એવો કોઈ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત કરવામા આવે કે-“તમે તમને પોતાને ઓળખો છો ?” - તો તમે પહેલી તકે તો આશ્ચર્ય અનુભવશો તમને લાગશે કે-“આ કેવો વિચિત્ર પ્રશ્ન છે ? ‘હું જ મને ઓળખુ છું’ નહિ ?”-એમ પૂછે છે ?” એમા ય, આવો પ્રશ્ન જો કોઈ સામા ય જને તમને પૂછ્યો હોય, તો તમે જરા પણ લાભો વિચાર કર્યા વિના, આવો પ્રશ્ન પૂછનાજને મૂર્ખ માની દેવાને અગર તો એને મૂર્ખ દહી દેવાને પણ તથા યઈ જઓ, તો એ કોઈ નહિ બનવાભોગ વસ્તુ નથી આજ સુધીમા, તમારી પાસે ઓળખવા વિગેરેના તો અનેક પ્રશ્નો અનેક વાર આવ્યા હશે ‘તમે અમુક માણસને ઓળખો છો કે નહિ ?’ ‘તમે અમુક વસ્તુને ઓળખો છો કે નહિ ?’-એવા પ્રશ્નો તો તમે અનેકો પાસેથી અનેક વાર સાલ્યા હશે એ વખતે તમને પ્રાય આશ્ચર્ય પણ નહિ થયું હોય કદાચ તમે એ બધા પ્રશ્નોના તમારી જાણ મુજબના જવાબો પણ દીધા હશે એટલે ઓળખાણ સબધી પ્રશ્ન, એ કોઈ આશ્ચર્યકારક વસ્તુ નથી, પણ તે પ્રશ્ન પારકાની કે પન વસ્તુની ઓળખને લગતો હોય તો ! પોતાની ઓળખને લગતો હોય તો નહિ !! પોતાની ઓળખને લગતો પ્રશ્ન આવે, તો તો આશ્ચર્ય પણ થાય અને કદાચ આવેશ પણ આવે આનું કાણુ શું ? આમ તો, માણસને પોતાની વાત કરવી જેટલી ગમે છે, તેટલી બીજાની સારી વાત કરવી ગમતી નથી મારી વાત

એના છત્રો ઘણા છે જે પોતે પોતાને જ ઝોળખે નહિ !

આજે તમારી સમક્ષ જો એવો કોઈ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત કરવામાં આવે કે—“તમે તમને પોતાને ઝોળખો છો ?” — તો તમે પહેલી તકે તો આશ્ચર્ય અનુભવશો તમને લાગશે કે—“આ કેવો વિચિત્ર પ્રશ્ન છે ? ‘હું જ મને ઝોળખું છું કે નહિ ?’—એમ પૂછે છે ?” એમાં ચ, આવો પ્રશ્ન જો કોઈ સામાન્ય જને તમને પૂછ્યો હોય, તો તમે જરા પણ લાંબો વિચાર કર્યા વિના, આવો પ્રશ્ન પૂછનારને મૂર્ખ માની લેવાને અગર તો એને મૂર્ખ કહી દેવાને પણ તૈયાર થઈ જાઓ, તો એ કોઈ નહિ જનવાલોગ વસ્તુ નથી આજ સુધીમાં, તમારી પાસે ઝોળખવા વિગેરેના તો અનેક પ્રશ્નો અનેક વાર આગ્યા હશે ‘તમે અમુક માણસને ઝોળખો છો કે નહિ ?’ ‘તમે અમુક વસ્તુને ઝોળખો છો કે નહિ ?’—એવા પ્રશ્નો તો તમે અનેકો પાસેથી અનેક વાર નાજળ્યા હશે એ વખતે તમને પ્રાય આશ્ચર્ય પણ નહિ થયું હોય કદાચ તમે એ બધા પ્રશ્નોના તમારી જાણ મુજબના જવાબો પણ લીધા હશે એટલે ઝોળખાણ સંબંધી પ્રશ્ન, એ કોઈ આશ્ચર્યકાન્ક વસ્તુ નથી, પણ તે પ્રશ્ન પારકાની કે પ- વસ્તુની ઝોળખને લગતો હોય તો ! પોતાની ઝોળખને લગતો હોય તો નહિ !! પોતાની ઝોળખને લગતો પ્રશ્ન આવે, તો તો આશ્ચર્ય પણ થાય અને કદાચ આવેશ પણ આવે આનું કારણ શું ? આમ તો, માણસને પોતાની વાત કરવી જેટલી ગમે છે, તેટલી બીજાની સાચી વાત કરવી ગમતી નથી સારી વાત

પોતાની કરવી ગમે અને ખરાબ વાત બીજાની કરવી ગમે, આરુ મોટે ભાગે હોય છે પણ અહીં આપણી વાત જૂદી જ છે “તમે તમને પોતાને જોળખો છો ?”-આરુ ભે કોઈ પૂછે, તો તેથી આશ્ચર્યને ઉત્પન્ન થવાને અને એમાંથી આવેશને પણ ઉત્પન્ન થવાને શું કારણ છે ? તમે માની બેઠા છો કે-‘હું તો મને પોતાને જોળખુ જ છું’ અને તમને જે મળ્યા, તેમણે તમને ‘અમુકને જોળખો છો કે નહિ ?’-એમ પૂછ્યું છે, પણ પ્રાચ કોઈએ તમને ‘તમે તમને પોતાને જોળખો છો કે નહિ ?’-એવું પૂછ્યું નથી મોટે ભાગે સૌ એ માન્યતામાં રૂઢ થઈ ગયેલા છે કે-‘અમે અમને પોતાને તો ખરાબ જોળખીએ જ છીએ’ લગભગ બધાના હૈયામાં રૂઢ થઈ ગયેલી આ માન્યતા, વસ્તુતઃ સાચી કે નહિ ? -એ વાતને વિચારવાની જરૂર છે જગતના અને જગતના હોવાના સ્વરૂપને વાસ્તવિક રૂપમાં જાણી શકનારા અનન્ત જ્ઞાની પુણ્ય પુરુષોએ કહેલી આ પણ એક તારવણી છે કે-“જગતમાં જે હવે વિદ્યમાન છે, જે હવેમાના કેટલાકે મનુષ્ય-હવનને પણ પામેલા છે અને જે મનુષ્યોમાં પણ કેટલાક એવા મનુષ્યો છે કે-બહુ ઊંડી વિચારશક્તિ ધરાવે છે, તેવા હવેમાનો પણ ઘણો મોટો ભાગ પોતાને જ જોળખતો નથી’ સૂક્ષ્મ જુદિથી વિચાર કરવાની શક્તિ ધરાવનારા માણસો, જે અનતજ્ઞાનિઓએ કહેલી આ તારવણીના રહસ્યને ઉઠેલવાને મથે છે, તો પરિણામે તેઓને પણ એમ જ લાગે છે કે-‘જગતના હવેમાં ઘણો મોટો ભાગ એવો કે-જે પોતાને જ જોળખતો નથી અને હું

પણ અત્યાર મુધી મને પોતાને ઝોળખતો નહોતો ' તમારામા
જે સૂક્ષ્મ બુદ્ધિથી વિચારવાની શક્તિ હોય અને તમે જે
અનન્તજ્ઞાનિઓએ કહેલી આ વાતના રહસ્યને ઉઠેલવાને
મથો, તો તમને પણ લાગે કે- 'હું અત્યાર મુધી મને
પોતાને ઝોળખતો જ નહોતો ' આર્જુ પરિણામ લાવી શકાય,
એ માટે જ આ પ્રશ્ન છે કે- ' તમે તમને પોતાને ઝોળખો છો ? '

જીવનનું લક્ષ્ય નક્કી કર્યું છે ?

તમે જે તમને પોતાને ઝોળખતા હો, તો તમારા
સારા થ જીવન ઉપર એની અસર હોય. તમે તમારા જીવ
નની સાધનાનું લક્ષ્ય નક્કી કરી લીધેલું હોય તમે તમારા
જે લક્ષ્યને પહોંચવાને માટેના ઉપાયોનો નિર્ણય કરી લીધો
હોય તમે તમારા જીવનમા એ ઉપાયોને સેવવાની જ
મથામણમા હો માનસિક, વાચિક ને ક્રિયાિક-એ ત્રણેય
પ્રકારની અથવા તો એ ત્રણમાથી બે પ્રકારની કે એક પ્રકાર
ની પણ નબળાઈના થોએ, તમે કદાચ એ ઉપાયોને ન સેવી
શકતા હો, તો એનું તમને હું જ લાગતું હોય એ ઉપાયોને
સેવવામા તમે ઉલટ હો તે છતાં થ, એ સેવનમા જે ઘોડી
પણ ક્યાંય રહેલી હોય, તો તમને એમ થવા કરતું હોય
કે- ' મારી આ ઉણપ ક્યારે ટળે ? ' જે કંઈ એમ કહે કે-
' હું મને પોતાને તો ઝોળખુ જ છું ' તેની પાસેથી આવી જ
આશા રાખી શકાય તમે તમને પોતાને ઝોળખો છો કે
નહિ ?-એનો નિર્ણય તમારે કરવો જોઈએ બીજાઓ એ સળધી

કદાચ સાચો નિર્ણય કરી શકે, તો ચ તેમણે તમારા ઉપર ઉપકાર કરવો હોય, તો તમને જ તમારી સાચી ઓળખ થાય, એવો પ્રયત્ન કરવો પડે માટે તમે જ એ વાતનો નિર્ણય કરો કે-‘ખરેખર, હું મને પોતાને ઓળખી શક્યો છું કે નહિ?’ તમે તમારી મેળે નિષ્ણય કરી શકો, એ માટે જ તમારી સમક્ષ જીવનસાધનાના લક્ષ્યને લગતી વાત મૂકવામા આવી છે

ઉત્તવળ બાવીને મળે છે ?

તમે તમારી જીવનસાધનાનું લક્ષ્ય નક્કી કરી લીધું છે ? તમે તમારા ઉત્તવળ બાવીના રસ્તે છો, એવી તમારી ખાત્રી છે ? જેમ જેમ સમયની પળો વીતતી જાય છે, તેમ તેમ તમે તમારા ઉત્તવળ બાવીની નિકટમા જઈ રહ્યા છો, એવો વિશ્વાસ તમારા હૈયામા પેદા થવા પામ્યો છે ? તમે જે કાર્ય પ્રયત્ન કરો છો, તે તમારા ઉત્તવળ બાવીને લક્ષ્યમા રાખીને કરો છો. અને તમારા એકે એક પ્રયત્નથી તમારૂં ઉત્તવળ બાવી જ સર્જાય એવી રીતિએ કરો છો ? તમારા ઉત્તવળ બાવીના સર્જનમા બાધા ઉપજતવે, અન્તરાય કરે, એવી પણ પ્રવૃત્તિઓ તમારે કરવી પડતી હશે, તો પણ એ પ્રવૃત્તિઓમા પ્રવૃત્ત થવાનું તમને ગમતું તો નહિ હોય ને ? એવી પ્રવૃત્તિઓને આચરતા, એવી પ્રવૃત્તિઓથી ક્યારે હું છુટું-ક્યારે એવો સુદર અવસર આવી લાગે કે મારે આવી કોઈ પ્રવૃત્તિમા પ્રવૃત્ત થવું જ પડે નહિ, આનું તમને થયા જ કરતું હશે ને ? તમે નહીં કરેલા તમારા ઉત્તવળ બાવીના

સર્ગક ઉપાયોને નેવવામા તમને તોષનો અને તમે નક્કી કરેલા તમારા ઉત્તર જાણીના મર્જનમા વિધન રૂપ પ્રવૃત્તિ બોમા તમને પગિતાપનો અનુભવ થતો હશે ને? એટલે તમે મનની, વચનની કે કાયાની કોઈ પણ પ્રવૃત્તિ કરતા, એ પ્રવૃત્તિ તમારા ઉત્તર જાણીની સાધક છે કે નહિ, એનો વિચાર કરીને નિર્ણય કરી દેતા હશે ને?

તમારી પ્રવૃત્તિઓથી તમારું જાણી મર્ત્ય હ' !

અત્યારે તમે વાચકા તરીકે મારી સમક્ષ છો. તમે જો શ્રોતાઓ તરીકે મારી સમક્ષ હોત, તો અહીં હું તમને તમારા અતઃકરણમા જે વાત હોય, તેનો જવાબ દેવાને માટે પ્રેરણા કરી શકત અત્યારે તો, યાજ્ઞકથનના અને અનુભવના પ્રદે, તમારા વિષે નિર્ણય કરવો પડશે ને એ નિર્ણય કહેવો પડશે વિદ્વાન અને બુદ્ધિશાળી ગણાતા માણસોમા પણ, માટે ભાગે એવા માણસો હોય છે, કે જેમણે પોતાના જાણી વિષે વિચાર કરીને નિર્ણય કરેલો હોતો જ નથી જેઓએ પોતાના જાણી વિષે નિર્ણય જ કર્યો નથી, તેમને વળી ઉત્તર જાણી શુ અને અનુભવ જાણી શુ, એની કલ્પના કયાથી હોય? જાણીનો નિર્ણય કયા વિના, એના ઉપાયો સખધી નિર્ણય પણ કયાથી હોય? એટલે પોતે જે કોઈ પ્રવૃત્તિ કરે, તે પોતાના જાણી સખધી સર્જે છે કે પોતાના ખરાબ જાણીને સર્જે છે, તે સખધી વિચારણા પણ હોય જ નહિ જ? આપણી પ્રવૃત્તિઓથી જ આજીવન સર્જાય છે, એ વાત તો તોને માન્ય આવી ?

કોઈ કોઈના બાવીને સર્જતું નથી બીજાઓ બીજાના બાવીને
 બાવી શકે એ બને, પણ બીજાઓ બીજાના બાવીને મછી
 શકે નહિ કોઈ પણ પ્રવૃત્તિ માટે, કરે એક અને એનું ફળ
 લોગવે બીજો, એવું બનતું નથી તમને આ વાત માન્ય
 છે, માટે જ તમે પ્રવૃત્તિ કરો છો તમને જે સ્ત્રીજની જરૂર
 હોય, તે સ્ત્રીજને મેળવવાને માટે તમે પ્રવૃત્તિ કર્યા કરો
 અને તમારી એ પ્રવૃત્તિનું ફળ બીજાઓને મળ્યા કરે, તો
 તમે એવી પ્રવૃત્તિ કરો ખરા ? તમને તમારી પ્રવૃત્તિનું ફળ
 મળવા સાથે, તમારી પ્રવૃત્તિના યોગે બીજાઓને પણ ફળ
 મળતું હોય, તો તમે વાધો ન લો, પણ તમારી પ્રવૃત્તિનું
 તમને ફળ મળે જ નહિ અને બીજાઓને જ ફળ મળે, તો
 તમે એ ચલાવી લો ખરા ? તમારી પ્રવૃત્તિના યોગે પણ
 બીજાઓને જે ફળ મળે, તો તેમા એ બીજાઓની પ્રવૃત્તિ
 પણ કારણ રૂપ હોય જ છે એટલે તમને એ વાતની તો
 ખાતરી જ છે કે-આપણી પ્રવૃત્તિઓથી જ આપણુ બાવો સર્જાય
 છે આવી ખાતરી હોવા છતાં પણ, તમારી પ્રવૃત્તિઓથી
 તમારૂં કેવું બાવી સર્જાય છે-એનો જો તમે વિચાર જ કરો
 નહિ અથવા તો એનો વિચાર કરીને નિર્જન્ય કરી શકો
 નહિ, તો તમે બણેલા છતાં ચ અણણની અને જુદિયાળી
 છતાં બેવફૂરની કક્ષામા ગણાઈ જાવ, એમ તમને લાગે છે
 ખરૂં ? તમે આ વાતને વિચારવાને માટે, બીજાની કંપનાનો
 આશ્રય લો અને તમે ન્યાયાધીશ બનો કોઈ માણસ તમને
 એમ કહે કે-તમારી પ્રવૃત્તિથી જ મારૂં બધું સર્જાય છે,
 એ વિષે મારી પૂરેપૂરી ખાતરી છે, પરંતુ કોઈ પણ પ્રવૃત્તિ

કરતા હું એવો વિચાર કરતો જ નથી કે-આનાથી મારૂં ભાવી કેવું સર્જાશે !' તો તમે એના માટે કેવો અભિપ્રાય ઉચ્ચારો ? એ માણસ તમને ઉચ્ચ કોળિનો વિદ્વાન અને મહા બુદ્ધિશાળી લાગે ? કે પછી એવું કાંઈ કહેવાનું તમને મન થાય કે- 'તાગ બહુતરમા ધૂગ પડી ! તારી બુદ્ધિ બહેર મારી ગઈ લાગે છે !' ? તમે જે વિચાર બીજાને માટે કરો, તે જ વિચાર તમે તમાગ પોતાને માટે કરો, એટલે તમને તમાની રિયતિનો ખ્યાલ આવશે

પ્રવૃત્તિઓના પરિભ્રમનો વિચાર

માણસ, સામાન્ય રીતિએ, પોતાની પ્રવૃત્તિના પરિભ્રમનો વિચાર તો કરે જ છે કોઈ પણ પ્રવૃત્તિ કરતા, સામાન્ય રીતિએ, માણસની નજર ફળ સામે તો હોય જ છે વેપાર કરનારની નજર, રણતર સામે હોય છે નોકરી કરનારની નજર, પગાર સામે હોય છે મજુરી કરનારની નજર, મહેનતાણા સામે હોય છે મીઠું બોલનારની નજર, બીજાને ખૂશ કરવા તરફ હોય છે ખોટું બોલનારની નજર, ખોટું બોલીને પોતે મેળવવા ધારેલા લાભ તરફ હોય છે ગાળ દેનારની નજર, સામાના હૈયાને પરિતાપ ઉપજાવવા તરફ હોય છે ખાના રની નજર, છુલના સ્વાદ કે પેની બૂખ તરફ હોય છે કામોત્તેજક પ્રવૃત્તિઓ અગર તો કામોત્તેજનાના યોગે થતી પ્રવૃત્તિઓ કરનારની નજર, લોગસુખ તરફ હોય છે અનીતિ, ચોરી, લુટફાટ કરનારની નજર પણ એના દ્વારા એને જે મેળવવું હોય છે, તેના તરફ તો હોય જ છે એટલે જે કોઈ

વ વધારે દોઢાલુ છે એ અતિ દોઢાલુ છે-એ વાત જેમ નાની છે, તેમ એ વાત પણ માની છે કે-આપણને આ જીવનમાં જે કંઈ બુદ્ધિ, વિદ્યા, શક્તિ અને સામગ્રી મળી છે, તેનો જે કંઈ પણ સાચો સદુપયોગ હોય, તો તે એ જ છે કે-આપણા જીવનથી આપણુ ઉત્તમ ભાવી જ સર્જાય-એવા પ્રકારના જીવનને આપણે જીવવા માંડવું ! આ દૃષ્ટિબિન્દુને લક્ષ્યમાં રાખીને જ માણસે પ્રવૃત્તિ કરવી જોઈએ તો તમારા લક્ષ્યમાં આ દૃષ્ટિબિન્દુ આ-યુ છે ખરું ?

પ્રવૃત્તિઓનું પરિણામ જાનિયમાં ન મળવાનું
તોય તો શું થાય ?

તમે જે કંઈ પણ પ્રવૃત્તિ કરો છો, તે પ્રવૃત્તિનું તમારી આખા માથે જે પરિણામ પડે છે, તે સિવાયનું અગર તો તમે જે પ્રવૃત્તિ કરો છો, તેનું જે પરિણામ તત્કાલ પ્રત્યક્ષ પણ આવેનું તમે જોઈ અગર સમજી શકો છો, તે સિવાયનું તમારી તે પ્રવૃત્તિનું કંઈ પરિણામ છે અગર તો કંઈ શકે, એ વાત તમારા ખ્યાલમાં છે ? અત્યાં તમારી પ્રવૃત્તિનું જે કંઈ પણ પરિણામ આ-યુ, તે તો તમે જોયું અને જાણ્યું એમ માની લઈએ, તો પણ એ જ પ્રવૃત્તિનું કંઈ પરિણામ જાણિયમાં આવશે અને તે પરિણામ તમારે જ લોગવવું પડ્યો, એ વાતને તમે માનો છો ખરા ? જો આ વાતને માનવામાં આવે નહિ, તો તેથી કેવું પરિણામ આવે, એની કલ્પના તો કરી જુઓ આપણે જે કંઈ પ્રવૃત્તિ કરીએ, તે જે કંઈ પણ તત્કાલ પ્રત્યક્ષ પરિણામ આવે. તે ઝિંકા-

યતુ કોઈ પરિણામ તે પ્રવૃત્તિનું જો સબધી શકે જ નહિ,
 તો જગતમા કેટકેટલા અનાચારો પ્રવર્તવા માટે? કોઈ
 પણ પ્રવૃત્તિનું વત્કાલ જો પરિણામ આવે, તે સિવાયનું
 પરિણામ જો આવતું જ નહિ હોય, તો પછી કોઈએ પણ
 કોઈ પણ પ્રકારનો અનાચાર કે અત્યાચાર કરતા કેટલીક
 સાવધાનીરી રાખવી જોઈએ અગર તો કેટલા પૂરતું તે તે
 અનાચાર કે અત્યાચારોને આચરતા અટકવું જોઈએ? સાવ
 ધાનીરી જોડી જ રાખવી જોઈએ કે-ગમે તેવી પ્રવૃત્તિ
 કરવા છતાં પણ કયાય પકડાઈ જવાય નહિ અને કયાય
 પકડાઈ જવાય તોય જો ચૂંડામાથી છટકી શકાય એટલે
 દરેક માણસે જો માટે જ બધું જોઈએ, જો માટે જ
 બુદ્ધિવિકાસ સાધવો જોઈએ અને જો માટે જ હુશીયારી
 મેળવવી જોઈએ કે-છૂપી રીતિએ ચૂંડાહિત કૃત્યોને કરી
 શકાય અને એમા પકડાઈ જવાય તો સામાની આખમા
 મૂળ નાખવા જેવો બચાવ કરીને પણ જો ચૂંડાઓને છૂપાવી
 શકાય અનીતિ કરવી-જો જોડું નહિ, ચોરી કરવી-જો જોડું
 નહિ, ગમે તે પ્રકારે લામટા બનીને લોગ લોગવવા-જો
 જોડું નહિ, ગમે તેવું ખૂન કરી નાખવું-જો જોડું નહિ,
 ગમે તેવું ગમે તેટલું જૂઝું કરવાનો પ્રયાસ કરવો-જો જોડું
 નહિ અને ગમે તેટલું ને ગમે તેવું જોડું જોલવું-જો જોડું
 નહિ, એમ જગતમા અથવા આ આર્થ દેશમા જેટલા જેટલા
 ખરાબ અને અતિ ખરાબ કૃત્યો ગણાય છે, તે કૃત્યોને
 જરા પણ ખચકાયા વિના કરવા-જો જોડું નહિ પણ જોડું
 જો કે-તે તે કૃત્યોને કરતા પકડાઈ જવું અને તે તે કૃત્યોને

કરતા પકડાયા પછીથી પણ તે તે કૃત્યેનો ખયાલ કરતા નહિ આવડે! અનાચાર કે અત્યાચારનું કૃણ તો સુખ જ, કેમ કે-એ એ કરતા પકડાઈએ નહિ, તો તો એ અનાચાર ને અત્યાચાર કરવાથી આપણે જે કૃણને નજર સામે રાખ્યું હોય, તે કૃણ આપણને મળી જાય છે! એટલે અનાચાર કે અત્યાચારનું કૃણ તો સુખ જ ને! ત્યારે કુખ કેાનું કૃણ? અનાચાર કે અત્યાચાર કરતા ન આવડે તેનું! અનાચાર ને અત્યાચાર કુખદાયી ક્યારે બને? તેનાથી ધાયું પરિણામ ન આવે ત્યારે! તે કરતા પકડાઈ જઈએ અને ખયાલ કરતા પણ છટી શકીએ નહિ ત્યારે! એ સિવાય તો, અનાચારમા ને અત્યાચારમા કુખ આપવાની શક્તિ નહિ જ ને! કદાચ એમ કહો કે-અનાચાર ને અત્યાચારના યોગે મન, વચન કે કાયાની કોઈ શક્તિને હાનિ પહોચે, તો એ કુખદાયક ગણાય! પણ અનાચાર ને અત્યાચારમા તો આપણું કોઈ પણ ભૂડું કરવાની શક્તિ નહિ ને! અનાચાર કે અત્યાચારથી જો કોઈ પણ ભૂડું થાય, તો તે આપણી બીનઆવડતથી થાય, એમ જ માનવું પડે ને! એટલે દરેક માણસે અનાચાર કે અત્યાચાર કરવામા એવા કુશળ બની જવું જોઈએ, એવી આવડત કેળવી દેવી જોઈએ, કે જેથી પોતે ગમે તેવા અનાચારને સેવે અથવા પોતે ગમે તેવા અત્યાચારનો આશ્રય લે, પણ એ અનાચાર કે એ અત્યાચાર વર્તમાનમા કુખદાયક નિવડે નહિ એટલે આ જીવનમા ઉત્થામા ઉત્તી કેાઠિની સિદ્ધિ તેણે જ મેળવી કહેવાય, કે જે ભારેમા ભારે મૂંઝાવિત કૃત્યોને સ્વચ્છ

છતા પણ, એ કૃત્યોને એ એવી ગ્રીક્ષથી આવરી શકે કે-
એના કોઈ પણ મુન્હાહિત કૃત્યને કોઈ જ પકડી શકે નહિ,
અને એથી ઉતરતો તે જણાય, કે જે પકડાઈ જાય તો
ખરો, પણ પોતાના કૃત્યનો ખચાવ અથવા તો પોતાનો
ખચાવ એવી રીતિએ કરે કે-એને મુન્હેજાર કનાવનાગ ખધા
પુરાવાઓ નાકામીયાળ નિવડે અને ન્યાયની અદાલતમાં
એ ખીનતજમીનવાર કરે જો તમે તમારી કોઈ પણ પ્રવૃત્તિના
પરિણામને એટલું બધું મીમિત માની લો કે-એવું જે
તત્કાલ પ્રત્યક્ષ પરિણામ આપ્યું, એથી અધિક એવું કોઈ
પરિણામ હોઈ શકે જ નહિ-આવું જો તમે માની લો,
તો તમારે તમારા જીવનની ઉચ્ચામાં ઉચી મિદિને આટવી
બધી બચકર કોટિની કમ્પ્યા વિના ચાલે જ નહિ એમાંય,
જો કોઈ પોતાની બુદ્ધિને આગળ દોડાવે, તો કહાય એવો
વિચાર કરે કે-આપણે એવી રીતિએ અનાચાર કે અત્યાચાર
નહિ કરવા, કે જેથી બીજાઓ એ રીતિએ અનાચાર કે
અત્યાચાર કરનારા બની જાય અને એથી આપણે જ બચમા
મૂકાઈ જઈએ આવો માણસ ગિન્તના નામે, સૌના સામુ
હામિત જલના નામે, અમુક અમુક પ્રકારે નીતિનું પાલન
કરવું જોઈએ, ઇન્દ્રિયો ઉપર કાબૂ રાખવો જોઈએ અને
અમુક અમુક સદાચારોનું એવન કેન્દ્ર જોઈએ-એવું પ્રતિ
પાલન કરે ખરો, પણ એના ઉઠાણમાં તપાસે તો તમને
જણાય કે-એના હેયામાં અનીતિ પ્રત્યે નકરત નથી, અના
ચારો પ્રત્યે અણગમો નથી અને સદાચારો પ્રત્યે સદ્ભાવ
નથી, પરન્તુ જગત એવું બની જાય તો હું પણ મુન્હાહિત

બની જાઉં અને જગત જો અનીતિખોર આદિ બની જાય
 તો દોષક દિવસ હું પણ જાયમા મૂકાઈ જાઉં-એ પ્રકારની
 સ્વાર્થ અને જાયથી મિથિત લાગણી, તેના પ્રતિષાદનના
 મૂળમા હોય છે તમે જો, તમારી દરેકે દરેક પ્રવૃત્તિનું
 યજ્ઞામ અવિધ્યમા પણ આવશે અને તે તમારે જ લોગ
 પડું પડશે-આ વાતને ન માનતા હો, તો તમે તમારા
 જીવનનું લક્ષ્ય ઉપર જણાવ્યું તેવું જ નક્કી કરેલું હોવું
 જોઈએ જો તમે આવું લક્ષ્ય નક્કી ન કર્યું હોય, તો તમે
 શા માટે આવું લક્ષ્ય નક્કી કર્યું નથી ? એ વાત માની છે
 કે-જે માણસે આવું લક્ષ્ય નક્કી કરી લીધું હોય અગર તો
 નામાન્ય રીતિએ પણ જે માણસ આવા લક્ષ્યથી પોતાના
 જીવનને જીવે છે, તેનાથી પોતાના આ લક્ષ્યની વાત
 જાહેર મા બોલી શકાય એવી નથી આ લક્ષ્ય, એ એક એવી
 ક્ષયકર કોટિનું લક્ષ્ય છે કે-કોઈ પણ માણસ આગ માણસોની
 વચ્ચે એમ કહી શકે નહિ કે-‘મારા જીવનનું આ લક્ષ્ય
 છે’ તમારા જીવનનું તમે જો આવું લક્ષ્ય નક્કી કરી લીધું
 હોય, તો તે તમે બોલી શકો તેમ તો નથી જ, પણ જો
 તમારા સાથીઓને, તમારા મિત્રોને, તમારા સબધિઓને
 અને તમારા આત્મિતો આદિને ખબર પડી જાય કે-તમારું
 લક્ષ્ય આવું છે, તો એ તમારા ઉપર કોઈ પણ પ્રકારનો
 વિશ્વાસ રાખી શકે નહિ જેને જેને ખબર પડે, તે તો તમને
 મહા જાયક માણસ માને અને તે તો તમારી આત્મ
 ગહેવાનું તથા તમારાથી સાવધ રહેવાનું જરૂર કર આ
 લક્ષ્યવાળા માણસો ઈશ્વરને માનનારા હોવા નહી, જે

આત્મા છે-એ રીતિએ પોતાના અસ્તિત્વને માનના ન હોવા નથી અને પુણ્ય તથા પાપને માનનારા હોવા નથી તેઓ તો, માન, આ હોકના મુખ ફેર સ્વાર્થમાં જ રહ્યા હોય છે

પુણ્ય ને પાપનું અસ્તિત્વ

જે માણસ પોતે પોતાને ખરા સ્વરૂપમાં ઓળખતો હોય, તેના જીવનનું લક્ષ્ય તો આવું હોઈ શકે જ નહિ, પરંતુ જે માણસ પોતે પોતાને ખરા સ્વરૂપમાં ન ઓળખી શક્યો હોય, તે માણસ પણ જરાક ઉઠો વિચાર કરનારો હોય, તો તેના જીવનનું લક્ષ્ય પણ આવું હોઈ શકે નહિ માણસ જો જરા ઉઠો વિચાર કરે, તો તેને પુણ્યનું ને પાપનું અસ્તિત્વ સ્વીકારવું પડે અને પુણ્યનું ને પાપનું અસ્તિત્વ સ્વીકાર્યું, એટલે પોતાની પ્રવૃત્તિનું પરિણામ ભવિષ્યમાં પણ આવશે અને તે પરિણામ પોતાને જ લોગવવું પડશે-એ વાતનો ઓછો સ્વીકાર કરી લીધો એમ ગણાય પહેલો વિચાર જન્મસમયની અવસ્થાનો અથવા તે પૂર્વેની ગર્ભાવસ્થાનો પણ કરે. કેટલાક બાળકોને ગર્ભમાં સારામાં મારૂં પોષણ મળે છે અને કેટલાક બાળકોને ગભ માં પૂરતું પોષણ મળતું નથી અથવા તો નહિવત્ પોષણ મળે છે, તો તે તેમની કમી પ્રવૃત્તિનું પરિણામ માનશે ? કેટલાક બાળકો ગભમાં જ મૃત્યુને પામે છે, તો તે તેમની કમી પ્રવૃત્તિનું પરિણામ માનશે ? કેટલાક બાળકો જન્મે છે ત્યારે હૃદય-પુખ્ત, કેળવણી, તેજસ્વી પામે ચ ઈંદ્રિયોએ પૂરા અને ચરીઝ ઉપર શુભ ચિહ્નોવાળા હોય છે, ત્યારે કેટલાક બાળકો જન્મે છે ત્યારે માથાગણા,

કરૂંપા, તેજોહીન, ઈંદ્રિયોની ઉણપવાળા અને મરી- ઉપર
અશુભ ચિન્હોવાળા હોય છે ત્યાં તમે તેમની કયી પ્રવૃત્તિનું
પરિણામ માનશો ? નાના જન્મતા એક બાળકને મુલાયમ
ઠાંઠી, લાલન-પાલન કરનારા અનેક માણસો અને દરેક
પ્રકારની અતુકળા આમથી મળે છે, ક્યારે બીજા બાળકને
કાઠી-તૂટી કયા પણ માર-માઠ મળે છે, એની મા પણ
એની પૂરી રૂબરૂબ રાખી મૂકે તેણે હોતું નથી અને તને
તેક પ્રકારની પ્રતિકૂળ નાનગી મળે છે, ત્યાં તમે તેની
કયી પ્રવૃત્તિનું પરિણામ માનશો ? જ મથી ન, જૂઠા જૂઠા
બાળકોમા બુદ્ધિની તરમરતા હોય છે, તે હોતું કણ છે ?
બુદ્ધિવિગમના મરખા લાધેનોનો થોડો હોય, એ જ શિક્ષકો
હોય, એ જ પુસ્તકો હોય ને એકી માથે સૌને શીખવાનું
હોય, તે છતાં પણ એ બાળકોના લઘુત્વમા તેમ જ બુદ્ધિ
વિગમમા ઘણી તન્મ તા નહે છે, તો તે તેમની કયી પ્રવૃત્તિનું
પરિણામ છે ? આપુ અવલોકન તમે તમારું અને બીજા
એના અમમ જીવનપ્રસંગોનું તો તમને લાગે કે-નહીં
નહીંના આવના પહેલા જે પ્રવૃત્તિઓ કરેલી, તેનું જ
બધુ-પુણ્યોદય અથવા પાપોન્નના થોડો આવકુ-રુદ્ધિ
છે પૂર્વે જેઓએ સારી પ્રવૃત્તિઓ કરેલી, ત્યારે નહીં
તેના જ દસ વડે અતુકૂળતા આદિ મળે છે અને પૂર્વે
જેઓએ ખરાબ પ્રવૃત્તિઓ કરેલી, તેને નહીં તમા જ
ફલસ્વરૂપ પ્રતિકૂળતા આદિ મળે છે જાન તમારે મુખ્યના
અસ્તિત્વને સજીવનીક કરીને અને પાપના અસ્તિત્વને અજીવ
સ્વીકારવું પડે.

પુણ્ય ને પાપનો પ્રતાપ

આ જીવનમાં, મોટે ભાગે, પૂર્વના જન્મ-જન્માન્તરોના પુણ્યકર્મો અને પાપકર્મોનું ફલ લોગવાય છે અનાચાર અને અત્યાચાર કરવામાં તમે ગમે તેટલા હુશીયાર હો, પણ અનાચાર ને અત્યાચાર કરતા તમને કોઈ પકડી શકે નહિ, તો તેમાં તમારી હુશીયારી એ કારણ નથી, પણ તમારા ઉપર આવતી આપત્તિને શોધી શકે અને તમને અનુકૂળતા આપે એવું તમે પૂર્વે જે પુણ્ય ઉપાર્જીતું તેનો એ પ્રતાપ છે. ધણા હુશીયાર, બહુ કાબેલ અને બધી રીતિએ પાવરધા પણ માણસો, એવી રીતિએ કોઈ કોઈ વાર સપડાઈ જાય છે કે-ખીનઆવડતવાળાઓ પણ એવી રીતિએ સપડાય નહિ જગતમાં ચૂંડેગારો તરીકે જેટલા પકડાય છે, તે બધા જ ચૂંડેગારો હોતા નથી અને જેટલા પકડાય છે તે સિવાયના ચૂંડેગારો હોતા નથી એવું પણ નથી કેટલીક વાર, નિર્દોષ માણસો પણ ખીજાઓને દોષિત લાગે છે ને માર્યા જાય છે, જ્યારે દોષિત માણસો પણ ખીજાઓને નિર્દોષ લાગે ॥ અને દુટ્ટી જાય ॥ એ પ્રતાપ, એકના પાપના ઉદયનો ॥ અને ખીજાના પુણ્યના ઉદયનો છે આ સંસારમાં તો સખ્યાબધ ચોરો શાહુકારો તરીકેની ખ્યાતિ પામે છે અને કેટલાય શાહુકારો ચોર તરીકેની કુનામનાના લોગ જને છે મહા અનાચારી સાચા સદાચારી તરીકે પૂજાય અને સાચા સદા ચારિત્રને માથે કલક આવે, એવું પણ જને એટલે આ જાવમાં જે રક્ષણ થાય છે, અનુકૂળ ગ્રામથીઓનો યોગ થાય છે,

કીર્તિ મળે છે અને મનોવાછિનોની જે કાઈ સિદ્ધિ થાય છે, તે મુખ્યત્વે પૂર્વજવોમા ઉપાર્જેલા પુણ્યના યોગે જ થાય છે એ જ રીતિએ, જે કાઈ પ્રતિકૂળ સામગ્રી, અપયય આક્રિનો યોગ થાય, તે મુખ્યત્વે પૂર્વજવોમા ઉપાર્જેલા પાપના યોગે જ

મતાનુગતિકપલે ચાપતા હવો.

જે માણસ આટલી વાતને પણ સમજી જાય, તે માણસનું જીવનલક્ષ્ય કયું બની જાય ? 'પાપ કરવું નહિ અને પુણ્ય કર્યા વિના રહેવું નહિ'—એ જ એના જીવનનું લક્ષ્ય બની જાય ને ? તમે તમારા જીવનનું આવું પણ લક્ષ્ય નહીં કર્યું છે ખરું ? એ તમે તમારા જીવનનું આટલું પણ લક્ષ્ય નહીં કર્યું હોય, તો તમે કયી કયી મનઃસ્થિતિઓની પ્રવૃત્તિઓથી પાપ બધાય અને કયી કયી મનઃસ્થિતિઓની પ્રવૃત્તિઓથી પુણ્ય બધાય, એ વાતને જાણીને, અજાણ કયો હોવો જોઈએ ને ? કયી પ્રવૃત્તિ કરવું જોઈએ અને કયી પ્રવૃત્તિ પુણ્યનું કારણ છે—એને જાણીને, એ પછી માણસ, પાપથી બચવાને અને પુણ્ય કરવાને પ્રયત્ન કરે શી રીતિએ ? એટલે જો, જોઈએ એ જાણી વિચાર કરતા નથી કુન્નિયર, એટલે જોઈએ એ જાણી ચાલે છે આજે દેવલાક નહીં એટલે જોઈએ એ જાણી 'અમે કોઈના દોરબારે નહીં જઈએ, અમે જાણી નિર્ણય અમારી પુદ્ગિથી નહીં કરીએ, અમારા બહા-બાળે નહીં કરીએ.

પણ સમજીએ છીએ।' પણ આવું બોલનારા માણસનું હવે
 નેય મોટે ભાગે ગતિનુગતિકતાથી પૂર્ણ હોય છે મુખના
 સાધનોની માન્યતાના અને મુખના ઉપાયોની માન્યતાના
 સંબંધમાં, એ ગતિનુગતિકપણે જ ચાલે છે આ બધાનું
 મૂળ કારણ એ છે કે-એ પોતાને જ જોળખતો નથી પોતે
 આત્મા છે, જવાતરમાંથી અહીં આવેલો છે અને અહીંથી
 મરીને પણ પોતે બીજે ઉત્પન્ન થવાનો-એ વાતનો તેમ જ
 આ નસારમાં તો મુખ્યત્વે પુણ્ય-પાપની લીલા જ ચાલે
 છે-એ વાતનો એ વિચાર કરતો નથી વાસ્તવિક રીતિએ તો,
 પાપને તણને પુણ્યને ઉપાજીવાની દૃષ્ટિ, એ પણ સ્પષ્ટ
 દૃષ્ટિ છે અને એ વાત માણસ ત્યારે પોતાને બરાબર
 જોળખી શકે છે, ત્યારે જ ખાચ સમજી શકે છે



લેખાંક ત્રીજો

આત્મા શરીરમાં સર્વત્ર વ્યાપેલો
છે, પરંતુ તે શરીરથી ભિન્ન છે !

મહાપુરુષોએ આ આર્ય દેશની, જે
પ્રધાનતા ગાંધ છે, તે આ આર્ય દેશની
અધ્યાત્મપ્રધાનતાને જ આજ્ઞા કરી છે !

‘મહાપુરુષોએ આર્ય દેશની મહત્તા મનસ્વરે વસાવવાની
ગાઈ છે — એક કહીને, આપણે આપણી શુભતાનું
આજ્ઞાપણ, કરી પણ, મહાપુરુષોના નહિ કરવું જોઈએ !’

આત્માના હિતને ઉદ્દેશીને જે વિચાર
કરાય, વાત કંઈય અમર નો વર્તન કંઈય.
તે સર્વનો મનાવેશ ‘અધ્યાત્મ’ મા થાય !

લેખ

પ્ર. ૧૯૨૩. નવેમ્બર ૨૬, અધ્યાપનવાચસ્પતિ, આચાર્યદેવ
ત્રીમંત્રિ નિગમિતમયન્દ્રમુર્તિયુગ્મ મહારાજ

અધ્યાત્મપ્રવાનતાથી જ આર્થ દેશની મહત્તા છે

આર્થ દેશ, એ એક અધ્યાત્મપ્રવાન દેશ છે આ આર્થ દેશની મહત્તા મહાપુરુષોએ પેલું પલ્લવી છે, તેનું કાલ્પ જીવું દોઈ નથી, પણ આ આર્થ દેશનો અધ્યાત્મ પ્રવાનતા, એ જ એનું વાસ્તવિક કારણ છે અનાર્થ દેશો કરતાં આર્થ દેશ સારો, એ વાત બ્યારે કહેવી હોય, ત્યારે આપણે દોઈ એવી વસ્તુ શોધી કાઢવી જોઈએ, કે જે વસ્તુ અનાર્થ દેશોમા અલભ્ય હોય અને જે વસ્તુ આર્થ દેશમા જ લભ્ય હોય અનાર્થ દેશોમા અલભ્ય અને આર્થ દેશમા જ લભ્ય -એવી પણ વસ્તુ નો બહુ કિંમતી હોય, અત્યંત હવનો-પરોળી હોય, ઉત્તમ હવનોની સર્જક હોય, તો જ આપણે એ જાનું આજળા ધરીને, એમ કહી શકીએ કે-એ વસ્તુના યોગે, આર્થ દેશ કરતા સધળા જ અનાર્થ દેશો હેઠે છે એવી કોઈ વસ્તુને શોધી કાઢવાને માટે, તમે જો તમારી જુદિનો ઉપયોગ કરીશ, તો તમને લાગશે કે-‘અધ્યાત્મપ્રવાનતા, એ જ એક વસ્તુ એવી છે, કે જે અનાર્થ દેશોમા શોધી શકે તેમ નથી અને આર્થ દેશમા જેનો મુયોગ કામ કામે મળી શકે છે’ આ વાતને જો તમે વિચારો અને સમજી શકો, તો તમને લાગે કે-‘તમને આર્થ દેશમા માનવજન્મ મળ્યો છે, એ તમારો અસાધ્ય કૌટિની સામ્યશાલિતા છે’ તમને આર્થ દેશમા માનવજન્મ મળ્યો છે, એ તમારી કૌટિની સામ્યશાલિતા છે, પરંતુ એ વાતે આર્થ સુધી માત્ર મહાપુરુષોની

ત્યાં સુધી એનો

કાઈ વિશેષ અર્થ નથી જે વાતની સાચી સાર્થકતા તો ત્યારે જ છે, કે ત્યારે તમને પોતાને એમ લાગે કે-‘હું બહુ બાળ્યશાળી છું, કેમ કે-મને આ આર્થ દેશમા માનવ જન્મ મળ્યો છે’ એ વિના, તમારે માટે તો, જે વાતની સાર્થકતા નહિ જ ને ? આજે આ આર્થ દેશમા માનવજન્મને પામેલાઓમા, કેટલાક માણસો આર્થ દેશમા માનવજન્મને પામ્યાનું ગૌરવ અનુભવતા હશે ? એવા પણ માણસો ઓછા નથી, કે જેઓ આર્થ દેશમા મનુષ્યજન્મને પામ્યાનું ગૌરવ તો અનુભવતા નથી, પરંતુ જે વિષે જેમણે ઠઠી પણ વિચારેય ક્યો નથી અને જેઓ જે વિષે વિચાર જ કરતા નથી આર્થ દેશમા માનવજન્મને પામ્યાનું ગૌરવ અનુભવ નાનાઓમા પણ કેટલાકે એવા છે, કે જેઓ અમુક પ્રકારના મમત્વથી ગૌરવ અનુભવતા હોય અમર તો ભૌતિક શક્તિ સિદ્ધિની દૃષ્ટિએ ગૌરવ અનુભવતા હોય ‘આ દેશ મારે છે, માટે સારો છે’-એવા પ્રકારના મમત્વથી ગૌરવને અનુભવ કરવો, એમા વસ્તુતઃ દેશની મહત્તાને અંગેનું ગૌરવ નથી આજે કેટલાક એવા પણ માણસો છે, કે જેઓ એવી એવી વાતો કરીને ગૌરવનો અનુભવ કરે છે કે-‘વિમાનોની બનાવટ, જે તો આપણા દેશની વાત છે પરદેશીએ આપણે ત્યાંથી માગીને જ થોડે લઈ ગયા, એ થોડેને વાળીને શોધખોળ કરી અને જે શોધખોળને અતે વિમાન બન્યા આવી કાંઈ રીતિએ ગૌરવનો અનુભવ કરવો, જે પણ સાચો ગૌરવાનુભવ નથી હજી એ રીતિએ આપણે ગૌરવનો અનુભવ કરવો હોય તો કરી શકીએ કે-’ વધો સુધીની શોધ

યોગ ન થાય, તો તેથી જે ગુકથાન નથી, તે ગુકથાન તે
યોગ થાય તે છતાં પણ, આપણે તેની ઉપેક્ષા અગર
ગણના કરીએ, તેમા છે ચેલામા ગૂંઠો હોયો થતો ન
ન્યાયે આમા ગૂંઠો હોયો થાય છે કમથી કમ તેનું એ
ખરાબ પરિણામ તો આવે જ છે કે-એને પુનર્યોગ ફલ
બની જાય છે તમને આવું કોઈ ગુકથાન થઈ જવા પ
નહિ અને તમે તમને મળેલી કિંમતી વસ્તુથી લાભ ઉઠ
શકો એ હેતુથી જ આ બધી વાતો તમારી સમક્ષ મૂકાય

આર્થ દેશની મહત્તા મહાપુરૂષોએ મમતાથી ગાઈ નથી

તમે એટલો વિચાર તો કરો કે-મહાપુરૂષો,
જેઓને કોઈ પણ દેશ સાથે, દેશ પ્રત્યેના મમત્વના ચે
કોઈ પણ નિરબલ નહોતી, તે મહાપુરૂષોએ આર્થ દેશ
મહત્તા કેમ વર્ણવી? શું તમે એ મહાપુરૂષોને એટ
છીછરા અને અજ્ઞાનપૂર્ણ અન્ત કરણવાળા માનો છો
એ મહાપુરૂષો આ દેશમા જન્મ્યા હતા માટે એ મહાપુરૂષો
આ આર્થ દેશની મહત્તા ગાઈ છે? તેઓ આ દેશમા જન્મ
હતા, માટે તેમને તમારી માફક આ દેશનું મમત્વ
ગયું? અને એથી જ તેમણે આ દેશની મહત્તા ગાઈ
અનાર્થ દેશોને હીણા દેખાડવાનો પ્રયત્ન કર્યો? તમે તમ
મહાપુરૂષોને જે એટલા બધા તુલ્ય બુદ્ધિવાળા માનતા
તો તમે મહાપુરૂષતા કેને કહેવાય એ બ નમજતા
અને તમારા મહાપુરૂષોના હૈયા કેટલા ઉદાર તથા નિ
હતા, એ પણ તમે જાણતા નથી એ મહાપુરૂષોના હૈય

તમારા હૈયાને સ્પર્શે જ શી રીતિએ? જે કારણસર મહા પુરુષોએ આર્થ દેશની મહત્તા વર્ણવી છે, તે કારણને આપણા હૈયામાં જેટલો વધારો રસ પેદા થાય, તેટલો જ વધારો આનન્દ, આપણે આર્થ દેશમાં આપણને આપણા પુરુષોદયના યોગે જે મનુષ્યજન્મ મળ્યો છે, તેથી અનુભવી શક્તિએ બાકી તો મહાપુરુષો બલે ઠહે કે-‘આપણે મહા ભાગ્યશાળી છીએ’ પણ આપણને પોતાને તો કહી પણ એમ લાગે જ નહિ કે-‘આપણે ખરેખર મહા ભાગ્યશાળી છીએ.’

કિંમત નહિ સમજનાનાઓને થતું તુન્ન્યાન

‘આપણે ખરેખર મહા ભાગ્યશાળી છીએ’-એવું જો આપણને, આપણે આ અધ્યાત્મપ્રધાન આર્થ દેશમાં માનવ જન્મને પામ્યા છીએ, એથી લાગે નહિ, તો આપણુ એ મહા ભાગ્ય પણ આપણે માટે વસ્તુતઃ કિંમતી રહેતું નથી, કારણ કે-આપણે એ મહા ભાગ્યના યોગે જે લાભ ઉઠાવવો જોઈએ, તે લાભને ઉઠાવી શકતા નથી પછી તો, અનાર્થ દેશમાં જન્મેલાઓનો મનુષ્યજન્મ જેમ અકિંમતી ઠરે છે, તેમ આપણો મનુષ્યજન્મ પણ આપણે માટે અકિંમતી જ ઠરે જેને કિંમતી વસ્તુ મળી નથી તે રવડી મરે, તો એ એટલું દુઃખદ નથી, કે જેટલું દુઃખદ જેને કિંમતી વસ્તુ મળી છે તે રવડી મરે એ છે, ઉપરાન્ત, સારી ચીજ ન મળવામાં જે તુકશ્યાન છે, તે કરતા સારી ચીજ મળવા છતા પણ તેની ઉપેક્ષા કરીએ અગર અવગણના કરીએ, તો વધારે તુકશ્યાન છે જેમ રાજા અગર સત્તાશીલ માણસનો

યોગ ન થાય, તો તેથી જે નુકશાન નથી, તે નુકશાન તે
યોગ થાય તે છતાં પણ, આપણે તેની ઉપેક્ષા અગર
મણુના કરીએ, તેમા છે પેલામા ગૂં-હો ઉલો થતો ન
ન્યારે આમા ગૂં-હો ઉલો થાય છે કમથી કમ તેનું એ
ખરાબ પરિણામ તો આવે જ છે કે-એનો પુનર્યોગ દુર્લ
ભની બાય છે તમને આવુ કોઈ નુકશાન થઈ જવા
નહિ અને તમે તમને મળેલી કિંમતી વસ્તુથી લાભ ઉ
શકો, એ હેતુથી જ આ જાધીવાતો તમારી સમક્ષ મૂકાય

આચં દેશની મહત્તા મહાપુરૂષોએ મમતાથી ગાર્હ નથી

તમે એટલો વિચાર તો કરો કે-મહાપુરૂષો,
જેઓને કોઈ પણ દેશ સાથે, દેશ પ્રત્યેના મમત્વના
કોઈ પણ નિષ્ણત નહોતી, તે મહાપુરૂષોએ આચં દેશ
મહત્તા કેમ વર્ણવી ? શું તમે એ મહાપુરૂષોને એ
છીછરા અને અજ્ઞાનપૂર્ણ અન્તઃકરણવાળા માનો છો
એ મહાપુરૂષો આ દેશમા જન્મ્યા હતા માટે એ મહાપુરૂષો
આ આચં દેશની મહત્તા ગાર્હ છે ? તેઓ આ દેશમા જન્મ્યા
હતા, માટે તેમને તમારી માફક આ દેશનું મમત્વ
ગયું ? અને એથી જ તેમણે આ દેશની મહત્તા ગા
અનાચં દેશને હીણા દેખાડવાનો પ્રયત્ન કર્યો ? તમે તમ
મહાપુરૂષોને એ એટલા જાણી તુચ્છ બુદ્ધિવાળા માનતા
તો તમે મહાપુરૂષતા કેને કહેવાય એ બ સમજતા
અને તમારા મહાપુરૂષોના હૈયા કેટલા ઉદાર તથા નિ
હતા એ પણ તમે જાણતા નથી એ મહાપુરૂષોના હૈ

તો, જેમ અન્ય કોઈ પણ દેશ પ્રત્યે મમત્વ નહિ હોય,
તેમ આ દેશમાં માનવજન્મ પામવા છતાં પણ, આ દેશ
પ્રત્યે જ મમત્વ નહિ હોય એ મહાપુરુષોના હૈયામાં એ વાત
બેઠી જ હતી કે—“આ પૃથ્વી ઉપર પ્રાથમ એવો કોઈ દેશ
નથી, કે જે દેશમાં હું ઠીક પણ નહિ જન્મ્યો હોઉં ! અનન્તો
કાળ થયા હું આ સમાજમાં પશ્ચિમમણુ ઠીક રહ્યો છું, એટલે
હોકમાં આવેલા કોઈ દેશમાં હું ઉત્પન્ન નહિ થયો હોઉં, એવું
તો પ્રાથમ બનવાનું જ નથી ! અત્યાર સુધીમાં, જ્યાં જ્યાં
હું જન્મ્યો હોઈશ, ત્યાં ત્યાં મેં અજ્ઞાનવશ ‘મારો દેશ’
‘મારો દેશ’ આવા પ્રકારનું મમત્વ પણ કર્યું હશે, પણ ન
તો એ દેશ મારો રહ્યો કે ન તો હું એ દેશનો રહ્યો !
એવી એવી મમતા આદિના યોગે તો અત્યાર સુધી મારે
આ સમાજમાં બટકણુ પડ્યું છે વસ્તુતઃ હું એકલો જ
છું ખીલું કોઈ મારું નથી અને ખીલ કોઈનો હું નથી”
જેઓના અતઃકરણમાં આવા નકારનો, મહા સુંદર કોટિનો
નિર્મળ નિર્મમલાવ વતંતો હતો તથા મહાપુરુષોને માટે,
એવી કટપના કેમ જ આવી શકે કે—‘તેઓ આ દેશમાં
જન્મ્યા હતા, માટે એમના હૈયામાં આ દેશ પ્રત્યે મમત્વ
હોય અને એ મહાપુરુષોએ પોતાના એ મમત્વના વશથી જ
આ દેશની મહત્તા ગાઈ છે ?’ સાચી વાત તો એ છે કે
‘સાચા મહાપુરુષોના હૈયામાં આવા પ્રકારનું મમત્વ હોઈ
શકે જ નહિ અને જેઓના હૈયામાં આવા પ્રકારનું મમત્વ
હોય, તો સાચા રૂપમાં મહાપુરુષ જ હોઈ શકે નહિ’
આપણે આપણી તુચ્છતાનું આરોપણ, કરી પણ, મહા

પુરુષોમા નહિ કે વુ જોઈએ એ આ દેશમા જન્મ્યા હતા,
માટે જ મમત્વથી તેમણે આ દેશની મહત્તા ગાઇ છે-એમ
પણ માનીએ અને એમને મહાપુરુષ પણ માનીએ ? મમતા
એ દ્રાવ છે અને નિર્મમતા એ શુષ્ક છે નિર્મમ પ્રત્યેની
મમતાથી શુભ આવે, પણ તે જ એમના નિર્મમ શુષ્કને અતુ
લક્ષીને અને આપણામા નિર્મમતા શુષ્કને પેટા કંવાને
માટે કરીએ તો ! જે આપણામા આટલી શુષ્કદષ્ટિ હોઈ
શકે, તો સાચા મહાપુરુષોમા આનાથી પણ વધારે સુંદર
અને વધારે નિર્મળ શુષ્કદષ્ટિ જોઈ શકે નહિ ? માટે, તમે
એ દષ્ટિએ વિચાર કરો કે-નિર્મલ નિર્મમતાના સ્વામી એવા
મહાપુરુષોએ કયા કાળે, આ આર્થ દેશની મહત્તા ગાઇ
છે ? મહાપુરુષોએ પોતે જ એ વાતનો ખૂવાસો આપ્યો છે
કે-અધ્યત્મપ્રધાનતાના કારણે જ આર્થ દેશની મહત્તા છે

અધ્યાત્મજીવી કાન દહેવાય ?

અધ્યાત્મ એટલે શું ? સામાન્ય રીતે અધ્યાત્મ
શબ્દનો અર્થ કરવામા આવે, તો આત્માને ઉદ્દેશીને જે વિચાર
કરાય, વાત કરાય અગર તો વર્તન કરાય, તેને અધ્યાત્મ
કહેવાય, એટલે જે વિચારથી, જે વાતથી અને જે વર્તનથી
આત્માનું હિત સધાય, તે વિચારનો, તે વાતનો અને તે
વર્તનનો અધ્યાત્મમા સમાવેશ થઈ શકે આથી, જેણે
પોતાના જીવનમા અધ્યાત્મને જીવવું હોય, જેણે પોતે અધ્યા
ત્મજીવી બનવું હોય, તેણે કોઈ પણ પ્રકારનો વિચાર કરતાં
પહેલાં, કેઈ પણ પ્રકારની વાત કરતાં પહેલાં અગર તો

કેઈ પણ પ્રકારની કાચિક પ્રવૃત્તિ કરતા પહેલાં, એ વાતનો વિચાર કરવો પડે કે-‘ હું જે વિચાર કરવાને ઈચ્છુ છું, હું જે વાત કરવાને ઈચ્છુ છું અગર તો હું જે કાચિક પ્રવૃત્તિ કરવાને ઈચ્છુ છું, તેનાથી મારા આત્માનું હિત સધાય તેમ છે કે નહિ? ’ આવો વિચાર કરતા, જો એવી ખાત્રી થાય કે-‘ આવો વિચાર કરવાથી, આવી વાત કરવાથી અગર તો આવું વર્તન કરવાથી મારા આત્માનું હિત જ સધાશે, પણ મારા આત્માનું અહિત નહિ સધાય ’ -તો જ એ એવો વિચાર કરે, એવી વાત કરે અગર તો એવી પ્રવૃત્તિ કરે આવી રીતિએ જીવનારો માણસ, એ વ્યવહારમજીવી માણસ છે, એમ કહી શકાય.

આત્માને યોગ્યતાની જરૂર

આ રીતિએ જીવવાને માટે પ્રયત્નશીલ બનેલો માણસ પણ, નહિ કરવા યોગ્ય વિચારોને કરનારો, નહિ કરવા યોગ્ય વાતોને કરનારો અગર તો નહિ કરવા યોગ્ય પ્રવૃત્તિઓને કરનારો બને-એ શક્ય છે. ઠાણુ કે-એણે પૂર્વજન્મ-જન્માન્તરોમા જે કર્મોની ઉપાન્ધ્યા હોય છે, તે તેની જુદિના વલણને ખોટે રસ્તે દોરી જાય, એ પણ શક્ય છે, અને જુદિ માર્ગાનુસારિણી હોય તો પણ, એ કર્મોની પ્રજાળતાથી અનેકવિધ નબળાઈઓનો ભોગ બને છે. આમ છતાંય, જુદિ જો માર્ગાનુસારિણી હોય છે, તો નહિ કરવા યોગ્ય પ્રવૃત્તિઓને કરવા છતાં પણ તથા એને લગતી વાતો અને એને લગતા વિચારો કરવા છતાં પણ, તે તે પ્રવૃત્તિઓ

આદિ દ્વારા પણ, તે શુદ્ધ આધ્યાત્મિક જીવનની નિકટતા પહોંચતો જાય છે આથી, સૌથી પહેલો પ્રયત્ન તો બુદ્ધિને માર્ગાનુસારિણી બનાવવાને માટેનો જ કરવો જોઈએ અધ્યાત્મ તરફ લક્ષ્ય દોરવાયા પછી, અધ્યાત્મ પ્રત્યે હૃયામાં અભિરૂચિ પ્રગટયા પછી, અધ્યાત્મજીવી બનવાના પ્રયત્નમાં લાગ્યા પછી પણ, આપણને જો આપણા આત્માના સાચા સ્વરૂપનો ખ્યાલ ન હોય, આત્માના સાચા સ્વરૂપનો ખ્યાલ નહિ હોવાથી આત્માનું સાચું હિત કયું તથા આત્માનું સાચું અહિત કયું-તેનો સાચો ખ્યાલ ન હોય અને એથી આપણો કયો વિચાર, આપણી કયી વાત અને આપણું કયું વર્તન હિતસાધક છે તથા આપણો કયો વિચાર, આપણી કયી વાત અને આપણું કયું વર્તન અહિતસાધક છે-તેનો પણ જો સાચો ખ્યાલ ન હોય, તો આપણે આપણા અધ્યાત્મના યોગે જે સુદૃઢ ફલને પ્રાપ્ત કરવું જોઈએ, તે સુદૃઢ ફલને આપણે પ્રાપ્ત કરી શકીએ નહિ આથી, આપણે સાચા અધ્યાત્મજીવી બનવાને માટે અને એના પરમ ફલને પામવાને માટે, આત્માના સ્વરૂપને જાણી લેવું જોઈએ, કે જેથી આત્માનું વાસ્તવિક હિત કયું છે-તેને આપણે સમજી શકીએ, તેમ જ, આપણે તે હિતને સાધવાના ઉપાયોને પણ જાણી લેવા જોઈએ

જે સ્પર્શાદિ કરે છે તે દ્વારા જાણે છે તે આત્મા છે

શરીર એ આત્મા નથી કોઈ પણ શરીર, સ્વતંત્રપણે તો જડ જ છે શરીરમાં જે ચેતન તરવ રહેલું છે, તે આત્મા

છે અને તે જ આરણ્ય છીએ મન દ્વારા જે વિચારણા થાય
 છે, તે વિચારણા કરનારો આત્મા છે વાણી દ્વારા જે બોલાય
 છે, તે બોલનારો આત્મા છે શરીર દ્વારા જે ઝાંઝ પ્રવૃત્તિ
 થાય છે, તે કરનારો આત્મા છે પાંચ ઈન્દ્રિયોમા, સ્પર્શને
 ન્દ્રિય દ્વારા કોઈ પદ્ધતિ વસ્તુને સ્પર્શાને, તે કઈંદ્ર છે કે સુવાણી
 છે, મૃદુ છે કે કઠિન છે-એ વિગેરે જાણી શકાય છે પણ
 શરીરની સ્પર્શનેન્દ્રિય દ્વારા સ્પર્શ કરે છે કોણ અને સ્પર્શ
 દ્વારા કઈંદ્રપણાને કે સુવાણપણાને અગર તો મૃદુપણાને કે
 કઠિનપણાને જાણે છે કોણ ? એ સ્પર્શ કરનારો અને એ
 જાણનારો આત્મા છે -સનેન્દ્રિય દ્વારા કોઈ પદ્ધતિ વસ્તુને રસ
 ખારો-ખાટો છે કે તીખો-મોળો છે, તે વિગેરે જાણી શકાય
 છે, પણ એ રસાનુભવ કરે છે કોણ અને રસાનુભવ કરીને
 તે ખારો-ખાટો છે કે તીખો-મોળો છે, એવો નિર્ણય કર-
 નારો કોણ છે ? એ રસાનુભવ કરનારો અને રસના સ્વાદના
 પ્રકારને જાણનારો આત્મા છે માણેન્દ્રિય દ્વારા ગંધને ગ્રહણ
 કરીને, એ સુગંધ છે કે દુર્ગંધ છે-એ વિગેરે જાણી શકાય છે,
 પણ એ ગંધને ગ્રહણ કરનારો અને તે ગંધ સારી છે કે
 ખોટી છે અગર તો કયી વસ્તુની આ ગંધ છે અને કયી
 વસ્તુની આ ગંધ નથી-એને જાણનારો કોણ છે ? ગંધને
 ગ્રહણ કરનારો અને ગંધના સ્વરૂપના પ્રકારને જાણનારો
 આત્મા છે ચક્ષુરિન્દ્રિય દ્વારા જે કોઈ પદ્ધતિ પદાર્થને જોઈ શકાય
 છે અને એમ જોઈને તે કોણ છે તથા કેવા રૂપ-રંગ આદિવાળો
 છે તે જાણી શકાય છે, પણ તે પદાર્થને જોનારો અને તે
 પદાર્થ કયો છે તેમજ કેવા રૂપ-રંગ આદિવાળો છે-તેને

જાણનારો કોણ છે ? એ જાણનારો ને જાણનારો જે છે, તે આત્મા છે એવી જ રીતિએ, ધ્રોતેન્દ્રિય દ્વા. શબ્દોનું અવલુ ચર્ચ શકે છે અને તે શબ્દા મધુર છે ક કટુ આદિ છે—તે વિગેરે જાણી શકાય છે, પણ એ શબ્દોનું અવલુ કરનારો અને એ શબ્દોના મધુરપણાને ક કટુપણા આદિને જાણનારો કોણ ? એ સાબળનારો અને એ જાણનારો જે છે, તે આત્મા છે શરીરમાં, સ્વતન્ત્રપણે તો, આમાંની કોઈ જ શક્તિ નથી. તેમ કે—શરીર તો જડ જ છે આજે શરીરમાં આત્મા હ, માટે અગ્નિનો એક ઝીણો તાપુષો શરીરને જડે, તો પણ બળન શનો અનુભવ થાય છે અને જ્યારે આ શરીરમાં આત્મા હોતો નથી, ત્યારે આ શરીરને જડ-જડ બળતી ચિતામાં સળગાવી નાખવામાં આવે છે, તો પણ તેનાથી કોઈ પણ પ્રકારની વેદના કે બગતવા આદિનો અનુભવ થતો નથી મન અને ઇન્દ્રિયો કામ જ ત્યારે આપી શકે છે, કે જ્યારે શરીરમાં આત્મા રહેલો હોય છે મુડક નથી વિચારી શકતું, નથી જાણી શકતું કે નથી પોતે અર્થ કરી શકતું, સ્વાનુભવ કરી શકતું, સુધી શકતું, જોઈ શકતું કે માલખી શકતું ! મુડક જેમ કાર્ષ સ્પર્શાદિ કને શકતું નથી, તેમ કાર્ષ જાણી શકતું પણ નથી અર્થાંદિ કરનારો પણ આત્મા છે અને સ્પર્શાદિ દ્વારા જાણનારો પણ આત્મા છે શરીરની કિંમત ત્યાં સુધી જ જણાય કે, કે જ્યાં સુધી શરીરમાં આત્માનો વાસ છે જે શરીરમાંથી ચેતન તરવ ઉડી જાય છે, આત્મા આવ્યો જાય છે, તે શરીરને અતિ મૂર્ખ માણસો પણ હાટી દે છે કે જાણી મૂંઠે છે એ અતિ મૂર્ખ માણસો પણ આ

રીતિએ, બડે અકળપણે, શરીરને અને આત્માને ભિન્ન ભિન્ન માનતા હોય, તો આપણે શું એથી પણ વધારે મૂર્ખ છીએ કે જે આપણે શરીરને અને આત્માને ભિન્ન માનીએ નહિ? ત્યારે આપણે કોણ? આપણે તે આ શરીર નહિ, પણ આપણે તો આત્મા !

આત્મા ન હોય તો તેનો નિષેધ પણ ન હોઈ ગયે

આ આર્થ દેશ અધ્યાત્મપ્રધાન હોવા છતાં પણ, આ દેશમા આત્માના અસ્તિત્વના સબધમા અને આત્માના સ્વરૂપના સબધમા તદ્દન ખોટો મત ધરાવનારાઓ પણ હતા, છે અને રહેવાના પણ ખરા શરીરથી ભિન્ન એવો કોઈ આત્મા જ નથી-એવું માનનારાઓ તો, અધ્યાત્મની વાત જ કરી શકે નહિ શરીરથી ભિન્ન એવો આત્મા ન હોય, તો જન્માન્તરના શુભાશુભ કર્મોનો યોગ જ થતી શકે નહિ જે માણસે આત્માના અસ્તિત્વનો જ ઈન્કાર કરે છે, તેઓ જ્ઞાનશુભ એ કેનો શુભ છે, તે જ સમજી શકતા નથી જેનામા જ્ઞાનશુભ છે, તે આત્મા ■ અને જેનામા જ્ઞાનશુભ નથી, તે આત્મા નથી પણ જડ છે આસ્તિક દર્શનકારોએ આત્માના અસ્તિત્વના સબધમા ઘણી વિશદ ચર્ચાઓ કરી છે અને એ દ્વારા ‘આત્માનું અસ્તિત્વ છે’-એમ સાબીત કર્યું ■ તમે વધારે સમજી શકો નહિ, તો પણ તમે એટલું તો સમજી શકો ને કે-જે વસ્તુનું અસ્તિત્વ જ હોતું નથી, તેનો નિષેધ જ કરી શકાતો નથી જે વસ્તુ કોઈ ને કોઈ રૂપમા હયાત હોય છે, તે જ વસ્તુનો ક્ષેત્ર વિશેષે અને કાવ વિશેષે-એમ અનેકાનેક

વિશેષતાઓને અનુલક્ષીને નિષેધ કરી શકાય તમે તમારી
 બુદ્ધિને ખરાબર કસીને વિચાર કરી જુઓ કે-એક જ શબ્દ,
 કે જે બ્યુત્પત્તિસપત્ત હોય, તેવા શબ્દથી સૂચિત એવી કોઈ
 વસ્તુ છે ખરી, કે જે વસ્તુ કોઈ ક્ષેત્રે ને કોઈ ક્ષેત્રે બીલકુલ
 હયાત જ ન હોય ? તમે તમારી બુદ્ધિને ગમે તેટલી કસશો,
 તો પણ તમે એવી કોઈ વસ્તુને શોધી શકશો જ નહિ જેનું કયાંય
 કદી પણ અસ્તિત્વ જ ન હોય, એવી વસ્તુનું જ્ઞાન જ અસંભ
 વિત છે તમે કહી કે-‘ માણસ નથી, દોર નથી, પુણ્ય નથી, પાપ
 નથી ’ વિગેરે વિગેરે, પણ એ નથી એમ જે બોલાય છે, તે જ
 એનું કયાંક ને કયારેક પણ અવશ્ય અસ્તિત્વ છે, એમ
 સાબિત કરે ■ એવી જ રીતેજો, કદાચ પણ માણસ એમ
 બોલે કે-‘ આત્મા નથી ’ તો એનું એ વચન, ‘ મારી મા
 વાઝણી છે ’-એવું બોલવા સમાન છે જેમ એવું બોલનારને
 કહેવાય કે-‘ તું પોતે જ તારી મા વાઝણી નથી એના
 પૂરાવા સમાન છે. ’ તેમ જોએ એમ કહે કે-‘ આત્મા નથી ’
 તેઓને કહી શકાય કે-‘ તમે જે નિષેધ કરી શકો છો,
 એ જ સૂચવે છે કે-આત્મા છે જો આત્માનું અસ્તિત્વ જ
 ન હોત, તો આત્મા એવો શબ્દ અસ્તિત્વમાં આવી શકત
 નહિ ’ એટલે આત્માનું અસ્તિત્વ પણ છે અને આત્મા એ
 શરીરથી ભિન્ન એવું જ સ્વતંત્ર દ્રવ્ય છે-એવું નક્કી કરવા
 સાથે, ‘ આપણે આત્મા છીએ ’-એમ નક્કી આપણે કર્યું

જહ-ચેતનનો યોગ

આપણે પોતે શરીર નથી, પણ આત્મા જ છીએ-તેમ

છતા પણ, આપણે શરીરમાં જ રહેલા છીએ ને? આપણું શરીર, એ ચેતનનો ને જડનો યોગ છે ને? શરીર સાથે અત્યાદે આપણો કેવો યોગ છે? રોમ, વાગ અને નખ આદિ ઠિવાય શરીરમાં એવું કાંઈ સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મ સ્થલ પણ છે ખરૂં, કે જે સ્થલમાં આપણે વ્યાપક ન હોઈએ? તમે એક ટાકણી લઈને શરીરના કાંઈ પણ ભાગમાં જરા મારી જૂઓ, તો તમને સર્વત્ર વેદનાનો અનુભવ થશે, અને એથી તમે સમજી શકશો કે-આપણું શરીરના સર્વ ભાગોમાં છીએ આત્મા સમગ્ર લોકના સમગ્ર આકાશમાં પણ વ્યાપ્ત બની શકે છે અને જે શરીર વર્મચક્રથી બેવાઈ શકે નહિ જ તેવું સૂક્ષ્મ હોય તમા પણ વ્યાપ્ત બનીને આત્મા રહી શકે છે આ વાતનો ખ્યાલ આવી શકે, એ માટે કીકીતુ ને કુજરતુ દ્વાનત પણ અપાય છે કીકીતુ શરીર કેવું? ઘણું નાતું છતા પણ તેમાં આત્માનો વાસ હોય છે, અને કુજર એટલે હાથીનું શરીર કેવું? કીકી કરતા ઘણું જ મોટું, છતા પણ તેમાં આત્માનો વાસ હોય છે કીકી કરતા ઘણું ઘણું પ્રમાણમાં નાના અને કુજર કરતા ઘણું ઘણું પ્રમાણમાં મોટા શરીરો પણ હોઈ શકે છે, પરંતુ જે આત્મા અતિ નાના શરીરમાં જેમ સર્વત્ર વ્યાપક રહી શકે છે, તે જ આત્મા અતિ મોટા શરીરમાં પણ તેમ જ સર્વત્ર વ્યાપક રહી શકે છે આત્મા એ એવું ૬ થ છે કે-તે અતિશય ન કુચિતપણે પણ નહીં શકે છે અને અતિશય વ્યાપકપણે પણ રહી શકે છે એ વખતે, આત્માનું ચેતાનું જે પ્રમાણ છે, તે પ્રમાણમાં ઠીક જ ન્યૂનાધિકતા નથી થતી મૂળભૂત જે

પ્રમાણ, તેમા ન્યૂનાધિકતા થવી-એ અસંભવિત વસ્તુ છે તમને વિશ્વાસ થયે કે-આત્માનું પ્રમાણ કેટલું ? આત્મા એ એવું કોઈ દ્રવ્ય છે જ નહિ, કે જેને ચર્મચમુધી ભેંસ શમાય એને સ્વતંત્રપણે રૂપ-રંગ આદિ કાઈ હોતું જ નથી જ્ઞાનથી જ બાહ્યી શકાય એવું એ દ્રવ્ય છે અને જ્ઞાન શુદ્ધ પોતે જ એના અસ્તિત્વને જણાવનાર છે જેમ આપણે જ્ઞાન છે કે નહિ-તેને બાહ્યી શકીએ છીએ ખરા, પણ જ્ઞાનને ભેંસ શકતા નથી, તેમ આપણે આત્માને બાહ્યી શકીએ છીએ ખરા, પણ આત્માને ભેંસ શકતા નથી આત્મા એવા આપણે, ભાગે, શરીરમા ગ્રેહા છીએ શરીરમા કેવી રીતિએ રહેલા છીએ ? શરીરમા સર્વત્ર વ્યાપીને ગ્રેહવા છીએ શરીર જડ છે અને આત્મા ચેતન છે, છતાં પણ જડનો અને ચેતનનો આવે એકમેક જેવો યોગ હોઈ શકે છે, એવાત આપણે આપણા અતુ ભવથી બાહ્યી શકીએ છીએ લોહાને જે ખૂબ ખૂબ તપાવવામા આવે, તો એ લોહાના સમગ્ર ભાગમા અગ્નિ વ્યાપી જાય છે, છતાં પણ લોહાથી ભિન્ન એવા એ અગ્નિને કોઈ લોહાથી ભિન્ન તરીકે બતાવવાને મમર્થ જની શકતું નથી દૂધમા થાણી ઉમેરવામા આવે છે, ત્યારે એ થાણીવાળા દૂધમાના નાનામા નાના બિન્દુમા પણ દૂધ અને થાણી બન્ને એક જ આવે છે આ રીતિએ એકમેકતા આવી જાય છે પણ લોહ અને અગ્નિ તથા દૂધ અને થાણી ભિન્ન રહે છે-એ વાતનો તમારાથી ઉન્કાર કરી શકાશે નહિ એ વાત એકમેક જેવા જની જવા છતાં પણ પરસ્પરના યોગથી રહિત જની શકે છે. એ વાતનો પણ તમારાથી ઉન્કાર

કરી શકાશે નહિ એવી જ રીતિએ શરીરમાં, અર્વાચ્યાપ્ત
 એવો આત્મા, શરીરથી બિન્ન છે અને શરીરના યોગથી
 સંહિત બની ગઈ છે, એ વાતનો પણ તમારાથી ઈન્કાર
 કરી શકાશે નહિ આત્માનો અને જડનો એકમેક જેવો
 યોગ-એ જેમ સંબંધિત છે, તેમ આત્મા અને જડ એ
 જાને મ પરસ્પરના યોગથી સર્વથા મુક્ત બની જાય, એ
 પણ મુસંબંધિત છે આપણે પણ જડના યોગથી સર્વથા
 મુક્ત બની જઈએ, એ માટે જ પ્રયત્ન કરવાનો છે અને
 એ જ સાચો હિતસાધક પ્રયત્ન છે આત્માને હર્મ રૂપ જડનો
 યોગ છે અને માટે જ રૂપ શરીરનો યોગ થયા કરે છે
 એટલે મૃત્યુ માત્રથી કાઈ આત્માનો ને જડનો ને યોગ છે,
 તેનો અન્ત આવી શકે તેમ નથી ત્યારે એ માટે શું કરવું
 જોઈએ ?—એ વિચારવું જોઈએ



લેખાક ચોથો

આપણે અત્યારે એક જ શરીરમાં
નથી, પણ ત્રણ શરીરોમાં છીએ !

જમતમા હવ અને જડ સિવાય કાંઈ જ નથી અને જે
સસાર છે તથા મન્યારની ઉપધિઓ છે, તે હવની
સાધેના જના એકએક જેવા થોમને જ આભારી છે

‘તમે ઇચ્છો તો તમને મળ્યા વિના
રહે જ નહિ’—એવી જો કોઈ પણ વસ્તુ
હોય, તો તે એક મોક્ષ જ છે !

તમારા પિતાની પરંપરા અનાદિકાલીન છે, પણ પિતા
ન બનવું એ તમારા કાળુની વાત છે, તેમ આત્માની
નાથેના અનાદિકાલીન એવા પણ કમ ના થોમનો જો તમે
ધારે અને મહેનત કરે, તો જરૂર અન્તલાપી રામે છે

લેખક

પ્ર. પરમ શાસનપ્રભાવક, બ્રાહ્મચાર્યવરપતિ, આનાથદેવ
શ્રીમદ્ વિજયરામચન્દ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ

વિ. રૂ. ૨૦૦૭ અવનુ વરી ૦))
૯ ૨ ૫ ૧૯૫૧ દરિવાર

આ ના દેવનું કમનો યોગે રધ્યાવ રહે છે ?

અપણે આ આઈ દેશમા માનવજન્મને પામ્યા તે
દેશપણ આ વિશ્વના આપણી દયાતી હતી અને આપણે
જે આ માનવજન્મમાથી વિનાયને પામીશુ, તે પછીથી
જે આ દેશમા આપણી દયાતી તે રહેવાની જ છે
જે પહેલાં જન્મ-જન્મનારોમા જે તે શુભ કર્મને
કરે તે જે જે અશુભ કર્મને બાધતા, તે કર્મો પછીના
મેલા કર્મને આપણુ આ માનવજન્મમા ભોગવીએ છીએ
જે જે રીતિએ, આપણે આ ભવમા જે શુભ કર્મને અમર
તા અશુભ કર્મને બાધીએ છીએ તે કર્મો કલ આપણે
રહે પછીના આપણા જન્મોમા ભોગવડ પડશે, જે નિર્વિ
વાન છે જેમ આ ભવમા આપણે આપણા પૂર્વભવોના
ચિત્ત સ્વભાવ કર્મોને ભોગવી રહીને આર તાતપર્ય
હિ કાલા તે તે કર્મોને ખપાવી રહીને, માત્ર આ ભવમા
જ સચિત કરેલા કર્મોએ સહિત રહેતા નથી, પરંતુ પૂર્વ
ભવમા સચિત કરેલાં પણ થણા કર્મોથી સહિત મૃત્યુને
પાનીએ છીએ, તેમ આપણે આગામી ભવને અન્તે પણ,
મા ભવમા સચિત કરેલા તથા આ ભવની પૂર્વેના ભવોમા
પણ સચિત કરેલા અને જે આગામી ભવમા ભાગેલા
કર્મોએ સહિત, તેની પછીના ભવમા જઈએ, જે યકષ છે
તમે કહેશો કે-જે જ્ઞાન જ આવે, તે પછી આત્મા ઉપર
સદાને માટે કર્મના જાળે વધતો જ નહીં વાત વાની છે
સામાન્ય રીતે જેમ જને છે, પરંતુ કેટલીક વાર આત્મા

કર્મોને બાધે બહુ જ ઘોટા પ્રમાણમાં અને કર્મોને પોતાથી વિખૂટા પાડે ઘણા ઘોટા પ્રમાણમાં, એવું પણ બની શકે છે. કર્મોને આવવાના જે દાગ છે, તેને બધ કરી શકાય અને કર્મોને આત્માથી વિખૂટા પાડી દેવાની ક્રિયાને ખૂબ જોરદાર બનાવી શકાય એ પણ શક્ય છે. આત્મા જો વિવેક-પૂર્વકના જ્ઞાનનો સ્વામી બનીને મત્સ્યાગ્નિશીલ બની જાય અથવા તો આત્મા જો વિવેકપૂર્વકના જ્ઞાનને ધરનાં સમુદ્રાગ્નિશીલ મહાપુરોષોની નિશાનો સ્વીકાર કરીને સમુદ્રાગ્નિશીલ બની જાય, તો એ આત્મા, પોતાના આત્માને પૂર્વે લાગેલા ઘણા ઘણા કર્મોની પણ, ઘણા જ અપ સમયમાં, નિર્જરા થાઈ શકે છે. નિર્જરા એટલે આત્માને વળગેલાં જે કર્મો, તેને આત્માથી વિખૂટા પાડવા એ વખતે આત્માને જે કર્મબધ થાય છે, તે ઘણો જ અપ હોય છે, ઘણો બલહીન હોય છે, અદ્ય સમયમાં અદ્ય પ્રયત્ને જાય તેવો હોય છે અને પૂર્વે સચિત્ત કરેલા કર્મોની નિર્જરા તો થોડા બધ થયા કરે છે. આમ કરતા કરતા, એક સમય એવો પણ આવી લાગે છે કે-આત્મા કર્મોના યોગથી સર્વથા રહિત બની જાય છે. જેમ દુનિયામાં આજે ઘણા જગો એવા છે, જે ને જીવના શરીર નથી આપણું જે શરીરમાં છીએ, તે શરીર વસ્તુતઃ જડ છે ખરું, પણ તેમાં અત્યારે આપણો વાસ છે. આપણે જ્યારે આ શરીરમાંથી અન્યત્ર ચાલ્યા જઈશું, ત્યારે અત્યારે આપણે જે શરીરમાં છીએ, તે કેવું બની જવાનું ? એકલું જડ એવી જ રીતિએ, આપણે જ્યારે જડના યોગથી સર્વથા મુક્ત બની જઈએ, ત્યારે આપણે

કેવા બની જવાના ? એકલા જ આત્મા આપણે એકલા જ બની જઈએ, ક્રમ રૂપ જડના યોગથી સર્વથા મુક્ત બની જઈએ, એનું નામ છે મોક્ષ પ્રયેઠ આત્માએ આ લક્ષ્યને જ નજર સમક્ષ રાખીને વિચાર, વાત ને વર્તન ઠગનારા બનવું જોઈએ

કાળ જેટલું પ્રાચીન વિશ્વ અને તેવા પ્રાચીન આપણે

આવા મોક્ષને મેળવવાથી શક્યદો શો ? ત્યાં સુધી આપણને એમ લાગે નહિ કે-મોક્ષને મેળવવામા ખરેખર શક્યદો છે, ત્યાં સુધી આપણે મોક્ષને માટે પ્રયત્નશીલ બનીએ જ શી રીતિએ ? આ બાબતને સમજવાને માટે આપણે ધણો વિચાર કરવો પડશે. આપણે આત્મા તો છીએ, પણ આપણે આ વિશ્વમા ક્યારના છીએ ? તમે કહેશો કે-‘ત્યાં થી આ વિશ્વ છે, ત્યાંથી આપણું આ વિશ્વમા અસ્તિત્વ છે’ વાત તદ્દન સાચી છે જેટલું વિશ્વનું અસ્તિત્વ પ્રાચીન છે, તેટલું જ પ્રાચીન આપણું અસ્તિત્વ પણ છે. આ વિશ્વનું અસ્તિત્વ ક્યારનું ? કહેવું પડશે કે-અનાદિકાળનું ! કાળ જેટલું પ્રાચીન અસ્તિત્વ વિશ્વનું છે અને વિશ્વ જેટલું પ્રાચીન અસ્તિત્વ આપણું છે. કાળ કોઈ પણ સમયે નહોતો એમ નહિ, તેમ વિશ્વ પણ કોઈ પણ સમયે નહોતું એમ નહિ અને કાળની તથા વિશ્વની જેમ આપણે પણ કોઈ પણ કાળે નહોતા એમ નહિ એવી જ રીતિએ, એવો કોઈ સમય સંભવિત છે ખરો કે ન્યારે કાળનું જ અસ્તિત્વ ન હોય ? નહિ જ જેમ કાળ અસ્તિત્વ ન જ હોય-એવો સમય સંભવિત નથી, તેમ !

પણ સર્વથા અસ્તિત્વ ન હોય-એવો સમય સંભવિત ન
 અને કાળ અને વિશ્વનું અસ્તિત્વ ન જ હોય-એવો મગ્ય
 સંભવિત નથી, તમ આપણુ પણ અસ્તિત્વ ન જ હોય-એ
 સમય સંભવિત નથી એટલે કાળે ય ન્યાહિ વગરનો ને
 વગરનો, વિશ્વેય આદિ વગરનું ને અન્ત વગરનું અને આપણે
 આદિ વગરના ને અન્ત વગરનાં । આપણુ જીવન કેમ
 લાગુ ? આપણે એવા જીવનવાળા છીએ કે-આપણા જીવ
 કેઈ આદિકાળ પણ નથી અને આપણા જીવનનો
 અન્તકાળ પણ નથી આપણે નાશા નિત્ય છીએ, ન
 નાશા સર્વકાલીન જીવનવાળા છીએ, માટે આપણે એ
 બિન્દુથી વિચાર કરવો જોઈએ કે-આપણે એક સ્થાન કે
 હોવું જોઈએ, કે જે સ્થાનમાં આપણે એકસરખી સ્થિતિ
 સદા કાળને માટે રહી શકીએ નિત્યજીવી એવા અ
 અત્યારે તો, જન્મ-મરણાદિ ક્ષા । રખડપટ્ટી ક્યાં કરીએ
 પણ આપણી આ રખડપટ્ટીનું કારણ કર્મ છે અને તે
 કેઈએ પણ બાંધેલું નહિ, પણ આપણે જ બાંધેલું કર્મ
 જે આત્માઓ પોતપોતાના કર્મથી પરિપૂર્ણપણે મુક્ત
 થાય, તે આત્માઓ જ એકસરખી સ્થિતિમાં સદા
 માટે રહી શકે, માટે ગોક્ષનો પ્રયત્ન જરૂરી છે

આપણે આપણે તપ ગૌરવાળા છીએ

એ પણ એક સનાતન નિયમ છે કે-જે કયાય
 પણ ન હોય, તે કયા ય કદી પણ ઉત્પત્ત થતું નથી અ
 હોય તેનો કદી પણ વિનાશ થતો નથી ન હોય તે

પણ ઉત્પન્ન થાય નહિ અને જે હોય તેનો કદી પણ સર્વથા વિનાશ થાય નહિ જે હોય તેના ઉપકોમા ફેરફાર થયા કરે, પણ તે ય જેવો ફેરફાર સંભવિત હોય તેવો જ ફેરફાર થયા કરે એવ કદી પણ જડ બની જાય નહિ અને જડ કદી પણ એવ બની જાય નહિ એવ જડવત્ બની જાય-એ બને, પણ એવ જડ જ બની જાય એમ બને નહિ એ જ રીતિએ, જડ કોઈ પણ એવનું શરીર બનવાના યોગે સંજીવ જેવું લાગે ખરું, પણ જડ કદી પણ એવ બની જાય નહિ એવ સદાને માટે એવ જ રહે અને જડ સદાને માટે જડ જ રહે તમે કહેશો કે-‘તમે માત્ર એવની ને જડની જ વાત કેમ કરો છો ?’ પણ આ ન સારમા એવ અને જડ-એ મિવાયનો કોઈ પદાર્થ જ નથી એવ પણ મુખ્યત્વે બે પ્રકારના છે અને જડ પણ મુખ્યત્વે બે પ્રકારના છે જડ એવા દેહમા રહેલા એવા અને જડ એવા દેહના યોગ વિના જ રહેલા એવા-એમ એવના મુખ્ય બે પ્રકારો છે એવી જ રીતિએ જડના પણ મુખ્ય બે પ્રકારો એ છે કે-કેટલાક જડ પદાર્થો એવના દેહસ્વરૂપ બનેલા પણ છે અને કેટલાક જડ પદાર્થો આ રીતિના એવના યોગથી સર્વથા રહિત પણ છે આ વિશ્વમા બે માત્ર એવનું અને માત્ર જડનું, સ્વતંત્ર, એટલે કે-એક બીજાના યોગથી રહિત એવું અસ્તિત્વ હોત, તો આ સ સાર અને આ સ સાચી ઉપાધિઓ આદિ અસ્તિત્વ જ ન હોત સ સારનું સ સાચન અને સ સારની ઉપાધિઓનું અસ્તિત્વ, એવના અને જડના યોગે જ થયા કર્યું છે, થયા કરે છે અને થયા કરશે આપણે જો જડ દેહમા ન હોત, તો આપણે કા

ઉપાધિ હોત જ નહિ આપણે આ બાહ્ય દેખાતા જડ શરીરમા અત્યારે વ્યાપ્ત એએ, પણ આપણે અત્યારે એક શરીરવાળા નથી, પણ ત્રણ શરીરવાળા છીએ આ જે બહા નથી દેખાય છે, તે શરીર ઉપરાન્ત, આપણે કાર્મણ અને તૈજન નામના બીજા પદ્ધતિ શરીરવાળા છીએ જો આપણે કાર્મણ અને તૈજન-એ જે પ્રકારના શરીરવાળા ન હોત, તો આપણુ આ શરીરમા પણ હોત નહિ આ બાહ્ય શરીર અને તૈજન નામનુ આત્મ શરીર પણ કાર્મણ શરીરને અ જે જ છે આ બાહ્ય અને સ્થૂળ શરીરને આપણે જે સમયે ઠોડીએ, તે સમયે જો આપણે માથે માથે તૈજન અને કાર્મણ શરીરથી પણ હટીએ, તો જ આપણે એકલા છૂવ તરીકેના આપણા સ્વરૂપમા પરિપૂર્ણપણે આવી જઈએ આથી જ, આપણે આને આત્મઘાત કરવા માનથી મુક્ત બની શકીએ તેમ નથી આ બાહ્ય અને સ્થૂળ શરીરથી છટવું, એ તો બહુ સહેલું છે થોડા જ કાળમા આપણે આ શરીરને ઠોડી દેવાનું છે અને જો આપણે આને આત્મઘાત કરીએ તો આને જ આપણે આ શરીર થી તો હટી જ જઈએ, પણ એમ થતા શરીરના યોગ માનથી મુક્ત બનાવું નથી આત્મઘાત કરવાથી તો કાર્મણ શરીરનો યોગ જિલગે મજબૂત બને છે એટલે, આપણે જે પ્રયત્ન કરવાનો છે, તે નો આપણે આપણને વગરેલા કાર્મણ શરીરથી મુખ્ત બનાવ, એવો જ પ્રયત્ન કરવાનો છે જે આ શરીર આત્મા, તે મુદ્દાત્મા, પણ અશરીર બનવાને માટે કાર્મણ શરીરથી જ મુખ્ત બનવાની જરૂર છે જે આત્માએ કાર્મણ શરીરથી સર્વથા મુક્ત બને છે, તે જ આત્માએ

અશરીરાવગ્ધાને પામી શકે છે કાર્મણુ શરીર, એ પણ જલ જ છે, એટલે સ સારુ અસ્તિત્વ અને સમાગ્ની ઉપાધિઓનું અસ્તિત્વ હવના ને જડના યોગે જ છે

હવને કેા એ ઉત્પન્ન થયાં નથી

આ વિશ્વમા હવ નહોતો અને હવને કોઈએ ઉત્પન્ન કરી હીધો, એવું છે જ નહિ હવને જો કોઈએ ઉત્પન્ન કર્યો હોય, તો તે આટલો બધો દુ ખી કેમ થઈ ગયો ? ખગબ કામો કરવાથી હવ દુ ખી થયો, તો હવમા ખરાબ કામોને ક વાની ખુદ્ધિ આવી કયાથી ? અમુક હવોને સાન કામ કરવાની ખુદ્ધિ અને અમુક હવોને ખરાબ કામ કરવાની ખુદ્ધિ, એવો ભેદ ચાથી પડ્યો ? જેણે હવને ઉત્પન્ન કર્યો, તેણે બટી જેધને આવી ખુદ્ધિ આપી ? પણ એવું છે જ નહિ જો હવને કાઈએ ઉત્પન્ન થયાંનું માનીએ, તો જેણે હવને ઉત્પ ન કર્યો, તેના અસ્તિત્વને તો આપણે સ્વીકારી જ લઈએ છીએ પછી આપણે એ વિચારમા જવુ પડ્યે કે-એ ઉત્પત્ત કરનારને ઉત્પન્ન કરનાર કોણ ? પછી તો, આપણે જેને વિશ્વને ઉત્પન્ન ક નાર માનીએ, તેને અતિ નિદય માનવાની કે જ પડ્યે જ્યારે હવ નહોતો, તે સમયે શું હતું ? પૃથ્વી, પાણી આદિ હતું, તો શું પૃથ્વી, પાણી આદિ હવસ્થિત છે ? તમને એ વાતની ખબર ॥ ખરી કે-પર્વતો પણ વિસ્તારને પામે છે ? પર્વતોની ખીલમા લગોલગ કચરો જાતે બરાબર એને પર્વતો સાથે મેળવી દેવામા આવે, તો જાતે દિવસે એ ખીલ પતથરમય બની જાય ટે એટલે પૃથ્વી અને પાણી આદિ

મૂળ તો સજીવ જ હોય છે, પણ ત નિહાંવેય બની શકે છે, કારણ કે-એ વસ્તુ તો જીવના કેહ રૂપ જ હોય છે આથી તમે પૃથ્વી, પાણી આદિનું જ અસ્તિત્વ હર્તું-એમ બે કહો તો જ જીવનું ને જડનું અસ્તિત્વ હર્તું જ-એમ માનિત થાય ॥ ગોટલા માથી આબો ઉત્પન્ન થાય છે, તેમા આબાને ઉત્પન્ન કરનારની જરૂર પડતી નથી માણસો આબાના વૃક્ષને માટે ગોટલો જમી નમા દાટે છે બીજા કાઈ દાટે તો આબો ઉત્પન્ન થાય નહિ માણસોએ ગોટલો ન દાટ્યો હોય, એવી જગ્યાએ પણ આબાનું વૃક્ષ ઉત્પન્ન થઈ જાય છે, એટલે એમા માણસની જરૂર છે-એવું પણ નથી અહીં તમે જરા આગળ વિચાર કરો પહેલો આબો કે પહેલો ગોટલો? ગોટલા વગર આબો સંભવી શકે જ નહિ-એ એટલી સુનિશ્ચિત વસ્તુ છે, તેટલી જ સુનિશ્ચિત વસ્તુ એ પણ છે કે-આબા વગર ગોટલો સંભવી શકે નહિ આબાથી ગોટલો અને ગોટલાથી આબો, એ એવી સ્થિતિ છે કે-એને કોઈથી પણ ઇન્કાર કરી શકાય નહિ ગોટલાને ઉત્પન્ન થવાને માટે આબા સિવાય કોઈ પણ વ્યક્તિની જરૂર પડતી નથી અને આબાને ઉત્પન્ન થવાને માટે ગોટલા સિવાય કોઈ પણ વ્યક્તિની જરૂર પડતી નથી આબાને જરૂરી હવા પાણી, પૃથ્વી આદિનો યોગ મળી જાય, એટલે તેના ઉપર જેમા ગોટલો હોય જ છે-એવું દેરીનું કૂળ ઉત્પન્ન થવા પામે છે અને ગોટલાને જરૂરી હવા, પાણી, પૃથ્વી આદિનો યોગ મળી જાય, એટલે તેમાથી આબાનું વૃક્ષ ઉત્પન્ન થવા પામે છે હવે તમે કોઈ ગોટલાને અત્યુ લક્ષીને વિચાર કરો કે-એનું મૂળ કેટલું પ્રાચીન? એ ગોટલો

જે આજે ઉત્પન્ન થયો, તે આજનાં ઉત્પન્ન કરનાર ગોટલો હતો જ અને એ ગોટલાને ઉત્પન્ન કરનાર પણ આજો હતો જ-એમ તમે વિચાર કરતા જાવ, તો તમારે એવા જ નિષ્કૃંચ ઉપર આવવું પડે કે-એવા પ્રકારની સ્થિતિ અનાદિકાળની છે આપણું અસ્તિત્વ પણ, એ જ રીતિએ, અનાદિકાલીન હરે છે

હવેનો જડ સાથેનો યોગ અનાદિમાળથી

હવે અને જડ સિવાય, આ જગતમા કાંઈ છે જ નહિ હવનું અસ્તિત્વ પણ અનાદિકાળથી અને જડનું અસ્તિત્વ પણ અનાદિમાળથી, એટલે આ જગતનું અસ્તિત્વ પણ અનાદિકાળથી હવેનો ને જડનો જે યોગ છે, તે પણ અનાદિકાળથી છે એમા રૂપાન્તરો થયા જ કરે ॥ હવે વસ્તુતઃ જન્મતો નથી, હવે વસ્તુતઃ હુવાન કે ઘરડો બનતો નથી અને હવે વસ્તુતઃ મૃત્યુને પણ પામતો નથી એ બધી અવસ્થાઓ, જડના રૂપાન્તરોની જ છે જડનું રૂપાન્તર થાય ॥ ને હવેને પાછળ ઘસડાવું પડે છે આમ આપણે અનન્તો કાળ થયા ઘસડાતા આવ્યા છીએ આપણે જો જડથી બદલ ન હોત, તો આપણે આમ ઘસડાવું પડત નહિ જે હવેના જડથી બદલ ન રહ્યા, જે હવેનાં જડના બન્ધનને મર્વથા તોડી નાખ્યું, તે હવેના પછી કદી પણ જડથી બદલ બન્યા નથી, જડથી બદલ બનતા નથી અને જડથી બદલ બનવાના પણ નથી જડમા હવેને ઘસડવાની તાકાત છે, પણ તે જડથી બદલ એવા હવેને જ ઘસડવાની તાકાત છે બદલ હવે જડવી વધારે બધાય-ને જાની શકે છે, પણ મર્વથા

મુખ્તા હવ જડથી બધાય-એ બની શકતું નથી એટલે
આપણે કર્મબદ્ધ છીએ, તે કયારના છીએ ? ત્યાં પણ આપણે
કહેવું જ પડશે કે-આપણે અનાદિકાળથી કર્મબદ્ધ છીએ ને
મુક્તાત્મા પણ કર્મબદ્ધ બની શકતો હોય, તો પછી મુખ્તાત્મા
બનવાના પ્રયત્નનો વિશેષ અર્થ રહતો નથી અને પછી તો
આપણે એમ જ માનવું પડે કે-આપણે આ રખડપટ્ટીમાથી કઢી
પણ હંકારો ચલાવો નથી પરંતુ સાચી હંકીત એ છે કે-
અનાદિકાળથી બદ્ધ એવા આપણે મુખ્તા પણ બની શકીએ છીએ

કર્મનો થોડો અનાદિવાન હોવા ત્યાંય,
તનાધો મોક્ષ મન્ય છે'

જે અનાદિકાલીન છે, તેનો પણ અન્ત આવી શકે
ખરો ? આ જ લખમા, આપણે એ વાત વિચારી આ યા
છીએ કે-હવસ્વરૂપ કે જડસ્વરૂપ એવા જે કાંઈ પણ પદાર્થો
છે, તે નથી તા કહી પણ (ત્ય ન કરાએલા અને નથી તો તે
કહી પણ વિનાશને પામવાના । ન હોય તેવો કાંઈ પણ પદાર્થ
ઉત્પન્ન પણ થાય નહિ અને જે પદાર્થ હોય તે કહી પણ
સર્વથા નષ્ટ થાય નહિ હવેનું અસ્તિત્વ જેમ અનાદિકાલીન
છે અને અનન્તકાલીન છે, તેમ જડનું અસ્તિત્વ પણ અનાદિ
કાલીન છે અને અનન્તકાલીન છે આ વાતને લઈને, કોઈ
એમ પણ કહે કે-હવ અને જડ જેમ અનાદિકાલીન છે,
તેમ હવની સાથેનો જડનો જે યોગ છે, હવની જ કર્મ
બદ્ધતા છે, તે પણ અનાદિકાલીન જ છે, માટે હવની એ
કર્મબદ્ધતા પણ, હવની અને જડની જેમ અનન્તકાલીન

છે।' પણ આવો તર્ક કરવો, એ બરાબર નથી જીવની ને જડની જેમ જીવનો ને જડનો યોગ અનાદિકાલીન છે-એ સાચું છે, પણ જીવ એ જેમ પદાર્થ છે અને જડ એ જેમ પદાર્થ છે, તેમ જીવનો ને જડનો યોગ-એ કોઈ પદાર્થ વિશેષ નથી જ જીવની ને જડની માફક, એ કોઈ દ્રવ્ય નથી જે ભિન્ન ભિન્ન સ્વભાવની વસ્તુઓનું ભેડાણ, એ કોઈ ત્રીજી ન વસ્તુ ન વસ્તુ નથી બીજી વાત એ છે કે-આ જે જીવનો ને જડનો યોગ છે, તે અનાદિકાલીન તો, પ્રવાહી સ્વરૂપ રીતિએ જ છે અત્યારે જીવની સાથે જે જે જડોનો યોગ છે, તે બધા જ જડોનો યોગ અનાદિકાલીન નથી જીવની માથેના યોગવાળા જડોમા ફેરફાર થયા જ કરે છે પુણ્ય ભોગવાય છે અગર પાપ ભોગવાય છે, એટલે શું થાય છે? આત્માની સાથે તેવા પ્રકારના પુણ્ય રૂપે અગર તો તેવા પ્રકારના પાપ રૂપે જે જડનો યોગ હતો, તે વિખરાનો ભય છે-આત્માથી તે વિખરે પડતો ભય છે એવી જ રીતિએ પુણ્ય બધાય છે અગર પાપ બધાય છે, એટલે શું થાય છે? તેવા તેવા પ્રકારના જડોનો આત્મા સાથે યોગ થાય છે મૂળ વાત એ છે કે-જડોનો યોગ હશે ને હશે રહે છે, પણ જડો બદલાયા જ કરે છે જે દિવસે જડોનો યોગ સર્વથા નહિ રહે, તે દિવસે તો જડોનો યોગ જ દર્શનશક્ય નહિ એટલે, જીવ સાથેનો જડોનો યોગ અનાદિકાલીન ટકેલો જ છે, પણ તેમા અનાદિકાલીન સમયે સમયે પરિવર્તન પણ થયા જ કર્યું છે, માટે જડોનો યોગ છૂટી શકે એવો તો જ જ સારમા પણ, એવી તો વહી જ અનાદિકાલીન

રાઓનો અત આવી શકે છે આપણે ગોટલાની ને આખાના વૃક્ષની વાત વિચારી આવ્યા ડોઈ પણ ગોટલાની પૂર્વજાતીન પર પગ જુઓ, તો આઓ ને ગોટલો-એમ અનાદિકાળની એ પર પગ છે એમ લાગશે, પણ અનાદિકાલીન એવી એ પર પડાનો અન્ત અસંલપિત છે-એમ માન્યો ખગ ? નહિ જ, હા છુ કે-બધા જ ગોટલાઓ આખાના વૃક્ષ રૂપે પશ્ચિમતા નથી કેટલા ય ગોટલાઓને આખાના વૃક્ષ રૂપે પશ્ચિમવાની સામગ્રી જ મળતી નથી કેટલાકે ગોટલાને બાળી મૂકે છે, શેકી નાખે છે, તો એથી એ ગોટલાની જે બાવી પરપરા તે ત્યા જ અટની જવા પામે છે તમે તમારા જ વિચાર કરો તમાર પિતા હતા ? હા તમારા પિતાને પણ પિતા હતા ? હા એમ તમારે નક્કી કરવું પડશે કે-અહીં તમે અનાદિકાલીન પરપરાવાળા છો, પણ હવે તમે નિર્ણય કરો કે-મારે પિતા નથી બનવું, તો ? તમારા પિતાની અને તેમના ય પિતાની-એમ પિતાની અનાદિકાલીન પરપરાનો તમે ઈન્કાર કરી શકો એવું છે જ નહિ, પરંતુ તમને જો મન થાય અને તમે જો બગબર કાગળવાળા બની જાવ, તો તમે તમારાથી એ તમારી પિતાની પરપરાનો અન્ત અવશ્ય લાવી શકો આવી જ રીતિએ, છવની સાથેના કમનો યોગ અનાદિકાલીન હોવા છતા પણ, આપણે, આપણે માટે તેનો અન્ત અવશ્ય લાવી શકીએ છીએ, અને છવની સાથેના જડના અનાદિકાલીન યોગથી સર્વથા મુક્ત બનવું, એનું જ નામ મોક્ષપ્રાપ્તિ છે આમ તો, પ્રત્યેક છવ પ્રતિ થે જડ એવા કમોની બાધ-છેડ કર્યા જ કરે છે, પણ આપણે

આપણા અને જગતના આવા સ્વરૂપને સમજી લઈને,
કર્મન યોગથી સર્વથા મુક્ત બનવાનો જ પ્રયત્ન કરવાનો છે

બસ મોક્ષને પામે તો શુ થાય?

આવી રીતે, ત્યારે આત્માના સ્વરૂપની વિચારણા
આલવી હોય, ત્યારે કોઈ એવો પણ તર્ક કરે કે-‘આન જો
બધા ય આત્માઓ મુક્ત બનવાનો પ્રયત્ન કરવા માટે, તો
જલે કહાડે આ વિશ્વમાં ગહે શુ ?’ પરંતુ એવો કોઈ દિવસ
આવે, એ સંભવિત જ નથી આ મોક્ષની વાત કોઈ આજ્ઞા
કાલથી ચાલતી નથી, પણ મોક્ષની વાતે ય અનાદિભાગથી
ચાલે છે અને મોક્ષને પામવાનો પ્રયત્ન પણ સિન્ન સિન્ન
જીવોની અપેક્ષાએ અનાદિકાળથી ચાલે છે અત્યાર મુખીમા
અનન્તા કામ યોગે અને અનન્તા કાળમા અનન્તા આત્માઓ
મુક્તિને પામ્યા, તેમ છતાં પણ જડ કર્મના યોગથી બદ
એવા અનન્તાનન્તા આત્માઓ આજે આ વિશ્વમાં વિદ્યમાન
છે કાળ કેટલો છે-એની તો કોઈથી પણ કંપના થઈ શકે
તેમ નથી, છતાં પણ જે અન તો કાળ, તેનો જે સમય
નામનો સૂક્ષ્મમા સૂક્ષ્મ વિભાગ, તે સમયોની જો ગણના થઈ
શકે, તો એ સખ્યાથી પણ અનન્તગુણી મખ્યા જીવોની
છે એ/વે કોઈ નમય એવો આવવાનો જ નથી, કે જેસમયે
અનન્તાનન્ત જીવોથી ઓછા જીવો જડ કર્મથી બદ એવી
અવરથામા હોય આમ છતાં પણ, દેવગ કલ્પના કરવાની
ખાતર જ એવી કલ્પના કરો કે-આ વિશ્વમા જેટલા જીવો
છે, તે બધા ય દેવગ મોક્ષને પામી જાય, તો શુ થાય

નુકસાન ॥ યદ્દં જવાનું છે ? જધા ય હવે કર્મના બન્ધ
 નથી મુક્ત થને અને એથી હુ બધી પણ મુક્ત થને, તે
 તેમા આપણે તો ખૂશ થવાનું જ હોય ને ? આપણે તે
 જેમ આપણી મુક્તિને ઇચ્છીએ, તેમ સૌની પણ મુક્તિને ॥
 ઇચ્છીએ ને ? આપણને મુક્તિ ગમતી હોય, મેળવવા જેવું
 લાગતી હોય, એથી જ આપણું હુ જ ટળે અને આપણું
 મુખ મળે-એવું આપણને લાગતું હોય અને હુ ખરું કાનડ
 આપણો હવ કર્મથી બદ્ધ છે એ છે-એવો આપણો નિશ્ચય
 હોય, તો આપણે કેવી ઇચ્છા કરીએ ? સૌ બન્ધનમુક્ત થને
 એવી ? કે હુ બન્ધનમુક્ત થનું અને બીજા બન્ધનમા પડ્યા
 રહો, એવી ? જો કે-સર્વ હવે દેઈ પણ કાળે સર્વથા
 મુક્ત બની જાય એ શક્ય જ નથી, પરંતુ આપણી ભાવના
 તો એ જ હોવી જોઈએ કે-સૌ બન્ધનમુક્ત થને ! ‘યદ્દં
 આ વિશ્વનું શુ થશે ?’-એવો વિચાર કરીને, આપણે આપણું
 હૃદયમા એવી ભાવના તો ન જ ભાવીએ કે-‘હુ બન્ધનમુક્ત
 થનું અને બીજાઓ બન્ધનમુક્ત થને નહિ !’

હવે એક નથી પણ હવે અનન્તાનન્ત છે

આથી તમે એ વાત પણ સમજી શક્યા હશે કે-
 આ વિશ્વમા હવે એક જ નથી, પણ અનન્તાનન્ત હવે
 આ વિશ્વમા છે આ વિશ્વમા જે અનન્તાનન્ત હવે છે,
 તેઓમાના આપણે પણ એક છીએ આ વિશ્વમા હવે તો એક જ
 અને બધા એ એક હવેના અશ્વ રૂપ છે-એમ જો માનવામા
 આવે, તો જે સમયે એક હવે મહા સાતનાને લોગવી રહ્યો

હોય છે અને મહા દુ ખથી રીખાઈ ગયો છે, તે જ વખતે
બીજો જીવ મહા મુખ ભોગવી રહ્યો હોય છે અને મહા મુખના
આનંદમા નિમગ્ન બની ગયેલો હોય છે, તેનો શો ખૂલાસો
ખરો? જે સમયે એક જીવ મહા પાપ કરી રહ્યો હોય છે,
તે જ સમયે બીજો જીવ મહા પુણ્ય કરી રહ્યો હોય છે જે
સમયે એક જીવ મહા ભોગોને ભોગવી રહ્યો હોય છે, તે જ
સમયે બીજો જીવ ઘોર તપશ્ચર્યાને આચરી રહ્યો હોય છે
અરે, જે સમયે એક જીવ જેનું મહા બૂઝ ચિન્તવી રહ્યો
હોય છે, તે જ સમયે બીજો જીવ તે જ જીવનું મહા ભટ્ટ
ચિન્તવી રહ્યો હોય છે જે આત્માઓ બુદ્ધા બુદ્ધા હોય
નહિ, તો આ બધું વટી શકે ખરે? જીવ એક અને એના
અશો ભવગર્ભા ય ખરા ને નરકમા ય ખરા, મનુષ્યોમા ય
ખરા ને પશુ-પક્ષી આદિ તિર્યચોમા ય ખરા, આ તે કાર્મ
બની શકે તેવી ચીજ છે? નહિ જ એટલે દરેકે દરેક જીવ
સ્વતંત્ર છે આમ છતાં પણ, આપણે સાપેક્ષ રીતિએ સર્વ
જીવોની સમાનતાને પણ જરૂર વર્ણવી શકીએ છીએ જીવનું
લક્ષણ જે ચેતના છે, તે લક્ષણ સર્વ જીવોમા ઘટી શકે છે
આથી એમ પણ કહી શકાય કે-જીવોનો જે મૂળભૂત સ્વ
ભાવ છે, તે સર્વ જીવોમા એક સરખો જ છે અને માટે
જ મુક્તાત્માઓના જ્ઞાનાદિ શુદ્ધોમા કશી જ તન્તમતા હોવી
નથી આ વિશ્વમા, જીવોમાં જે કાર્મ જ્ઞાનાદિ શુદ્ધોમા તર
તમતા દેખાય છે, તે તો, તે તે જીવોની વચામમગ્ની જે
કર્મબદ્ધતા છે, તેને આભારી છે કર્મોના યોગથી જીવનો સ્વભાવ
આવરાએલો ॥ એ કર્મોના ક્ષયોપશમાનિ ન્યૂનાધિક્યજો

પ્રભાવે, હવેનાને સ્વભાવિકે શુણ્ણ, તેના પ્રગટીકરણમા ન્યૂનાધિકતા જણાય છે સર્વ હવે સ્વભાવે સરખા હોવા છતાં, કર્મના ચોળેજ, હવેમા પરસ્પર અસમાનતાને ઉભી કરેલી છે

જ્ઞાન કેટલું છે અને આપણે કેવા જ્ઞાની છીએ ?

હવે સરા હવવાના સ્વભાવવાળો અને સ્વભાવે અનન્તજ્ઞાનાદિ શુણ્ણથી મુક્ત છે આવા પણ હવ ઉપર, આજે, કર્મસત્તાનુસમાન્ય પ્રવર્તારણુ છે નિત્ય હવવાના સ્વભાવવાળા આપણે જન્મીએ છીએ, અમુક કાળ હવીએ છીએ અને મરીએ છીએ ફર પાછા જન્મીએ છીએ અને અમુક કાળ હવીને મરીએ છીએ અનન્તજ્ઞાનાદિ શુણ્ણના સ્વામી આપણે, કેટલા બધા અજ્ઞાન આદિ છીએ ? તમે ગમે તેટલું બણેલા હો, ગમે તેવા મોટા વિદ્વાન હો, પણ તમારે જ્ઞાન કેટલું ? જ્ઞાન કેટલું હોઈ શકે-એ વિચારો અને તમને જ્ઞાન કેટલું છે-એ વિચારો જગતના કોઈ પણ પદાર્થના, કોઈ પણ સૂક્ષ્મમા સૂક્ષ્મ પર્ચાયનું પણ જ્ઞાન જેને ન હોય, તેને સર્વજ્ઞ કહી શકાય નહિ હવે અનન્તાનન્ત હવો અને અન તાનન્ત જડો, એ મર્વનું એવું જ્ઞાન કે-એ સર્વમા જે એક એકના અનન્તાનન્ત પર્ચયો તેમાના એક પર્ચાયનું જ્ઞાન નહિ એવું નહિ આટલા બધા જ્ઞાનની પાસે, આપણું જ્ઞાન કેટલું ? સાગરમા બિન્દુ જેટલું પણ નહિ ! આમ છતાંય, કેટલાકોને પોતાના જ્ઞાનનો ધમક કેટલો મોટો જોઈએ, આ બધું એ સૂચવે છે કે-હવે જેમ નિત્ય છે, તેમ પરિણામી પણ જ હવનું સ્વભાવ સિદ્ધ સ્વરૂપ સર્વથા નષ્ટ થઈ જતું નથી, પણ હવનું સ્વ

રૂપ લગભગ નષ્ટ થઈ ૧૫ હોય, એવી અવસ્થાવાળો પણ
 હવે બને ખરો એ પ્રનાય હવેની કર્મબદ્ધતાનો છે એટલે
 આપણે માટે એ કોઈ પણ વસ્તુ નિવારવાને યોગ્ય હોય,
 તો તે આપણી કર્મબદ્ધતા જ છે કારણ કે—આપણા સાચા
 સ્વરૂપને કર્મબદ્ધતાએ દાબી દીધું છે એટલે હવેના રહેવાના
 સ્વભાવવાળા આપણને મરણ પામવું પડે છે, એટલે મુખી
 રહેવાના સ્વભાવવાળા આપણને હું ખી થવું પડે છે અને સદા
 સિંધુ રહેવાના સ્વભાવવાળા આપણને દેવ-મનુષ્ય-તિર્યચ-
 નરગતિમા રખાવું પડે છે,—આ બધું આપણી કર્મબદ્ધતાને
 જ આભારી છે

મોક્ષની હજી માનમા પણ મોટો મુશ્કેલી છે

આવી ભયંકર કોટિની કર્મબદ્ધતાથી આપણે મુક્તિ
 મુજબ બની જઈએ, એનું નામ મોક્ષ છે મોક્ષને તે જ હવે
 પામી શકે છે, કે જે હવે પોતાને જોળખી શકે જે હવે
 પોતાને જોળખી શકે, તે હવે જગતને પણ જોળખી શકે
 આમ પોતાને અને જગતને પણ બરાબર જોળખી લઈને,
 જે હવે પોતાની કર્મબદ્ધતા અટકે છે તે હવે, કર્મ
 બદ્ધ એવી જે પોતાની વર્તમાન પર્યાય રૂપ અવસ્થા, તેનાથી
 મુક્તિને મેળવવાના ઉપાયને શોધે છે આ રીતિએ, મુક્તિને
 માટે મુક્તિના ઉપાયને શોધનારો બનેલો આત્મા, શોધતે
 શોધતે મુક્તિનો એક માત્ર જે સાચો ઉપાય છે, તે ઉપાયને
 જાણે છે અને તે જ એક મુક્તિનો સાચો ઉપાય છે—એમ
 સદા છે આ પ્રમાણે જે હવે મુક્તિના ઉપાયને જાણીને

સદહે છે, તે છવ પોતાની શક્યતાના પ્રમાણમા મુક્તિના એ ઉપાયને સેવનારો બને છે મુક્તિના એ ઉપાયને મેવતે સેવતે એ છવ પીતરાગ બને છે, અનન્તશાની બને છે અને અન્તે સર્વાથા કર્મમુક્ત અવસ્થાને પામે છે આ રીતિએ છવ મુક્તિને તો પામે છે, પણ બધા જ છવો મુક્તિને પામવાની લાયકાતવાળા હોતા નથી મુક્તિને પામવાને માટે, સોધી પહેલી જરૂર મોક્ષના અભિલાષની છે જે છવ મોક્ષના અભિલાષને પામે છે, તે છવ નિયમા જતે દિવસે મુક્તિને પામી શકે છે પરન્તુ છવને મસારનો અભિલાષ બૂડો લાગવો અને મોક્ષનો અભિલાષ ભગવો, એ અતિશય મુશ્કેલ છે ઇન્દ્રિયજન્ય મુખો અને ક્રોધ, માન, માયા ને લોભ-એ ચાર કપાયોથી જન્ય મુખો, એ મુખો વસ્તુત મુખો જ નથી-એમ લાગણ અને આત્માના સ્વતન્ત્ર મુખની અભિલાષા ભગવી, એ કોઈ મહેલી વસ્તુ નથી આવી જ, જે છવોમા મોક્ષનો અભિલાષ ભગવાની લાયકાત હોય છે, તે છવોને શ્રી જૈન શાસનની પરિભાષામા ‘ભવ્ય છવો’ તરીકે ઓળખવામા આવે છે અને જે છવોમા મોક્ષનો અભિલાષ ભગવાની લાયકાત હોતી નથી, તે છવોને શ્રી જૈન શાસનની પરિભાષામા ‘અભવ્ય છવો’ તરીકે ઓળખવામા આવે છે મુક્તિને તે જ છવો પામી શકે છે, કે જે છવો ભવ્ય હોય છે-આવી વાતને વાચીને અગર તો સાલ જીને, જે છવોને એવો વિચાર માત્ર પણ આવે કે-‘હું ભવ્ય હોઈશ કે અભવ્ય હોઈશ ?’ તે છવો નિયમા ભવ્ય છે કારણ કે-એને ઉડે ઉડે પણ જો મોક્ષ રૂથે, તો જ

એવો વિચાર એના અંતરમાં ઉદ્ભવે અશબ્દ્ય હોવાને તો
 કદી પણ એવો વિચાર ઉદ્ભવે જ નહિ, કારણ કે-હવ
 મોક્ષને પામી શકે છે, એ વાતને માનવા ભેગુ લાયક
 અ ત કંઈ જ, તે હોવાનું હોતું નથી મોક્ષ રૂપે, એ પણ
 એક મોટો ગુણ છે હુનિયામાં કોઈ વસ્તુ એવી છે ખરી, કે
 જેને માટે તમે ખાત્રીપૂર્વક એમ કહી શકો કે-‘જેને એ
 વસ્તુની ઈ છા ધાય, તેને એ વસ્તુ મળ્યા વિના રહે જ
 નહિ!’ હુનિયાની તુચ્છતા તુચ્છ વસ્તુ વિશે પણ તમે
 આવું નહિ કહી શકો, જ્યારે મોક્ષ એ કિમતીમાં કિમતી
 વસ્તુ હોવા છતાં પણ, એને માટે મહા જ્ઞાની મહાપુરુષો
 ક્ષમાવે છે કે-જે હોવામાં માત્ર એટલો વિચાર આવવા
 ભેગી પણ મોક્ષની રૂચિ પ્રગટે કે-‘હું જન્મ્ય હોઈશ કે
 અમ પ હોઈશ!’ તે હોવા નિયમાં મોક્ષ કાળમાં મુક્તિને
 પામવાના । શ્રી ભૈરવ શાસ્ત્રના કાળના પરિમાણના સૂચનમાં
 ‘પુરુષોત્તમપરાવર્ત’ એવું પણ એક કાલના પ્રમાણનું સૂચન
 આવે છે એક પુરુષોત્તમપરાવર્ત કાલની અદર અદરના સમયમાં
 જ મોક્ષની રૂચિવાળો હવ મોક્ષને પામી શકે છે સસા
 રથી થકચિત્ત બન્યા વિના, મોક્ષની રૂચિ પ્રગટી શકતી
 નથી અને મોક્ષની રૂચિ પ્રગટ્યા બાદ, હવ એટલા અદ્ય
 કાળમાં અવશ્ય મુક્તિને પામી શકે છે તમે તો મુક્તિની
 અભિલાષાવાળો બનો, એ જ એક શુભેચ્છા

જૈન પ્રવચન

- આ નામથી એક સાપ્તાહિક પ્રગટ થાય છે
- તા ૧ ૧ ૧૯૫૨ થી આ સાપ્તાહિકનું તેવીસમું વર્ષ શરૂ થશે
- આ સાપ્તાહિકમા પૃ ૫૦૫ થી ૫૦૬ સુધીના અંકમાં, બ્યાખ્યાન વાચનપત્ર, આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયરામચંદ્ર-ચૈત્યમહાજી મહાજીના પ્રવચનોનું સારભૂત અવતરણ પ્રગટ કરવામા આવે છે
- આ સાપ્તાહિકનું વાર્ષિક લવાજમ છ રૂપીઆ છે, પરંતુ વર્ષ શરૂ થયા બાદ શ્રાવણ મનારાઓ પાસેથી પ્રવેશકીનો રૂા ૧-૮-૦ વધુ લેવાય છે
- વાર્ષિક લવાજમ ભરનાર શ્રાવણને એક લેટ પુસ્તક આપવાનું શરૂ કરવામા આ પુ છે
- આ પુસ્તકમા અપાએલા લેખો જેના નાદિયમાળે આપને મ લેાય તે આપ જરૂર આપક બનો !

શ્રી જૈન પ્રવચન કાર્યાલય

ટકરાળની ચોળ અમદાવાદ

લેખાંક પાંચમો

સાચા સુખને માટે શ્રી વીતરાગ
અને સર્વજ્ઞના શરણુને સ્વીકારો !

‘આપણે તે જે સાધનોને સુખના સાધનો માન્યા છે,
તેમાત્ર એક પણ સાધન એવું નથી કે જે સાધનના ધામે,
આપણે તેવા સુખને હાવીએ હીએ તેવા સુખને પામીએ’
—એ વાતને તમે બરાબર સમજ લો !

જીવને દુઃખ મમત્તુ નથી અને સુખ જ
મમે છે, માટે ઇચ્છાઓ થયા કરે છે !

ઇચ્છાઓને કાઢ માપ પણ નથી અને
ઇચ્છાઓની કાઢ એકસરખીસ્થિતિ પણ નથી !

લેખક

પૂ. પદ્મ શાસનપ્રભાવક, વ્યાખ્યાનવાચસ્પતિ આચાર્યદેવ
શ્રીમદ્ વિજયરામચન્દ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ


આપણું ધનનું જીવન

આજે તમને એ વિચારમાં મૂકવાની ભાવના છે કે-
તમે શું ઇચ્છો છો, જે ઇચ્છો છો તે જરાબર છે કે નહિ
અને એ જે ઇચ્છવા લાયક ન હોય, તો શું ઇચ્છવા લાયક
છે? તમે વિચાર કરો કે-તમારી ઇચ્છાઓ કેટલી છે? કોઈ
પણ માણસ, પોતાની ઇચ્છાઓને જણાવી શકે તેમ છે?
નહિ જ. પણ કે-ઇચ્છાઓને કોઈ માપ જ નથી જેમ
ઇચ્છાઓને કોઈ માપ નથી, તેમ ઇચ્છાઓની કોઈ એકધારી
રિધિતિ પણ નથી સમય, સ્થાન ને નયોગ આદિ બદલાતા,
ઇચ્છાઓમાં પણ પલટો આવે છે બાળપણમાં પૂજના કર
બનાવવાની ઇચ્છા થએલી આજે એવી ઇચ્છા ઘાય ખરી?
આજે આપણને એવી ઇચ્છામાં મૂર્ખતા લાગે, પણ તે સમયે
તો એમાં આનંદનો અનુભવ થતો હતો. આમ, આપણે
જીવનમાં કેટકેટલીય ઇચ્છાઓની અથડામણો અનુભવી છે
હવે તમને લાગતું હશે કે-‘અમે ઠાઠા રૂઠું ગયા છીએ
અમે જ્ઞાનથી ને અનુભવથી ઘડાઈ ગયા છીએ’ તો તમારે
એ વાત કહેવી પડશે કે-‘અત્યારે તમારી જે કોઈ ઇચ્છાઓ
છે, તે ઇચ્છાઓમાં તમારી મૂર્ખતા છે, એવું તમને ભવિષ્યમાં
લાગે તેમ નથી’ તમે આવી વાત કની શક્યો ખા? તમે
ગમે તેટલા ઠાઠા હો, તમે ભિતેટલા અનુભવથી રચાયેલા
હો, પરંતુ તમે આ વાત નહિ જ કહી શકો, કાણ કે-
|| ઇચ્છા સમય, સ્થાન અને સંયોગ આદિને આધીન છે
આજે કોઈ માણસ ગુપ્ત રૂઠું ભય અને તમને કહે કે-

‘માગી દે, તારે જે ચીજોની જરૂર હોય તે ’ તો તમે માગી માગીને કેટલુંક માગો ? અને ગમે તેટલું માગો તો ય કાંઈ ને કાંઈ બાકી રહી જ જાય આપણી આટલી બધી ઈચ્છાઓ શું સૂચવે છે ? આપણી પરવશતાનો એ સ્પષ્ટ ચીતાર છે કેાઈ પણ ઈચ્છા શાથી ઉદ્ભવે છે ? આપણને જરૂર લાગે છે, આપણા હૈયે જરૂરીયાત ઉભી થાય છે, માટે ને ? જરૂરીયાત પણ જે પ્રકારની હોય ■ જેમ અમુક ચીજને મેળવવાની ઈચ્છા થાય છે, તેમ અમુક ચીજને કાઢવાની પણ ઈચ્છા થાય છે ગમે તેના સયોગની ઈચ્છા અને ન ગમે તેના વિયોગની ઈચ્છા ઈચ્છાના ઉદ્ભવ અને તેના નકાવ આદિમા, આમ રાગ અને દ્રેષ કામ કરે છે હવે જો આપણે જરૂરીયાત વગરના લવન વાળા બની જઈએ તો ? તો કેાઈ પણ વસ્તુની ઈચ્છાને અવ કાશ જ રહે નહિ ઈચ્છા, એ કાંઈ સુખનું કારણ નથી ઈચ્છા માત્ર હુ ખનું કારણ છે ઈચ્છા પોતે જ હુ ખ રૂપ છે ઈચ્છા દઈ એટલે જે વસ્તુની ઈચ્છા, તેને માટે પરિશ્રમ કરવાની રિથતિ ઉભી થાય ઈચ્છાનું હુ ખ, પછી પરિશ્રમનું હુ ખ અને એટલું હુ ખ વેઠવા છતાં પણ ઈચ્છા રૂળે નહિ, તો વળી હુ ખનો પાર નહિ એટલે, જો આપણે એવા લવનને પામી શકતા હોઈએ, કે જે લવનમા ઈચ્છા ને પેલા થવાને કોઈ કારણ જ ન હોય, તો આપણે એવા લવનને પામવાને માટે પ્રયત્ન શીવ બનવું જોઈએ ને ? એ માટે જ, અર્થશા બન્ધનરહિત, એકાન્ત મુક્ત એવા લવનની આપણે વાત કરી રહ્યા છીએ આપણું લવન આજે તો પરતન્ત્ર છે, માટે આપણને ઈચ્છાની, ઈચ્છાને પૂરી કરવાના હેતુથી થતા પરિશ્રમની અને એ પરિ

અમ નિષ્ક્રમ નિવડે તો તેની પણ પીડાને લોગવવી પડે છે. જો આપણું જીવન સર્વથા સ્વતંત્ર હોય, કોઈ પણ વસ્તુને બંધન ન પડે નહિ-એવું આપણું જીવન હોય, તો આપણે કોઈ જ પીડા લોગવવી પડે નહિ. સાચું આગ્રહ જીવન જ આ છે 'અમને સ્વતંત્રતા ગમે છે અને પરતંત્રતા ગમતી નથી'—એવું તમે બોલો છો તો ખરા, પરંતુ તમે તમારા જીવનની પ્રત્યેક ક્ષણે પરતંત્રતાનો જે અનુભવ કરી રહ્યા છો, તેનો તો તમને ખ્યાલ જ આવતો નથી.

સૈને પસદ તો એમનિતક અને આત્યનિતક સુખ છે

તમારી સદાગ્રીય ઈન્છાઓની પાછળ લક્ષ્ય માત્ર એક જ છે તમને કુખ ગમતું નથી અને સુખ ગમે છે. માટે જ તમે ઇન્છાઓ કર્યા કરો છો. તમારી કોઈ પણ ઈન્છાને તપાસો તોમા લક્ષ્ય સુખ વિનાનું કોઈ હશે જ નહિ. કુખ પ્રત્યેનો અણુગમો પણ તમારી સુખની ઈન્છાને જ આધીન છે તમારા હૈયામાં સુખનો રાગ છે, માટે જ કુખનો દેવ છે. જીવ માત્રને સુખ જ ગમે છે. જીવ માત્રને સુખ જ ગમે છે, પણ તે કેવું સુખ ગમે છે? ધણી પણ સુખમાં કુખનો જો થોડો પણ અશ હોય, તો એ કુખના થોડા પણ અશ પ્રત્યે અણુગમો ઉભો જ રહે છે. આપણને જે સુખ મળ્યું હોય, તે સુખથી પણ અધિક સુખ હોઈ શકે છે—એમ જો આપણને લાગે, તો આપણને આપણું સુખ ઉલ્લુપવાનું લાગે છે અને તે પણ કુખનું કારણ બને છે. એટલે આપણે ઈચ્છીએ છીએ,  જ સુખને, કે જે

સુખ દુખના અથ માત્રથી પણ નિહિત હોય અને પરિ
 પૂર્ણ પણ હોય આવુ પણ સુખ જો અમુક કાળે ચાતુર્ય
 જવાની સંભાવના હોય, તો તેથી પણ આપણને દુખનો
 અનુભવ થાય છે, એટલે આપણે શાશ્વતકાલીન સુખના
 અભિલાષી છોએ ખરેખર, તમે તમારી સુખની અભિલા
 પાનો કયાસ કાઢો, તો તમારે અવાજ નિર્જય ઉપર આવવું
 પડે કે- 'મને માફ સુખ દુખવાળું હોય તે તે ગમતું
 નથી, તે અધુરું હોય તોય તે ગમતું નથી અને તે નાશ
 પાને તેમ હોય તોય તે ગમતું નથી' તમે સમજી અને
 મતોપી બનીને, સુખમા આવના દુખના અચોત્ત દુખ હંડે
 ધરે નહિ-એ વાત જુદી છે અથવા તો સુખની લાલસા
 તમારી એવી જો તાર હોય કે-ચોડું પણ સુખ જો ધણા કદે
 મળતું હોય, તો તમે એ ધણા કદને પણ ગણકારો નહિ
 -એ વાત જુદી છે, એવી જ રીતિએ, તમે મતોપથી કે નિરૂ
 પાયે કીમાતે મને પણ બીજાઓને ધણું સુખ હોય તે છતાં
 તમારા થોડા સુખથી ચવાવી લો એ વાત પણ જુદી છે,
 અને મળેલુ સુખ જેટલા ટકાડા લોગવાય તેટલું ખરૂં,
 પછી જે થતું હશે તે થશે, એમ કરીને નાશવત એવા
 પણ સુખથી નિભાવી લ્યો, એ વાતેય જુદી છે, પરંતુ
 તમને સુખ ગમે કે તો એકાન્તિક અને આત્મતિક જ
 એકાન્તિક સુખ તે જ કહેવાય, કે જે સુખ દુખના અથ
 માત્રથી પણ નિહિત હોય સર્વ સુખ જ, એકાન્તિક
 સુખ હોઈ શકે આત્મનિહિત સુખ તે જ કહેવાય, કે જે સુખ
 કદી પણ નાશ પામનારું ન હોય જેને દુખનો અણગમો

હોય, તેને આણુ એકાન્તિક અને આત્મન્તિક મુખ જ પસંદ હોય અને છવ માત્રને દુખ વેડવું પડે છે, પણ દુખનો અલગમો તો છે જ તમે તમારી સધળી ચર્ચાઓની પાછળ, આવા એકાન્તિક અને આત્મન્તિક મુખનો આશય, તરવરી ગ્રહેલો ભેઈ શક્યો. આ વાતમા કાઈ જ વિશેષતા કે નવીનતા નથી, ભિલકુ, આ વાત તો રોજના અનુભવની છે, આમ છતાં પણ, તમને અથવા તમારામાના ફેલવાકોને, આ પણ એક નવી વાત લાગશે કારણ કે-માણસોમાનો ઘણો મોટો ભાગ આ નીતિએ વિચા છા જ કરેલો નથી અને ગતાનુગતિકપણે જ છવનિર્વાહ કરે છે

મસાગુ મુખ એ નવન મુખ જ નથી

જો તમે વિચાર કર્યો હોવ અને વિચાર કરીને આ રીતિએ નિર્ણય કર્યો હોવ કે-‘ મને તો એકાન્તિક અને આત્મન્તિક મુખ જ પસંદ છે’ તો તમે જે સાધનોને મુખના સાધનો માન્યા છે, તે સાધનોને કી પણ મુખના સાધનો માન્યા જ ન હોવ આજે તમે બહાગના સાધનો દ્વારા જ મુખની કલ્પના કરી છે, પણ એમા મૂળભાવી જ તમે એ ભૂલ કરી છે કે-તમે તમારા મુખને પાવણી બનાવી દીધું ! પરાવલળી મુખ તો, પરની અનુભવતા પહેલી માગે મુખ લોગવવું તમારે અને તમારું મુખ અવલગે પડે !-એ દશામા તમે, કી પણ, સર્વદા હું અરહિત મુખના અને કદી પણ નહ ન શક એવા મુખના લોખના બની શકો ખરા ? તમે લોખમા ને ધનમા મુખ મા શું છે, પણ લોખમુખ તો

પ્રિયના સયોગથી અને ધીવતના યોગ આદિથી જ લોગવી શકાય ને ? પ્રિયનો સયોગ કેવો છે ? બીજાના સારા પ્રિય સયોગને જોવાના યોગે ઇર્ષ્યા ઉત્પન્ન કરે એવો. મારે પ્રિયસયોગ જશે, એવી બીતિથી ચોક્ક ઉત્પન્ન કરે એવો. લોગની કીડા પણ માણસ આવેગને આધીન બનીને કરી શકે છે. બાકી તો, એ, તિરસ્કાર ઉપજાવે એવું દ્રુતિસિત આચરણ છે. પ્રિયનો સયોગ પણ અન્તવાળો જ હોય છે. સયોગની સાથે વિયોગ જોડાએલો જ હોય છે. એક તરફ દુ ખનો અણુમતો છે અને બીજી તરફ સુખનુ સાધન જ એવું ચોધવું કે-દુ ખને પેદા કર્યા વિના રહે જ નહિ, એમા કંઈ બુદ્ધિ મર્યા છે ? લોગસુખ દુ ખ વગર લોગવાતુ નથી અને દુ ખને પેદા કર્યા વિના પણ રહેતુ નથી, ત્યારે ધનના યોગમા કેટલું દુ ખ છે, એ તમને સમજાવવું પડે તેમ છે ? ધનને મેળવવાને માટે માણસોને કેટકેટલા કષ્ટો વેડવા પડે છે ? ધન આબ્યા પછી ધન છૂટાઈ જાય નહિ, ચાલું જાય નહિ, એ માટે કેટકેટલી ચિન્તાઓ થાય છે ? અને એ ધનનો યોગ સદા તો બન્યો રહેતો નથી, એટલે વિયોગતું દુ ખ તો ઉણુ જ છે. આવી વસ્તુઓને તમે સુખના સાધનો તરીકે માનો, એમા ઠંડાપણુ જેવું શું છે ? તમે કહેશો કે-‘ પણ બીજી કાઈ સુખનું સાધન દેખાતુ નથી, એટલે આને અમે ન વળગીએ તો કરીએ શું ?’ એ એક બહી વાત છે, પણ તમે પહેલા એ વાતમા તો સમત ચાલો છો ને કે-જેવું સુખ તમારે જોઈએ છે, તેવું એકાન્તિક અને આત્યન્તિક જુખ તો, આ સાધનોથી મળી શકે તેમ નથી જ ? શ્રી નીન શાસનના

મહાપુરોએ, ધર્મદેશનાની આદિમા ગુપ્તત્વે એ જ વાત કરી છે કે-‘આ સસાર અસાર છે’ સમાર અસાર છે, એનો અર્થ એ તથી કે-સસારનું દુખ જ અસાર છે સસાર દુખ મય છે, દુખદલક છે અને દુખપરપરક છે સસારનું ને સુખ છે તે પણ દુખમય છે, દુખદલક છે અને દુખપરપરક છે સસારનું એકે એક સુખ દુખમિશ્રિત જ છે સસારનું કોઈ સુખ એવું નથી જ, કે જેમા દુખનો અભાવ હોય એવી જ રીતિએ, તમે સસારના સુખને ઈચ્છો, મેળવો ને સોમવો, તો એના ફક્ત તરીકે પણ દુખ જ મળે, કેમ કે-પાપ સેવાય છે અને એવા પાપના યોગે જે દુખ આવે તે પગપરાવાળું આવે સસારનું સુખ, એ વસ્તુતઃ સુખ જ નથી-આ વાત નો તમારા ધ્યાનમા આવે, તો તમારા હૃદયમા આનાથી પ્રતિપક્ષી એવા સુખની વાતને ઠસાવી શકાય, એ માટે આ વાત છે

સુખ લોગવના દુખનો અનુભવ કરવો પડે

સસારનું કોઈ પણ સુખ, તમને એ સુખ રૂપે ત્યારે જ લાગે છે, કે ત્યારે તે પહેલા તમે દુખનો અનુભવ કરો તમારે નો ખાવાનું સુખ લોગવવું હોય, તો એ માટે તમારે એ પહેલા બૂખના દુખનો અનુભવ કરવો જ પડે બૂખનું દુખ પેદા થયા વિના, લોખનના સુખને લોગવી શકાય નહિ પીવાનું સુખ, તરસના દુખનો અનુભવ કર્યા વિના લોગવી શકાય નહિ લોગનું સુખ, ઠામાવેગના દુખનો અનુભવ કર્યા વિના લોગવી શકાય નહિ ખાવાના યોગે, પીવાના યોગે ને

લોગના યોગે જ્યાં જૂખનું હું ખ ટળી જાય, તૃપાનું હું ખ ટળી જાય ને કામાવેગનું હું ખ ટળી જાય, પછી એ મુખને ઇંડી હીધા વિના છૂટકો યાય નહિ, એટલે એ બધા મુખો એવા પણ નથી કે-સતત એ મુખોને લોગવી શકાય વળી એ મુખો છુવને આરામ આપી શકે છે, તો પણ તે અવ્યસમયને માટે જ ! થોડોક વખત જાય છે ને પાછા જૂજા આદિ રૂપ હું ખો ઉત્પન્ન થઈ જાય છે એટલે તમે માનેલા મુખના સાધનો એવા નથી જ, કે જે માધનોના યોગે તમે એકાન્તિક ને આત્મન્તિક એવા મુખને લોગવી શકો.

મુખ મારે મેળવેલા માન્યો જ બાળનાગ નિવડે છે

આ ઉપરાન્ત, તમે જેને મુખના સાધનો માનેલા છે, તે સૌને મળી શકે એવા છે ? એ સાધનોને જે ઈચ્છે, તેને એ મળે ? એ સાધનોને જે ઈ-ઠે અને એને મેળવવાને માટેની જે મહેનત કરે, તેને એ મળે ? નહિ જ, એ સાધનો તો એવા છે કે-જેનું તેવા પ્રકારનું પુણ્ય ઉદયવર્તી બને, તેને એ મળે સાધનો મળવા જ્ઞેશુ પુણ્ય ઉદયવર્તી હોય, પણ એ સાધનો લોગવવા જ્ઞેશુ પુણ્ય જ્ઞે ઉદયવર્તી હોય નહિ, તો શું યાય ? માણસને જ્યારે ગમતા સાધનો મળ્યા હોય છે અને એ માધનોના લોગોપલોગની તીવ્ર ઈચ્છા હોય છે, એવા વખતે જ્ઞે એવા સાધનોનો લોગોપલોગ કરી શકાય નહિ-એવું શરીર હોય છે અગર તો એવા જ કેઈ બીજા વિષય સંયોગો ઉપસ્થિત થઈ જાય છે, તો એજ્ઞે

માનેલા સુખના સાધનો, એને જ જાળનારા નિવટે છે
 બહુ હોથે હોથે એ સાધનો મેળવ્યા હોય, પણ એ માધ
 નોને ભોગવી શકાય તેવી કા તો તે સાધનોની સ્થિતિ ન
 હોય ને કા તો પોતાની તેવી સ્થિતિ ન હોય, તો પછી એ
 સુખના માનેલા સાધનો જે વેદના ઉપખંડે છે, અન્ત કુલ્લમા
 હુ ખનો જે આવશ્ય પ્રગટાવે છે, તેની કોઈ સીમા રહેતી
 નથી એટલે એ સાધનો સુખ જ આપે-એવો ય નિયમ નહિ
 અને એ સાધનો મળવાનું પુણ્ય ઉદયવર્તી હોય પણ જો એ
 સાધનોને ભોગવવાનું પુણ્ય ઉદયવર્તી ન હોય તો એ ભોગ
 વાય નહિ એ પણ શક્ય આ સાધનો મળ્યા પછી અને
 એ ભોગવાતા હોય તો પણ, આ સાધનો ઉપર કોઈની
 પ્રદક્ષિ થાય નહિ, એની કેટલી ચિન્તા ને કેટલી કાળજી રહે
 છે? એ પણ હુ ખ જ ■ ને? આ સાધનોને ટકાવવાને
 માટે, આ સાધનોને તમાગી પાસે સાચવી રાખવાને માટે,
 તમે ગમે તેટલી ચિન્તા કરો અને ગમે તેટલી કાળજી રાખો,
 તે છતાં પણ એ સાધનોનો વિયોગ તો સુનિશ્ચિત છે રાખ
 રક ખની જાય, ધનપતિ ભિખારી ખની જાય, પ્રિય વ્યક્તિ
 મરી જાય, પ્રિય વ્યક્તિને ઊઠીને ફર ચાલ્યા જવું પડે,
 પ્રિય વ્યક્તિને કુલ્લજાત ફર ધકેલી દેવી પડે,-આ બધી
 શક્યતાઓ પણ ઉભી જ છે ને? એટલે તમે જે સાધનોને
 સુખના સાધનો માન્યા છે, તે સાધનો તો સુખના સાધનો
 છે જ નહિ જ્ઞાનિઓ તો કહે છે કે-‘સુખ બીજ કોઈ સાધનમા
 નથી સુખ આત્મામા જ ■ આત્મા જ ધનમા પડેલો છે,
 માટે જ એ સુખનો અનુભવ દુર્લભ ખની ગયો છે’

છાછીભર મહેનત કરીને મેળવેલા સાધનો ય છાડવા પડે

તમે માનેલા સુખના સાધનો આવા વ્યભિચારી રવ બાવના હોવા છતાં પણ, તમને કદાચ એમ થશે કે- તો ય એ સાધનોથી થોડું પણ સુખ તો મળે છે ને ? તમારી એ વાત કબૂલ રાખીએ, તો પણ આપણે આપણી અત્યારની કમ'બદ્ધ રિયતિ પસંદ કરવા લાયક છે જ નહિ માનો કે- તમારૂં પુણ્ય એવું ઉદયવર્તી છે કે-તમે જે ઇચ્છો તે તમને મળી જાય છે, તમે જેને જેને ત્યારે ત્યારે ભોગવવાને ઇચ્છો, તેને તેને ત્યારે ત્યારે તમે ભોગવી શકો છો, તો પણ તેનું પરિણામ શું ? સામારિક સુખનો ભોગવટો હિંસાદિ પાપ વિના ઘર્ષ શકતો જ નથી સામારિક સુખના રસથી પણ પાપ બધાય છે અને સામારિક સુખના ભોગવટાથી પણ પાપ બધાય છે, એટલે થોડા કાળના સુખને પરિણામે ઘણો કાળ હુ ખ ભોગવવાનો વખત આવી લાગે છે આ વાતને હંમણુ જરાક બાજુએ રાખીએ, તો પણ અહીંથી આપણે મરવાઈ, એ તો નહીં છ ને ? આ સંસારમા, કયા ય, છવને કરીને કામ બેસવાની જમ્યા છે ખરી ? જે જન્મ્યો તે નિયમા મરવાનો જન્મની સાથે મરણ સંકળાએલું જ છે એવું મરણ અજાણિત છે, કે જે મરણને પામ્યા પછીથી જન્મ પામવા પછું ન હોય, પરંતુ એવો જન્મ તો અસંજાણિત જ છે કે-જે જન્મને પામ્યા પછીથી મરણને પામવાપછું ન હોય અહીં તમે ગણત્રીના વર્ષો છવવાના એટલા વર્ષો તમે એવા સુખના સાધનોને મેળવવામા, ભોગવવામા અને સંઘરવામા ગાળો છો, કે જે સાધનો વસ્તુતઃ સુખનાં સાધનો નથી, પણ

પાપના સાધનો છે અને એથી પણ દુખના જ સાધનો છે.
 પરંતુ ધારો કે-પાપની અને એથી આવનાન દુખની પન્થ
 કર્યા વિના, તમે જીવનભર એ સાધનોની પૂઠે જ હાની રહ્યા,
 પણ અન્તે તો તમારે એ સાધનોને છોડવા જ પડ્યો. દુઃખ
 એ સાધનોને છોડીને ખીલ જન્મમા ચાલ્યા જુ પડ્યો તરે
 મેળવેલા ને સધરેલા સાધનોમાથી એક પણ નાવન શરૂ નહી
 આવે આવુ આપણા અનન્તકાલીન જીવનના કેટલીક દુઃ
 ખનું હશે ? કદાચ અનવી વાર પણ ! મુખના ને દંડને
 માટે ન લોઈએ શત્રિ કે ન લોઈએ દિવસ, ન લોઈએ કુલને
 કે ન લોઈએ પાપને, ન લોઈએ સગપણને કે ન લોઈએ સર્વ
 ધને, ન લોઈએ જૂખને કે ન લોઈએ ત વને, આવી અને
 વિધ પાતનાઓને વેઠી વેઠીને પણ એ સાધનોને મિત્રીએ, તે
 સાધનોને પણ મૂકીને જરૂ પડે નવા જન્મમા પ્રાણી તથ
 સરથી મહેનત કરવાની રહે આવી દયા તારી અશુભ
 પેલા ન થાય ? વિચાર કે તારને કરૂ હાથી શબ મળી
 આ વાત છે, પણ આને તો આત્માને માનસાથી નહી
 નારાઓ પણ મોટે ભાગે આત્માને નહી માનસાથી નહી
 વર્તી રહ્યા છે 'હુ કયાકથી આવ્યો છું, તહીં' નહીં
 કયાક જવાનું છે અને અહીં ને 'હુ' નહીં
 સામગ્રીને લેગી કરી છે, તેમાની લો ૧૪ ૧૫ ૧૬
 મારી સાથે આવવાની નહી 'હુ' નહીં
 આને બાદ મુખસામગ્રીને ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧
 છે, તે કાંઈક હાથપગ અને ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬
 આવે કે-અહીં ને ૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦ ૩૧ ૩૨ ૩૩ ૩૪ ૩૫ ૩૬ ૩૭ ૩૮ ૩૯ ૪૦ ૪૧ ૪૨ ૪૩ ૪૪ ૪૫ ૪૬ ૪૭ ૪૮ ૪૯ ૫૦ ૫૧ ૫૨ ૫૩ ૫૪ ૫૫ ૫૬ ૫૭ ૫૮ ૫૯ ૬૦ ૬૧ ૬૨ ૬૩ ૬૪ ૬૫ ૬૬ ૬૭ ૬૮ ૬૯ ૭૦ ૭૧ ૭૨ ૭૩ ૭૪ ૭૫ ૭૬ ૭૭ ૭૮ ૭૯ ૮૦ ૮૧ ૮૨ ૮૩ ૮૪ ૮૫ ૮૬ ૮૭ ૮૮ ૮૯ ૯૦ ૯૧ ૯૨ ૯૩ ૯૪ ૯૫ ૯૬ ૯૭ ૯૮ ૯૯ ૧૦૦

કર્તુ શુ ?' પણ, આજે તો, અજ્ઞાનથી કારગી વિચારજડતા આવી જવા પામી છે

પુણ્ય પદ્ય આપજે તો કર્મ જ છે

પરહોકના હિતનો વિચાર આવે, એટલે માણસ કરે શુ ? પહેલા તો જેમ બને તેમ પાપને નહિ સેવવાનો અને પુણ્યને આચરવાનો વિચાર કરે, પરંતુ એવો વિચાર પણ બુદ્ધિની સ્થૂલતાનો સૂચક છે સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળો તો આગળ વિચાર કરે એ એવો વિચાર કરે કે—'આપણે પુણ્ય ઉપા જરૂં, પણ પછી શુ ? જો કેવળ કૃત્યથી મુખને માટે પુણ્યો પાજાર કર્યું, તો એ પુણ્ય જ્યારે ઉદયમા આવશે, ત્યાર મુખની સામગ્રી તો મળશે, પણ એ મુખની સામગ્રીના જોગવટાથી પાપ બધાંજે તેલુ શુ ? જે પાપને હું ઈચ્છી નથી, તે પાપ તો પાણુ મારે પડે જ પડી જશે વળી, પુણ્ય એ પણ આખર તો એક પ્રકારનું કર્મ જ છે શુભ કર્મ છે—એ વાત ખરી, પણ બેડી તો સોનાની હોય કે હોદાની હોય, પણ બેડી એટલે બેડી, માટે મારે પુણ્યની પણ ઇન્દા જ કરવી નહિ ઇન્દા તો મારે એક જ રાખવી કે—હું પોતે હાલ જે કર્મ બદ છું, તેમાંથી મુક્ત કર્યારે બની જાઉં ? એટલે મારે પુણ્યોપાર્જનને માટે મહેનત નહિ કરવી, પણ એક માત્ર સુક્તિને મેળવવાને માટે જ મહેનત કરવી !' સુક્તિની સાધના કરવાને માટે યજ્ઞ આચાર્ય દેશાદિ સામગ્રીએ સહિત મનુષ્યભવ આદિ ઘણી સામગ્રીના યોગ આવશ્યક છે અને જે આત્માઓ મહા પુણ્યશાળી હોય છે, તેઓને

જ એ બધી આનંદોને નુયેવમની મહે છે, એટલે પુણ્ય સર્વથા અનાવશ્યક જ સ્વીકાર છે એવું નથી, પરંતુ તેઓ એક માત્ર મુક્તિની જ અભિલાષાથી મુક્તિના સાધક સાધનોને સેવવા માટે છે, તેઓને ત્યાં મુખી મુક્તિ મળતી નથી, ત્યાં મુખી મુદ્દર પુણ્યનો યોગ થયા જ કરે છે શ્રી નીત શાસનમાં પુણ્ય પણ બે પ્રકારનું હોય છે એમ જણાવેલું છે એક પાપાનુબધી પુણ્ય અને બીજું પુણ્યાનુબધી પુણ્ય પુણ્યાનુબધી પુણ્ય દુન્યવી સામગ્રી ઉચ્ચ પ્રકારની આપે છે, પરંતુ એવા પુણ્યના ઉદયકાળમાં જીવનો વિગત હાનિને પામતો નથી પણ વૃદ્ધિને પામે છે કેટલાક માણસો એવા નબળા હોય છે કે-હૈયામાં એક માત્ર મુક્તિની સાધનાની જ અભિલાષા હોય, પરંતુ પોતાની નબળાઈના કારણે એ માણસોને એમ થયા જ કરે કે-‘આપણે અમુક અમુક પ્રકારની અનુકૂળતા વિના તો મોક્ષને સાધી શકીએ છીએ નથી’ આથી તેઓ મુક્તિની સાધના ત્યાં રીતિઓ કમળો માટે પુણ્યની ઈચ્છા કરે, એ પણ બનવાજેરફ, દુન્યવી, તેઓ એમ તો સમજે જ કે-પુણ્ય એ સદા સુખનું કારણ જ ॥ અને મારે તો હમણાં હર્ષનિવ અવસ્થામાં જ હમણી છે એટલે પુણ્યની ઈચ્છા પણ દુન્યવી પ્રકારે કરે દુન્યવી, એ તો એક પ્રકારનું પાપ જ છે

મોક્ષ એટલે જીવના અંત અને નવનિવૃત્ત પ્રવૃત્તિ

આપણે જે એકાન્તિક અને આત્મનિરુપણને ઈચ્છીએ છીએ, તે સુખ પુણ્યથી પણ મળી શકે છે. આપણે જે

નિરૂપાધિક સુખ જ જોઈએ નિરૂપાધિક સુખ, આપણે જ્યાં સુધી નિરૂપાધિક બનીએ નહિ, ત્યાં સુધી મળી શકે એવું નથી જ્યાં આપણને સુખનો વિચાર આવે છે ને તેની સાથે જ ઉપાધિનો વિચાર પણ આવે છે આ હોય, આમ હોય, અમુક ન હોય, તો જ સુખ યોગવાય-એમ આપણને થાય છે, જ્યારે અનન્તજ્ઞાનિયો કરમાવે છે કે-જ્યાં સુધી કંઈ પણ વસ્તુના કે કંઈ પણ વ્યક્તિના યોગમાં સુખ માનો છે, ત્યાં સુધી તમે સુખને ઝોળખી શક્યા જ નથી સતોષી માણસ સુખનો અનુભવ કરે છે, તે સુખ કેવું છે ? ખાસે કંઈ પણ સાધન નથી અને સતોષનું સુખ અનુભવી શકાય છે ક્ષમાશીલતાનું સુખ પણ કંઈના ય યોગ વિના અનુભવી શકાય છે એવ કમંબદ્દ કથામાં હોય, ત્યારે પણ એ જો વિવેકી અને જ્ઞાની બનીને, કથા પણ પરના યોગ વિના સુખ અનુભવી શકે છે તો પછી જ્યારે તે પરિપૂર્ણ-પણે કમંમુક્ત બની જાય, ત્યારે તે સુખનો અનુભવ ન કરી શકે-એ શક્ય જ નથી આત્મા સ્વભાવે જ જેમ મદા હવનાગે છે અને અનન્તજ્ઞાની આદિ છે, તેમ આત્મા સ્વભાવે જ અનન્ત સુખવાળો છે હું બનો યોગ કમંના યોગે છે કમંબદ્દતાના યોગે જે હું બને છે, તે સુખાવસ્થા મળતાની સાથે જ નષ્ટ થઈ જાય છે મુક્ત બનવું એટલે હું ખાલાવને પેદા કરવો અને મુક્તાવસ્થા એટલે અનન્ત સુખમય અવસ્થા આત્માની જે સ્વાભાવિક એવી અનન્ત સુખમય અવસ્થા છે, તે કમંથી જ આવસજેલી છે અને તે કમંનું આવગ્ણ જ્યારે સર્વથા ટળી જાય છે, ત્યારે તે

કર્મે જન્માવેલા હુ ખનો સર્વથા અન્ત આવી જાય છે તેમ જ આત્માની પોતાની અનન્ત સુખમય અવસ્થા પરિપૂર્ણપણે પ્રગટ થઈ જાય છે એ વખતે આત્મા એકાન્તે નિરૂપાધિક સુખ ભોજવે છે

આપણને રીતિનિયમની જરૂર

આપણને નિરૂપાધિક સુખને પામવાની ઇચ્છા થઈ અને એ માટે આપણે નિર્ણય પસંદ કર્યો કે—‘આપણે મોક્ષને મેળવવો છે’ પરંતુ મોક્ષ મળે શી રીતિએ ? મોક્ષને મેળવવાનો ઉપાય કયો ? સામાન્ય રીતિએ વિચાર કરતા, આપણે એટલું તો સમજી શકીએ કે—મોક્ષ મેળવવો, એટલે આપણે આપણી વર્તમાન કર્મબદ્ધ દશાથી સર્વથા મુક્ત બની જવું ! માટે આપણે જો મોક્ષનો ખપ હોય, તો આપણે જો પ્રકારના પ્રયત્નો કરવા જોઈએ એક પ્રકારનો પ્રયત્ન એ કે—આત્માને કર્મનો યોગ થવા પામે નહિ તેવી રીતિએ પ્રયત્ન કરવું અને બીજા પ્રકારનો પ્રયત્ન એ કે—આત્માને જે કર્મો વળગેલા છે, તેને આત્માથી વિખૂટા પાડી દેવા આ જો પ્રકારનો પ્રયત્ન એકી સાથે જ આરંભવો જોઈએ અહીં આપણને માર્ગદર્શકનો ખપ પડ્યા વિના નહિ રહે અત્યાર સુધી તો આપણે જાણે તેમ અથડયા આપણે અથડી રહ્યા છીએ—તેનો પણ આપણને અત્યાગ સુધી તો ખ્યાલ નહોતો પણ હવે આપણે સમજ્યા કે—‘આપણે આ વિશ્વમા અનન્તો કાળ થયા અથડી રહ્યા છીએ અને આપણને આ રીતિએ વિશ્વમા અથડાવનાર કર્મનો યોગ જ છે આટલી

ખબર પડી, માટે આપણે હવે એવાનું શરણુ સ્વીકારવું જોઈએ, કે જે આપણને કર્મથી કેમ છુટાવ, તેના સાચા ઉપાય બતાવી શકે સામાન્ય રીતિએ આપણને એમ લાગે કે-કર્મથી છુટવાને માટે આપણે અધર્મનો ત્યાગ કરવો જોઈએ અને ધર્મનો સ્વીકાર કરવો જોઈએ હિંસાહિ એ અધર્મ છે અને અહિંસાહિ એ ધર્મ છે-એમ પણ જો આપણે વિચારીએ તો લાગે પરંતુ ધર્મના નામે જ અધર્મના ઉપાસક બની જવાય એ જ શક્ય છે અને અજ્ઞાનના યોગે આપણે ધર્મને જ અધર્મ માની લેવાની બુલ કરીએ, એ પણ આપણે માટે શક્ય છે આથી આપણે એવાના શરણુને સ્વીકારવું જોઈએ, કે જેના શરણુને સ્વીકારવાના યોગે આપણે કદી પણ બૂલાવામા પડીએ નહિ અને મોક્ષમાગે જ ગતિમાન બનીએ

સનકાનુ શરણુ સ્વીકારવું ૫૩

આવી રીતિએ ઇવો નિશ્ચિન્તપણે અને અદાપૂર્વક કેના શરણુને સ્વીકારી શકે ? આપણે એવા જ્ઞાનીના શરણુને સ્વીકારવું પડે, કે જે જ્ઞાની જેમ રૂપી પદાર્થોને પોતાના જ્ઞાન બળે બલુવાને સમર્થ હોય, તેમ અરૂપી પદાર્થોને પણ પોતાના જ્ઞાનબળે બલુવાને સમર્થ હોય કેઈ પણ પદાર્થને પરિપૂર્ણપણે બણ્યો ત્યારે કહેવાય, કે જ્યારે તેના વર્તમાન-કાલીન પર્યાયની જેમ જ તેના ભૂતકાલના સર્વ પદાર્થોને અને તેના ભવિષ્યકાળના સર્વ પદાર્થોને પણ બાણી શકાય ભૂતકાળ પણ અનન્તો છે અને ભવિષ્યકાળ પણ અનન્તો છે, એટલે એક પણ પદાર્થના સર્વ પદાર્થોને તે જ બાણી

શકે, કે જેનું જ્ઞાન અનન્ત હોય આ પણ એક નિયમ છે કે-
જે એકને જાણે તે સર્વને જાણે અને જે સર્વને જાણે તે જ
એકને જાણે એકનું પરિપૂર્ણ જ્ઞાન, સર્વના પરિપૂર્ણ જ્ઞાનની
અપેક્ષા રાખે છે જ્ઞાન એ આત્માનો સ્વાભાવિક ગુણ છે
આત્માનો આ સ્વાભાવિક એવો ગુણ, જ્ઞાનાવરણીય ઠમથી
આવરાએલો છે ત્યારે એ જ્ઞાનાવરણીય ઠમ સર્વથા દીણ
થઈ જાય છે, ત્યારે આત્માનો સ્વાભાવિક એવો જ્ઞાનગુણ
પરિપૂર્ણપણે પ્રગટે છે એ જ્ઞાનમા ઠાઠ પણ ઉછાપ હોતી જ
નથી આથી જ, એવા આત્માઓને સર્વજ્ઞ કહેવામા આવે
જે આપણે જે હેતુને બર લાવવાને ઇચ્છીએ છીએ, તે
હેતુને બર લાવવાને માટે આપણે સર્વજ્ઞ બનેલા પરમ
આત્માના શબ્દને જ સ્વીકારવું પડે તેમ છે, કારણ કે-
અનર્વજ્ઞ આત્માઓ સ્વતન્ત્રપણે મુક્તિનો માર્ગ યથાસ્થિતપણે
બતાવી શકે એ શક્ય જ નથી

પન્માત્મા વીતરાગ અને સર્વજ્ઞ જ હોય

ત્યા સુધી આત્મા રાગી અને દ્રેષી હોય છે, ત્યા સુધી
આત્મા સર્વજ્ઞ બની શકતો જ નથી સર્વ પદાર્થોને સર્વ
પ્રકારે યથાસ્થિતપણે જાણવામા, રાગ અને દ્રેષ અન્તરાય
કરે છે રાગ અને દ્રેષવાળા પણ આત્માઓ, ઘણી ઘણી યોગ્ય
તાઓને મેળવીને, સર્વજ્ઞની વાણીના પ્રતાપે સર્વ પદાર્થોને
સર્વ પ્રકારે યથાસ્થિતપણે જાણી શકે છે, પરન્તુ સર્વજ્ઞપણાનું
પ્રાપ્તિ તો રાગ અને દ્રેષનો સર્વથા ક્ષય થયા પછીથી જ
થાય છે દ્રેષ તો રાગની અનુગામી વસ્તુ છે રાગના અસ્તિ

ત્વમા જ, રાગના અસ્તિત્વના યોગે જ દેષ સંભવે છે અમુકનો રાગ, એના પ્રતિપક્ષી પ્રત્યેના દેષનું કાળુ બને છે એટલે જેનો ગગ નાશ પામે છે, તેનો દેષ તો આપોઆપ નાશ પામે છે એટલે જેણે સર્વજ્ઞ બનવું હોય, તેણે વીતરાગ દશાને પ્રાપ્ત કરવી પડે છે આપણે માટે શરણુ યોગ્ય સર્વજ્ઞ જ છે, એટલે આપણે વીતરાગને તો શરણુ યોગ્ય માની જ લીધા કહેવાય રાગી અને દેવીથી જેમ ભૂલ થઈ જવાનો સંભવ છે, તેમ અજ્ઞાનીથી પણ ભૂલ થઈ જવાનો સંભવ છે આથી, આપણે તો વીતરાગ અને સર્વજ્ઞના શરણુને સ્વીકારવું, એ જ હિતાવહ છે સામાન્ય રીતિએ જેમ કહેવાય કે-માણસે મોક્ષને માટે પરમાત્માનું શરણુ સ્વીકારવું જોઈએ, પરંતુ પરમ આત્મા કેવો હોય, તે પણ આપણે જાણવું જોઈએ પરમ આત્માના રાગ-દેષનો અંશ પણ સંભવે નહિ અને અજ્ઞાનનો અંશ પણ સંભવે નહિ આપણે જેમને પરમાત્મા તરીકે સ્વીકારીએ, તેમનામા વીતરાગતાની અને સર્વજ્ઞતાની અપેક્ષા જરૂર ગંभीરે

આપણે મોક્ષ આપણે જ સારનાનો છે

અને આ મેત્રમા શ્રી વીતરાગ અને સર્વજ્ઞ એવા પરમ આત્માઓનો સુયોગ મળી શકે તેમ નથી હોતાનતરમા શ્રી વીતરાગ અને સર્વજ્ઞ એવા આત્માઓ હાલ સંદેહે વિહર માન છે, પરંતુ આ હોતમા આ કાળમા એવા આત્માઓનો યોગ મળી શકે, એ શક્ય નથી આમ છતાં સ, શ્રી વીતરાગ અને સર્વજ્ઞ એવા પરમ આત્માઓની વાણીનો સંશ્લેષ તો,

આને પણ, આ દેશમાં ઉપવંધ છે આ ક્ષેત્રમાં કેટલાકે
 સકાઓ પૂર્વે શ્રી વીતરાગ અને સર્વેશ એવા પરમ આત્માઓ
 સદેહે વિહરમાન હતા અને હાલ એ તારકો મુક્તાવસ્થામાં
 છે એ તારકોએ જે મોક્ષનો ઉપાય બતાવેલો, તે શાસ્ત્રોમાં
 લખાયેલો છે એ ઉપાયનું અવલંબન લેવાને માટે ઉત્સાહિત
 બનીને, જે પુરુષાત્માઓ એ ઉપાયને જાણવાનો અને સેવવાનો
 પ્રયત્ન કરે છે, તે પુરુષાત્માઓ આ ઠાળમાં અને આ ક્ષેત્રમાં
 પણ મુક્તિમાર્ગના આરાધકો બની શકે છે અહીં આપણે
 એ વાત પણ સમજી જ લેવી જોઈએ કે-મોક્ષ, એ કોઈ
 હાથમાં લઈ શકાય કે હાથમાં રાખી શકાય-એવી વસ્તુ નથી
 તેમ જ કોઈ કોઈના પુરુષાર્થથી મોક્ષને પામી શકે-એ પણ
 શક્ય નથી પરમાત્માના ચરણને સ્વીકારીને પણ, આપણે તો
 એ તારકોએ મુક્તિનો જે ઉપાય બતાવ્યો છે, તે ઉપાયને
 સેવવાને માટે જ પુરુષાર્થશીલ બનવું પરંતુ પરમાત્મા જે
 કોઈને ૫ ઉચકીને મોક્ષે પહોંચાડી શકતા હોત, તો આપણે
 અથવા તો કોઈ પણ જીવ સારમાં હોત જ નહિ, પરંતુ
 મોક્ષ એ પણ આત્માનો પોતાનો એક પર્યાય જ છે અને
 આત્માએ પોતે જ એ પર્યાયને પ્રગટ કરવાનો છે અર્થાત્
 મોક્ષ આપણે જ સાધવાનો છે આપણે પરમાત્માને સ્વીકારવાનું
 છે, તે તો એ તારકોએ જણાવેલું છે જાણવાને માટે અને
 એ મોક્ષનું જોઈએ તે જોઈએ બનવાને માટે જ ।

આપને જે આ પુસ્તકમાં અપાએલા લેખોમાં જે જે
 વાતોનું પ્રતિપાદન કરવામાં આવ્યું છે તે ગમી ગયું હોય
 અને એથી આપને જે આવા સાહિત્યને વાચવાની ઇચ્છા
 હોય, તો અમે આપને બલામણુ કરીએ છીએ કે-

જૈન પ્રવચન

નામના સાપ્તાહિકના આપે પ્રાહત બની જયું આ સાપ્તા
 હિક બાવીસ વરોથી પ્રગટ થાય છે તા ૧-૧-'૫૨ થી
 તેવીસમું વર્ષ શરૂ થશે વર્ષ શરૂ થતા પહેલા વાર્ષિક
 લવાજમ છ રૂપીઆ લગ્યો તો આપને પ્રવેશક્રીને
 રૂા ૧-૮-૦ નહિ ભરવો પડે તા ૧-૧-'૫૨ પછી પ્રવેશ
 ફી સાથે વાર્ષિક લવાજમના રૂા ૭-૮-૦ ભરવા પડશે
 વાર્ષિક લવાજમ ભરનાર પ્રાહતોને એક પુસ્તક ભેટ મળશે

શ્રી જૈન પ્રવચન કાર્યાલય

ટકશાળની પોળ અમદાવાદ

તેખાંક ઇફો

પરમાત્માની મૂર્તિનું દર્શન,
સ્પર્શન અને સેવન મન ઉપર
કેવી અસર નિપજાવે છે ?

તાપુશ્રીના સદાને આદે બહુમાનપૂર્વકની યોગ, માળી
માત્ર પ્રત્યે બદલાની આશા વગરનો પ્રીતિભાવ અને
બાહ્ય સમાનો ત્યાગ, આ ત્રણ શુદ્ધોના ઉપાસક બને.

મુમુક્ષુ બનેલા આત્માઓએ પણ શુદ્ધ મોક્ષ-
માર્ગને સેવવાની સાયકાત પહેલા કેળવવી જોઈએ

જેઓ શુભ ઉપદેશને આપનાર નથી,
પ્રમથાઈ નથી પણ પાપથાઈ છે, અને
વિવધા વ કથાને વિવધ કરનારા નથી

-તેઓ સાધુવેશમાં હોય તોય કુસાધુઓ ॥

એવક

૪ પરમશાસ્ત્રપ્રજ્ઞ વક્ર, વ્યાખ્યાનવાનસ્થિતિ, બાચાઈદેવ
શ્રીમદ્ વિશ્વરામચન્દ્રસૂરીશિષ્ય મહારાજ

એવું હોઈને લાગે, એવી રીતિએ વર્તવામાં એ પોતાના જ્ઞાનનો ઉપયોગ કરે આને દુનિયામાં ને માણસો ઉત્પાત મથાવી રહ્યા છે, અનેકોના સહારોને સર્જી રહ્યા છે, અને કોના સહારના સાધનોને ઉત્પન્ન કરી રહ્યા છે, સત્તાના બળે અનેકોને રત્નદ્રી રહ્યા છે, ધનના બળે મગધપોરી કરી રહ્યા છે, નીતિથી લૂટ ચલાવી રહ્યા છે અને ગરીબ અથવા જરૂરવાળા વર્ગની સામાન્ય સ્થિતિનો ગેરલાભ ઉઠાવી રહ્યા છે, -એવા બધા માણસો કાઈ અભણ નથી પણ બહેલા છે અને ધણા દુશીઆર છે, પણ એ જ્ઞાન કુપાને પડી ગયું છે જ્ઞાનનો એવો ગુણ છે કે-જેને જ્ઞાન મળે, તેનું પણ કદયાણુ ધાય અને તેના યોગે અનેકોનું પણ કદયાણુ ધાય કાયદો બણનારો તે કહેવાય, કે જે ચોતે કાયદા વિરૂદ્ધ વર્તે નહિ અને બીજાઓને બૂલમી પણ કાયદા વિરૂદ્ધ વર્તતાં બધાની શ્રેષ્ઠે એને બદલે, કાયદાના જ્ઞાનનો ઉપયોગ કાયદાનો હેતુ મરી નામ એવી રીતિએ એ કરે તો ? આવી તો ધણી વાતો છે, કે જે આને માન કુપાવતાના યોગે જ કેટલું બધું તુકથાન ધાય છે, તેને જણાવે છે તમે પોતે તમારા જીવન ઉપર દષ્ટિપાત કર્યો, તો એમાંથી પણ તમને કદાચ આ વિષયમાં પણ બણવાનું મળશે આથી જ, મોક્ષમાર્ગ ને દર્શાવીને મોક્ષમાર્ગને સેવવાની બવામણુ કરનાગ મહાપુરુષોએ, મોક્ષમાર્ગને સેવવાને માટે લાયક બનવાની સૌથી પહેલી બલામણુ કરી છે

મોક્ષમાર્ગની સાધનાને લાયક બનાવનારા ત્રણ ગુણો

દુ ખ પાપથી અને મુખ ધમ ધી-એ વાત આર્થ દેશમા

મુખસિદ્ધ છે દુષ્ઠ અને તે તે પાપથી જ આવે અને
મુખ મળે તે તે ધર્મથી જ મળે-આવી વાત, જે તે
આસિદ્ધાંતના અગત્યના સર્વમાન્ય વાત છે આથી, હજી
અહીં હવેએ પાપથી બચવું એકે અને ધર્મને એવે
એકે અહિંસાદિ, કે જે ધર્મના હેતુઓ છે, તે હેતુઓને
એવના વળવાને માટે, જે હાવકાવ મેળવવી આવશ્યક છે,
તે હાવકાવને અને મહાપુરુષોએ અનેક શુષોનું વર્ણન કરેલું
છે જે હાવકાવનો નમ્ર, એક સ્થળે ત્રણ શુષોમા ઠગવામા
આવ્યો છે પહેલો શુષ એ કે-અગ્નિપૂર્વક સાધુજનોની સેવા
કરવી, બીજો શુષ એ કે-પ્રાણિ માત્ર પ્રત્યે ભાવથી મૈત્રીને
પાત્ર । બીજો અને ત્રીજો શુષ એ કે-દુન્યવી સુધના ય
પદાર્થના મમત્વનો ત્યાગ કરવો આ ત્રણ શુષો એવા છે,
કે જે અહિંસાદિ ધર્મહેતુઓને પમારથા વિના રહી નહિ
હિસા, અસત્ય, ઘોરી, અપ્રદા અને ધન-ધાન્યાદિ પરિવહ,
વધા હવ, અહવ આદિ પદાર્થો એવા સ્વરૂપવાળા છે, તેવા
જ સ્વરૂપવાળા તે હવ, અહવ આદિ પદાર્થોને નહિ માનવા
તે, તેમ જ ક્રોધ, માન, માદા અને લોભ-આ બધા પાપના
હેતુઓ છે એટલે અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય, અપરિ
મલ વાવમૂળ હવાહવાદિ પદાર્થોને તેના સાચા સ્વરૂપે
માનવા તે, સમા, મૃદુતા, સન્દૃષ્ટતા અને તૃપ્ત્યારહિતપણુ-એ
બધા ધર્મના હેતુઓ છે એ હતા અભિલાષી આત્માઓએ,
પાપના હેતુઓનો ત્યાગ કરવા પૂર્વક, ધર્મના હેતુઓને નિ-
વર વિધિપૂર્વક તેવા એકે પાપના હેતુઓને સર્વથા
ત્યાગ કરી શુદ્ધ અને ધર્મના હેતુઓને સદત્ સમર્થ કરાવે

સેવી શકાય, એ માટે મુમુક્ષુ આત્માઓએ ત્રણ સાધનોનો યોગ સાધવો, એ જરૂરી છે એ ત્રણ સાધનો, તે જ આ સાધુસેવા આદિ ત્રણ શુભો છે આપણુ લક્ષ્ય પાપના હેતુ ઓના ત્યાગનું અને ધર્મના હેતુઓના સેવનનું છે, પરંતુ એ લક્ષ્યને સફલ કરવાને માટે, સાધુસેવા આદિ આ ત્રણ શુભોથી સમ્પન્ન બનવાની પરમ આવશ્યકતા છે જે આત્માઓ આ ત્રણ શુભોને પામતા નથી, તે આત્માઓને મોક્ષ રૂપો પછુ હોય અને તે આત્માઓને મોક્ષના માર્ગનું જ્ઞાન પણ હોય, તો પણ તેઓ મુક્તિમાર્ગના સાચા સાધક બની શકતા નથી અને એથી તેઓ મોક્ષને પામી શકતા નથી આ ત્રણ શુભો તો એવા છે કે-મોક્ષની રૂચિને નિર્મળ અને પ્રબળ બનાવે છે, પાપના હેતુઓ કયા છે તથા ધર્મના હેતુઓ કયા છે- તેનું જ્ઞાન કરાવે છે, પાપના હેતુઓને તજવાને માટે તથા ધર્મના હેતુઓને સેવવાને માટે જ્ઞાતમાને ઉત્સાહિત બનાવે છે, પાપના હેતુઓના ત્યાગમા તથા ધર્મના હેતુઓના સેવનમા આવતી વિપ્તપરપરાઓને વટાવી જવાની શુદ્ધિ તથા શક્તિ આપે છે અને અન્તે આત્માને અનેક આત્માઓનો તારક બનાવીને મોક્ષને મેળવનારો બનાવે છે આથી, મુમુક્ષુ આત્માઓએ તો અવશ્ય આ ત્રણ શુભોને પામવાને માટે પ્રયત્નશીલ બનવું જોઈએ જેઓના હૈયામા મોક્ષની અભિરૂચિ ન પણ પ્રગળી હોય, પરંતુ જેઓ મોક્ષની અભિરૂચિને પામવાની ઈચ્છાવાળા પણ જ ન હોય તેઓને ય આ ત્રણ શુભો ખૂબ જ ઉપકારક નિવડે છે આ ત્રણ શુભો, એ તો આ તમાના બીજ સર્વ શુભોની જનેતા સમાન છે જે આત્માઓ

દોષોથી મુક્ત બનવાને ઈચ્છતા હોય, તે આત્માઓ ભલે
વર્તમાનમાં દોષોથી ભરેલા હોય અને શુષ્કોથી રહિત હોય,
પરંતુ તેઓ જે આ ત્રણ શુષ્કોને સેવવાને માટે પ્રયત્નશીલ
બને છે, તો તેઓ પશ્ચાત્તે સર્વ દોષોથી મુક્ત અને સર્વ
શુષ્કોથી સમ્પન્ન અવસ્થા બની શકે છે સસા મુખ્ય અતિ
હોબી અને મોક્ષના દેષી આત્માઓમાં તો, આ ત્રણ શુષ્કો
આવી શકતા જ નથી સસારના કહેવાતા મુખનો દોષ એ
ખરાબ છે-એમ લાગ્યું હોય અને મોક્ષની વાત સાંભળવામાં
આવેત્યારે, કમથી કમ, હૈયામાં એવા પ્રત્યે અણગમો પેદા ન
થતો હોય, તો તેઓ ક્રમે કરીને મોક્ષના અભિલાષી, મોક્ષમાર્ગના
ઉપાસક અને મોક્ષને પામનારા બન્યા વિના રહેતા જ નથી

સાધુસેવા બંધાને માટે સાધુ પ્રત્યે બહુમાન જોડીએ

અહીં આપણે આ ત્રણ શુષ્કોથી નિષ્પન્ન થતા સ્ત્રીમાં
પરિણામો અને પારપરિક પરિણામોને અંગે થોડોક વિચાર
કરીએ પહેલો શુષ્ક છે-સાધુજનોની ચૂદાને માટે હૈયાના
બહુમાનપૂર્વક સેવા કરવી સેવા જે હૈયાના બહુમાનપૂર્વક
ન કરાય, તો તે વસ્તુતઃ સેવા જ નથી, એટલે સૌથી પહેલા
તો આપણા હૈયામાં સાધુજનો પ્રત્યે બહુમાનનો ભાવ પેદા
કરવો જોઈએ માણસો તો ઘણા છે, પરંતુ ખરેખર સેવવા લાયક
તો આ જ માણસો છે-એમ લાગવું જોઈએ સાધુતા પામવા
લાયક છે-એમ લાગ્યા વિના, સાધુજનો પ્રત્યે બહુમાનનો સાચો
ભાવ જાગે નહિ, એટલે સાધુજનો પ્રત્યે જે હૈયામાં બહુ
માનના ભાવને પેદા કરવો હોય તો સાધુતા પ્રત્યે હૈયામાં
બહુમાનનો ભાવ પેદા કરવો જોઈએ સાધુતા પ્રત્યે હૈયામાં

સમવ છે ' આર્તુ ને બહુ નહિ ભણેલા એવા પણ બુદ્ધિ
શાલી સુમુક્ષુ આત્માઓ સમજી શકે, તો સાચા સાધુજનો
આ વાતને સમજી શકે નહિ, એ બને જ શી રીતિએ ?
સાચા સાધુજનો તો સમજે કે- 'કહેવા લાયક, સામજવા લાયક,
સમજવા લાયક, છવનમા આચરવા લાયક અને સદા રટણ
કરવા લાયક ને કોઈના પણ વચનો હોઈ શકે, તો તે શ્રી
વીતરાગ અને સર્વજ્ઞ બનેલા પરમ આત્માઓએ કહેલા
ઉત્તમ વચનો જ કોઈ શકે ' આર્તુ સમજનારા સાધુજનો
જ્યારે જ્યારે ઉપદેશ આપે, ત્યારે ત્યારે પ્રતિપાદન તો શ્રી
વીતરાગ અને સર્વજ્ઞ બનેલા પરમ આત્માઓએ કહેલા ઉત્તમ
વચનોનું જ કરે સાધુસેવાના યોગે છવને નિરન્તર આવે
જ ઉપદેશ સામજવાને માટે મળે જેટલો સમય આપણે
સાચા સાધુજનોની સેવામાં રહીએ, તેટલો સમય આપણને ને
સામજવાને મળે તો તે આવા જ વચનો સામજવાને મળે
અને તુકશાનકારક એવું એક પણ વચન સામજવાને મળે નહિ
શુભ ઉપદેશી જ્ઞાન અને ચારિત્ર મળે

આવે ઉપદેશ સામજવાને મળે, એનું પરિણામ શું
આવે ? જ્ઞાન પણ મળે અને ચારિત્ર પણ મળે શું તજવા
લાયક છે-તેનું પણ જ્ઞાન થાય, શું આચરવા લાયક છે-તેનું
પણ જ્ઞાન થાય અને શું માત્ર બાજવા લાયક છે-તેનું પણ
જ્ઞાન થાય તજવા લાયક શું છે અને ગ્રહણ કરવા લાયક
શું છે-એનું જ્ઞાન થવાથી, તજવા લાયકને તજવાને માટે
અને ગ્રહણ કરવા લાયકને ગ્રહણ કરવાને માટે પણ ઉત્સા
હિત બનાય આમ, શોધમાર્ગના સ્વરૂપનું જ્ઞાન પણ થાય

અને મોક્ષમાર્ગને સેવનારા પણ બની શકાય મોક્ષમાર્ગના સ્વરૂપનું જ્ઞાન થાય અને મોક્ષમાર્ગને સેવવાનું મન થાય, પરંતુ એવા બધા જ આત્માઓ, તત્કાલ, મોક્ષમાર્ગના એકાન્ત આરાધકો બની શકતા નથી મોક્ષ જ મેળવવા લાયક છે-એમ લાગે અને મોક્ષને મેળવવાનો જે સાચો માર્ગ છે, તે માર્ગ ઉપર પણ એવી શદ્ધા થઈ જાય કે-‘મારે માટે સેવવા લાયક તો આ જ માર્ગ છે’ તેમ છતાં પણ, એવા બધા જ આત્માઓ, તત્કાલ ચારિત્રધર્મને સેવનારા બની શકતા નથી જે કાંઈ તુલ્યાનકાન્ત લાગે, તેને બધા તરત જ તજનારા બની શકે અને જે કાંઈ હિતકારક લાગે, તેને બધા તરત જ સેવનારા બની શકે-આવું બની શકતું નથી તજવા લાયક શું અને શ્રદ્ધા કરવા લાયક શું-એની માધી સમજ હોય અને એ તજવા લાયકને તજવાની તથા શ્રદ્ધા કરવા લાયકને શ્રદ્ધા કરવાની વૃત્તિ પણ હોય, તે છતાં પણ એ વસ્તુને અમલી બનતા અટકાવનાર કર્મ હોઈ શકે છે એવા કર્મને શ્રી ભૈલ શાસનની પંચાધ્યાય ‘ચારિત્રમોહનીય’ કર્મ કહેવાય છે એ ચારિત્રમોહનીય કર્મના ક્ષયોપશમા દિના યોગે જ, સુમુહુ અને શ્રદ્ધાળુ આત્મા, તજવા યોગ્યને તજનારા અને શ્રદ્ધા કરવા યોગ્યને શ્રદ્ધા કરનારા બની શકે છે સુમુહુ અને શ્રદ્ધાળુ એવા પણ આત્માઓનું, જ્યાં મુખી એ ચારિત્રમોહનીય કર્મ જોવાનું હોય છે, ત્યાં મુખી સુમુહુ અને શ્રદ્ધાળુ એવા પણ આત્માઓ, પોતાની તજવા યોગ્યને તજવાની અને શ્રદ્ધા કરવા યોગ્યને શ્રદ્ધા કરવાની, એટલે કે-પાપના હેતુઓને તણ જ દેવાની અને ધર્મના હેતુ

ઓને જ સેવવાની અભિલાષાને, અમલી બનાવી શકતા નથી મોક્ષની ઈચ્છા ॥ અને મોક્ષને માટે ખરેખર જે ઉપાય સેવવા લાયક છે, તેની શ્રદ્ધા પણ છે, પરંતુ ચારિત્રમોહનીય ઠમ્ એ શ્રદ્ધાને અમલી બનવામાં અન્તરાય કરે ॥ આ ચારિત્રમોહનીય ઠમ્ પણ, સાચા સાધુજનોની નિરન્તર હૈયાના બહુમાનપૂર્વક સેવા કરવાના યોગે, ક્ષયોપશમાદિને પામી શકે ॥ અને એથી જીવને ચારિત્રધર્મની પ્રાપ્તિ થાય છે આથી જ, સાચા સાધુજનો દ્વારા દેવાતા ઉપદેશને 'શુભ' કહેવામાં આવે છે જે ઉપદેશ મોક્ષનું કારણ અને અને જ્યાં સુધી મોક્ષ ન મળે ત્યાં સુધી પણ આત્માના અવસુદ્ધયનું કારણ અને, તે જ ઉપદેશ એ વસ્તુતઃ શુભ ઉપદેશ છે

ધર્મચારી આત્માઓનું દર્શન.

નિરન્તર શુભ ઉપદેશની પ્રાપ્તિ-એ જેમ સાધુસેવાનું તાત્કાલિક ફળ છે, તેમ ધર્મચારી આત્માઓનું દર્શન એ પણ સાધુસેવાનું તાત્કાલિક ફળ છે જે આત્માઓ હિંસાદિ પાપના હેતુઓને સદાને માટે સર્વ પ્રકારે તથા ચૂક્યા હોય અને અહિંસાદિ ધર્મના હેતુઓને સેવવામાં જ મન, વચન અને ક્રિયા-એ ત્રણેય યોગોનો ઉપયોગ કરતા હોય એવા જે આત્માઓ-એ જ વસ્તુતઃ ધર્મચારી આત્માઓ છે સાચા સાધુજનો સિવાય કોઈ જ આવો ધર્મચારી હોઈ શકે નહિ ઉત્તમમાં ઉત્તમ ગૃહસ્થ પણ, એકલો ધર્મચારી હોઈ શકતો નથી એ પાપચારી તો હોય જ છે એવા પાપચારી ગૃહસ્થો પણ જ્યારે સાધુજનોની પાસે જાળ્યા હોય, ત્યારે તો જામાન્ય તથા ધર્મચારી જ હોય એટલે જે પ્રવચાત્માઓ સાધુસેવામાં

રહ્યા જાય, તે પુણ્યભાગ્યને પ્રત્યક્ષ અનુભવ થઈ નથી
 અને ધર્મચારી આત્માઓનું શુભ દર્શન થવા જ કરે છે
 તમે કહેશો કે-ધર્મચારી આત્માઓના દર્શનથી શો દર્શક
 એની સાથે, તમે પોતે જ એટલો વિચાર કરો ને કે-એ
 દર્શક પણ વસ્તુનું કે દર્શક પણ અભિનુભવને દર્શન પણ છે,
 તો તેથી તમારા મન ઉપર કાર્પ અસર થાય છે કે નહીં?
 આપ આનંદ અથવા દુઃખ અનુભવે, એથી મન પણ અનંદ
 અથવા દુઃખ અનુભવે અને આમન વધીને કહીએ તો ધીર
 મંદિરો પણ દર્શક ને દર્શક પ્રકારનું ભેદ કરે, અર્થ મને
 છે કે નહીં? ના તો તમારા પેલના અનુભવને વિષય
 છે મનને ગમતી નીતુ દર્શન, સ્પર્શન અને સેવન તથા
 મનને નહિ ગમતી નીજનું દર્શન, સ્પર્શન અને સેવન, મને
 આવની શાંતિ-અશાંતિ આદિ ઉપર કેટલી બધી અસર કરે
 છે? આથી તો, પરમાત્માની મૂર્તિના દર્શનનું આપુજનને
 માટે પણ વિધાન છે, બ્યારે ચૂકરોને માટે તો, પરમાત્માની
 મૂર્તિના દર્શન, સ્પર્શન અને સેવનનું વિધાન છે. મનને
 આશુદ્ધ ભાવેથી મુખ્ય બનાવવાને માટે અને મનને શુદ્ધ
 ભાવેથી યોગવાને માટે, એ પણ એક પરમ આદ્યમન છે
 તે વખતે દુઃખ પરમાત્માના અને પોતાના સ્વરૂપના ચિન્ત
 નમાં ઉતરીને, પરમાત્મ-સ્વરૂપને ધામવાને ના પ્રવૃત્તિથી
 મનવાની પ્રેક્ષા મેળવી સકે છે આવી જ રીતિએ, ધર્મચારી
 આત્માઓનું દર્શન પણ, યાપના હેતુઓને તજવાની અને
 ધર્મના હેતુઓને સેવવાની વિચારવામાં નિમિત્ત બને છે
 ઉપરાંત, એ દર્શન આત્માને પોતાને ધર્મચારી

માટે ઉત્સાહિત બનાવે છે ‘આ જો આવા ધર્મચારી બની શક્યા છે, તો હું પણ આવો ધર્મચારી કેમ બની શકું નહિ ?’-એવો વિચાર પણ, ધર્મચારી આત્માઓના દર્શન થોડો ઉત્પન્ન થવા પામે છે ધર્મચારી આત્માઓના દર્શન થોડો, સાચો જ મોક્ષમાર્ગ છે, તેના ઉપર મુમુક્ષુ આત્માઓને યદ્દા પ્રગટે છે અને જે આત્માઓ યદ્દાશી હોય છે, તેઓની યદ્દા નિર્મલ બન્યા કરે છે

વિનય યોગ્ય ધ્યાને વિનય

આ ઉપરાંત, મોક્ષમાર્ગના પ્રરૂપક શાસ્ત્રોએ જે જે સ્થાનોએ વિનયને આવરવાની જરૂર દર્શાવી છે, તે તે સ્થાનોએ વિનયને આવરવા રૂપ ફલ પણ સાધુસેવાના થોડો પ્રાપ્ત થાય ॥ વિનય એટલે હૈયામાં બહુમાન સાથે હાથ જોડીને માથું નમાવવું, એ વિગેરે રૂપ ક્રિયા વિનય જે જે સ્થાને જે જે રીતિએ કરવા જેવો હોય, તે તે રીતિએ તે તે સ્થાને સાધુઓ વિનય કરતા જ હોય સાધુજનો તો વિનયની ભૂતિ સમા હોય સાચા સાધુઓ પરમાત્માનો, શુદ્ધનો, વરિલ સાધુજનોનો, જ્ઞાન તથા ચારિત્રનો અને જ્ઞાન તથા ચારિત્રના સાધનો આદિનો વિનય આવરનારા હોય અને એને જોઈને, સાધુસેવા કરનારને, કયા કયા કેવો કેવો વિનય કરવો જોઈએ, એનો ખ્યાલ આવે છે તેમ જ તે તે સ્થાનોએ વિનય કરાવે એવો તે તે સ્થાનો પ્રત્યે હૈયાનો બહુમાનભાવ પ્રગટે ॥ આ વિનય પણ જ્ઞાનનો, ચારિત્રનો અને કર્મ કરીને પરમાત્મ-પદનો પ્રાપ્ત બની શકે છે અને તે સાધુસેવાના થોડો સહેલાઈથી પામી શકાય છે

મુગુર અને કુડુર

નિરન્તર શુભ ઉપદેશ, ધર્મચારી આત્માઓનું દર્શન અને સ્થાને વિનય, એ સાધુસેવાનું મોટું ફળ છે આ વાત જો તમને ગમી બસ, તો તમે જોવા સાધુજનોની સેવા કરવાને જ ઇચ્છો, કે જે સાધુજનોની સેવાના યોગે આ ત્રણ પ્રકારના ફલની પ્રાપ્તિ થાય જે સાધુજન, સ્ત્રી વીતગત અને સર્વજ્ઞ જોવા પરમ આત્માઓએ દર્શવિલ્લ મોક્ષમાર્ગથી વિપરીત માર્ગનો ઉપદેશ આપતો હોય, એ પરમ આત્માઓએ કહેલા વચનોનું પ્રતિપાદન કરવાને બદલે, એ પન્મ આત્માઓએ નિષેધેલા વચનોનું જ પ્રતિપાદન કરતો હોય, જોવો સાધુજન વસ્તુત સુસાધુ નથી, પણ કુસાધુ છે એ જ રીતિએ, જે સાધુ એકાન્તે ધર્મચારી બનેલો હોય નહિ અને પાપ યાત્રી પણ હોય, તે સાધુ પણ વસ્તુત સુસાધુ નથી, પણ કુસાધુ છે સાધુ જેમ મૌનીન્દ્ર પ્રવચનના પ્રતિપાદક હોવા જોઈએ, તેમ ધર્મચારી પણ હોવા જ જોઈએ અને સાથે સાથે સાચા મુક્તિમાર્ગના દર્શક ધર્મશાસ્ત્રોએ જે જે સ્થાને જે જે પ્રકારના વિનયને આચરવાનો કહ્યો છે, તે તે સ્થાનોએ તે તે પ્રકારના વિનયને યથાશક્તિ આચરનાર પણ જોઈએ જ તે તે સ્થાનોએ વિનયનો અભાવ, એ સાધુપણને માટે કલક રૂપ છે તેમા ય, જો તે તે સ્થાનો પ્રત્યે હેવામા સાચો બહુમાનભાવ જ ન હોય, તો તો એ સાધુ માધુવેધને ધરનાર હોવા છતાં પણ સુસાધુ નથી, પણ કુસાધુ જ છે

સમ્યક્ ર્શન

આ વાતમા પણ, મુમુક્ષુ અને શ્રદ્ધાળુ આત્માઓએ,

બહુ જ ચક્રોર બનવું પડશે સુચુક્ત આત્માઓએ તો, શ્રદ્ધાથી
 બનવાને માટે, જ્યાં વાતમા ખાસ સુનિશ્ચિત મતિવાળા બનવું
 જોઈએ દેવત્વ, શુદ્ધત્વ અને ધર્મત્વ-એ તત્વત્રયીમા
 શુદ્ધત્વનું સ્થાન, અમુક અપેક્ષાએ, બહુ જ મહત્વનું છે દેવ
 ત્વની અને ધર્મત્વની પિછાન, સદ્શુદ્ધો દ્વારા થાય છે
 શ્રી વીતરાગ અને સર્વજ્ઞ એવા પરમ આત્માઓના વિરહ
 કાળમા, મોટો આધાર, શુદ્ધત્વ ઉપર છે શુદ્ધત્વ બગડે,
 તો દેવત્વ પ્રત્યેની અને ધર્મત્વ પ્રત્યેની બુદ્ધિ વિપર્યાસને
 પામે, એમા નવાઈ પામવા જેવું કાંઈ નથી સાચો શ્રદ્ધાથી,
 એટલે કે-સમ્યક્ષિ આત્મા તે જ કહેવાય છે, કે જે
 આત્માએ મોક્ષના આશયથી કુદેવનો, કુશુદ્ધનો તથા કુધર્મનો
 ત્યાગ કરવાપૂર્વક સુદેવનો, સુશુદ્ધનો અને સુધર્મનો સ્વીકાર
 કર્યો હોય દેવમા વસ્તુત્વ કુદેવ હોતા જ નથી, પરન્તુ
 દેવ તરીકે પકાનારા અને પૂજનારાઓમા કુદેવો પણ હોઈ
 શકે છે શુદ્ધમા વસ્તુત્વ કુશુદ્ધ હોતા જ નથી, પરન્તુ શુદ્ધ
 તરીકે પકાનારા અને પૂજનારાઓમા કુશુદ્ધો પણ હોઈ
 શકે છે એ જ રીતિએ, ધર્મમા વસ્તુત્વ કુધર્મ હોતો જ
 નથી, પરન્તુ ધર્મ તરીકે ઓળખાતા અને સેવાતા માઓમા
 કુધર્મો પણ હોઈ શકે છે આથી, સુચુક્ત બનેલા આત્મા
 ઓએ ખૂબ જ પરીક્ષક બની જવું જોઈએ કોઈ પણ દેવને
 દેવ તરીકે સ્વીકારતા એ જોવું કે-એ વીતરાગ અને સર્વજ્ઞ
 છે કે નહિ ? જે વીતરાગ અને સર્વજ્ઞ નહિ તે સુદેવ નહિ
 સુશુદ્ધ અને કુશુદ્ધની વાત તો હમણાં આની
 ઉપરના કકરામા આબ્યા મા તો

દૂકમા એમ કહી ચકાચ કે-શ્રી વીતરાગ અને સર્વજ્ઞ એવા
 પરમ આત્માઓની આજ્ઞા એ જ મુખર્મ છે અને જે ધર્મ
 શ્રી વીતરાગ અને સર્વજ્ઞ એવા પરમ આત્માઓએ કહેલો
 ન હોય તે મુખર્મ છે આ રીતિએ વિચાર કરીને, મોક્ષના
 આશયથી કુદેવાદિનો ત્યાગ કરવો અને સુદેવાદિનો સ્વીકાર
 કરવો, એ જીવનું સમ્યગ્ દર્શન છે અને દેવતત્ત્વના મુખ
 ધમા ઘોઠાક વધુ ખુલાસાની આવશ્યકતા છે દેવ વીતરાગ
 અને સર્વજ્ઞ હોવા જ જોઈએ-એમા બે મત નથી, પરંતુ
 સધળા જ વીતરાગ અને સર્વજ્ઞ બનેલા આત્માઓનો સમાવેશ
 દેવતત્ત્વમા થતો નથી દેવતત્ત્વમા સધળા જ મુક્તાત્માઓનો
 સમાવેશ થાય છે, પરંતુ જે આત્માઓ વીતરાગતાને અને
 સર્વજ્ઞપણાને પામ્યા બાદ ન્યા મુખી મહેલે વિચરતા હોય,
 ત્યા મુખી તે આત્માઓ પૈકી જે મોક્ષમાર્ગના સ્વતંત્ર પ્રરૂપક
 અને ધર્મતીર્થના સ્થાપક આત્માઓ હોય છે, તે આત્માઓ
 દેવતત્ત્વમા ગણાય છે, ન્યારે બાકીના શ્રી વીતરાગ અને સર્વજ્ઞ
 બનેલા આત્માઓનો સમાવેશ શુદ્ધતત્ત્વમા થાય છે

પ્રાણી માત્ર પ્રત્યે મૈત્રીભાવવાળા બનવું જોઈએ

શુદ્ધ મોક્ષમાર્ગના સાચા આરાધક, એટલે કે-ધર્મ-
 ચારી બનવાને માટે મુમુક્ષુ આત્માઓએ જેમ સદા સાધુ
 જનોની બહુમાનપૂર્વક સેવા કરનારા બનવાની જરૂર છે,
 તેમ મૈત્રીભાવના અભ્યાસવાળા પણ બનવાની જરૂર છે
 મૈત્રીભાવ એટલે પ્રત્યુપકાન્થી નિરપેક્ષ એવો પ્રીતિભાવ
 પ્રાણી માત્ર પ્રત્યે પ્રીતિભાવવાળા બનવું જોઈએ અને કોઈ
 પણ પ્રાણી તરફથી પોતાના એ પ્રીતિભાવના બદલાની અપેક્ષા

નહિ રાખવી જોઈએ એટલે, જે આપણા પ્રત્યે પ્રીતિભાવ વાળો હોય, તેના પ્રત્યે આપણે પ્રીતિભાવવાળા બનવું-એમ નહિ, પરંતુ આપણા પ્રત્યે જે અપ્રીતિભાવવાળો હોય, તેના પ્રત્યે પણ આપણે તો પ્રીતિભાવવાળા જ બનવું આ મૈત્રી ભાવમા 'આ મારો અને આ મારો નહિ' -એવો પણ દોષ લેઈ પાડવાનો નહિ, તેમ જ આ તો પશુ છે, આ તો પળી છે, એવો એવો પણ દોષ લેઈ પાડવાનો નહિ સૂક્ષ્મમા સૂક્ષ્મ દેહને ધરનાર છવ હોય, તો પણ તેના પ્રત્યે પ્રીતિભાવને ધારણ કરવાનો આવો મૈત્રીભાવ કાઈ સહેલાઈથી આવી શકતો નથી, એટલે રાજ આ મૈત્રીભાવને ભાવવાનો અભ્યાસ કરવાનો આ રીતિએ રાજ મૈત્રીભાવને ભાવવાનો અભ્યાસ કરતે કરતે આત્માનો દેશ રૂપ અગ્નિ શમી જવા પામે છે, કારણ કે-મૈત્રીભાવને ભાવતે ભાવતે આત્મામા સમાન ભાવ પેદા થવા પામે છે વૈરભાવવાળા આત્માઓ મોક્ષમાર્ગની સાચી આરાધના કરી શકતા નથી કોઈના પણ અકલ્યાણની ભાવના રહે નહિ અને સૌના કલ્યાણની ભાવના આવે, ત્યારે જ સાચા ધર્મચારી બની શકાય છે દેવભાવ ઉપશમી નય અને મૈત્રીભાવ પ્રગટવા પામે, ત્યારે જ શુદ્ધ અહિ સામય ધર્મનું સુંદર પ્રકારે પાલન થઈ શકે છે, માટે મુમુક્ષુઓએ આ શુભ કેળવવો એ પણ જરૂરી છે

બાહ્ય સંજોનો ત્યાગ છ પરમ ઉપકાન્ઠ

મુમુક્ષુઓએ ત્રીજો શુભ જે કેળવવા લાયક છે તે મમત્વના ત્યાગનો છે ધન-ધાન્યાદિ જે પરિચ્છેદ ■ તેનો સમાવના જે જે પદાર્થો ઉપર અને જે જે વ્યક્તિઓ

ઉપર મમત્વનો ભાવ છે તેનો પણ ત્યાગ કરવો, એ મોક્ષ-
માર્ગની આગવના કરવાને માટે જરૂરી છે આ યુદ્ધને માટે
આત્માએ બાહ્ય સંગોનો ત્યાગ કરવાની છે 'અનુદ્રુણ એવા
પણ બાહ્ય સંગો, કરવાળે તો, હું ખના જ ઠારણુ રૂપ છે'
-એ વાત આપણે વિચારી આવ્યા છીએ મુમુક્ષુ બનેલા
આત્માને બાહ્ય સંગો દ્વારા ભોગવાતા સુખાભાસમા રસ
રહેતો નથી એને તો આમિક સુખનો અનુભવ કરવો છે
મુમુક્ષુને, ઉપાધિજન્ય નદિ, પણ ઉપાધિરહિત સુખ ખપે છે
બાહ્ય સંગો, એ પોને જ ઉપાધિ રૂપ છે અને અનેકવિધ
ઉપાધિઓના જનક છે બાહ્ય સંગોનો યોગ, મૈત્રીભાવમા
પણ વિરોધ ઉપલવનારો બને છે અને સાધુસેવામા પણ
વિરોધ ઉપલવનારો નિવડે છે હવે તો મુમુક્ષુ આત્માએ,
આવરિક સંગો ઉપર ધસારો કરવાનો છે એ માટે, એણે,
પહેલા શક્ય એટલે બાહ્ય સંગોનો ત્યાગ કરવો જોઈએ
બાહ્ય સંગોનો ત્યાગ કરવાથી, સૌથી મોટો લાભ તો એ
તથા છે કે-આત્માની જે તૃપ્તિ છે એટલે કે-લોકવાસના
), તે કમે કરીને નાશ પામે છે વિષયનો સંગ, એ જીવની
લોકવાસનાનો ઉજોધક છે વિષયનો સંગ ન હોય, તો તેથી
લોકવાસનાને જોર કરવાની જ મા મળતી નથી અને મુમુક્ષુ
આત્મા સંગ માધ્યમી રહિત બનવાની ભાવનામા રમનો હોય
છે, એટલે પહેલા લોકવાસના કાળૂમાં આવી જાય છે, તેને
ઉજોધક સામગ્રી તરફ મળવાથી તે નિર્બળ બની જાય છે
અને જીવની સંગરહિત બનવાની ભાવનાના જોરથી તે અત્યે
સર્વથા નષ્ટ પણ થઈ જાય છે આમ, બાહ્ય સંગોનો ત્યાગ

પશુ યુગ્મકુ આત્માઓને માટે જૂન જ ઉપકાગક નિવ
 તૃપ્તિ એ એવી જાય કર વસ્તુ છે કે-એને ઉપકારી
 સધળા ય દોષોની જનની તરીકે અને સધળા ય શુભોની
 તરીકે જોખખાવે છે તૃપ્તિને આધીન બનેલો જ
 મળતા, કયા દોષને સેવે નહિ-તે કહી શકાય ન
 એથી જો પહેલા તેનામા કાઈ પણ શુભો આવ્યા હો
 તે નાશ પામી જાય અને જો શુભો ન આવ્યા હો
 તૃપ્તિ કાઈ પણ શુભને આવવા દે નહિ આથી,
 સેવવાને માટે, યુગ્મકુ આત્માઓએ, મમત્વનો ત્યાગ
 સધળા ય બાહ્ય સંગોનો ત્યાગ કરવાને માટે ઉદ્યત
 જોઈએ બહુ સાવધ આત્માઓને પણ, બાહ્ય સંગના
 કાઈ કાઈ વાર બહુ જમ કરીતીએ તૃપ્તિના આવર્તમાં
 જાય છે, એટલે જેઓથી શક્ય હોય, તેઓએ તો
 બને તેમ બાહ્ય સંગોનો સર્વથા ત્યાગ કરવો જોઈએ
 જ્યાં સુધી જોવા સર્વત્યાગી ન બની શકાય,
 જેટલા બાહ્ય સંગોને તજાય તેટલા બાહ્ય સંગોને
 અને શેષ બાહ્ય સંગોને તજવાના પ્રયત્નમાં રહીને,
 બાહ્ય સંગો હોય-તેના પ્રત્યેના મમત્વભાવથી મુક્ત
 રહેવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ યુગ્મકુ બનેલા જે
 આત્માઓ આ પ્રયત્ન શુભોને સારી રીતીએ સેવનારા બ-
 તેઓ મોક્ષમાર્ગના પાલક બનીને અનેક આત્માઓને જે
 માર્ગે દોષનાશ બનવા સાથે, પોતાના મોક્ષને મેળવ
 બને છે અને સદાકાળને માટે સંપૂર્ણ સુખી બની

લેખક સાતમે

શ્રી જૈન શાસનમા સધળા ય પર્વાનુ
વિધાન એ માટે જ કરાયુ છે કે-એના
આરાધન દ્વારા આત્મા કર્મથી મુક્ત બને.

શ્રી પરુષણપર્વ એ એક પર્વ છે, કદાચ કે-કર્મના
મર્મને જોવાનું તેનું સામર્થ્ય શ્રી પરુષણપર્વમા છે,
તેનું સામર્થ્ય અન્ય કોઈ પર્વ પર્વમા નથી

મગલની ઇચ્છા સૌને છે, પણ સાચું
મગલ આત્મશુદ્ધિ ઉપર આધાર રાખે છે.

શ્રી પરુષણપર્વના બાઠ દિવસે મજાન છે, તે તો
શ્રી પરુષણા અદાહને અન્ન મજાન છે, બાકી તો,
ભારતના સુદ સાવના દિવસે જ શ્રી પરુષણપર્વ છે

શ્રી પરુષણા અદાહમાં ગોઠવાતી બાપણ-
એણિ અગે પણ કેટલીક વિચારણા

લેખક

પૂ પરમ શાસનપ્રભાવક, બ્રાહ્મણવાચસ્પતિ, આચાર્યદેવ
શ્રીમદ્ વિજયરામચન્દ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ

સમ્યક્દર્શન વિનાનું ગમે તેનું જ્ઞાન પણ અજ્ઞાન

શ્રી વીતરાગ અને સર્વજ્ઞ બનીને ધર્મતીર્થની સ્થાપના કરનારા પરમ આત્માઓએ, જગતના જીવાજીવાદિ સઘળા સ પદાર્થોના સ્વરૂપનું વર્ણન કર્યું છે, પરંતુ પ્રતિપાદન તો એક માત્ર મોક્ષમાર્ગનું જ કર્યું છે સુખ કયા કયા છે, ક્યા સુખ છે ત્યા કેટલા પ્રમાણમાં સુખ છે, તે સુખ પણ કેવા કેવા પ્રકારનું છે અને તે તે સુખ કેને કયા કયા ઉપાયે મળી શકે છે-તેનું તેમ જ દુખ કયા કયા છે, ક્યા દુખ છે ત્યા કેટલા પ્રમાણમાં દુખ છે, તે દુખ પણ કેવા પ્રકારનું છે અને તે તે દુખ કેને કયા કયા કારણે મળે છે-તેનું પણ એ તાર કેને, એ તારકો સર્વજ્ઞ હોવાથી, પરિપૂર્ણ જ્ઞાન હોતું આથી જ, દુખના દેખી અને સુખના અર્થી એવા જગતના જીવોને, એ તારકોએ, એક માત્ર મોક્ષમાર્ગની સાધના કરવાનો જ ઉપદેશ આપ્યો છે દુખનો સર્વથા અભાવ અને તે સાથે સુખની પરિપૂર્ણતા, એ વિના મોક્ષ સંભવી શકે, એવી વસ્તુ જ નથી જગતમાં કોઈ જીવ એવો નથી, કે જેને દુખ ખરે ખર મમતું હોય, અને સુખની અભિલાષા પણ કેને નથી ? અભિલાષા હોય અને સુખની અભિલાષા ન હોય, એ પણ શક્ય જ નથી જગતના જીવો દુખથી રીંખાય છે અને સુખને માટે તરફડીઆ માર્યા કરે છે આ રીંખામણની અને તરફડીઆ મારવાની દુખમય હાલતનો અંત આવે, એ મોક્ષ વિના અત્તભવિત હોવાના કારણે જ, એ પરમ આત્મા ઓએ મોક્ષમાર્ગનું પ્રતિપાદન કર્યું છે એ તારકોએ જગ

તના સ્વરૂપનું જે વર્ણન કર્યું છે, તે વર્ણન પણ એ માટે જ કર્યું છે કે-જે કોઈ જગતના સ્વરૂપનો સાચો જ્ઞાતા બને, તેને પોતાના મોક્ષને સાધવાની ઈચ્છા થયા વિના પણ રહે નહિ અને જગતના સઘળા ય જીવો મોક્ષને જ પામે-એવી ઈચ્છા થયા વિના પણ રહે નહિ જેના હૈયામા આ પ્રકારની ઈચ્છા જન્મતી નથી, તે ગમે તેટલું બહેલો હોય તો પણ તે વસ્તુતઃ અજ્ઞાન છે તે તત્ત્વજ્ઞાની પણ સાચો તત્ત્વજ્ઞાની નથી જ, કે જેના હૈયામા પોતાના મોક્ષની ઈચ્છા નથી તેમજ સર્વ જીવો મોક્ષને પામે-એવી ઈચ્છા નથી બહુતર એ જૂની ચીજ છે અને જ્ઞાનનું હૈયામા પરિણમન એ જૂની ચીજ છે જ્ઞાનનું હૈયામા પરિણમન થવું જોઈએ અને તે પણ સમ્યક્ પ્રકારે પરિણમન થવું જોઈએ આજે તત્ત્વના જ્ઞાતાઓ ઘણા ઓછા છે, પરંતુ તત્ત્વના જ્ઞાતાઓમા પણ એવા આત્માઓ બહુ જ થોડા છે, કે જેઓના હૈયામા તત્ત્વભૂત પદાર્થોનું જ્ઞાન સમ્યક્ પ્રકારે પરિણમ્યું હોય જીવ, અજીવ આદિ તત્ત્વોના સ્વરૂપનું યથાર્થિત જ્ઞાન, હૈયામા જ્યારે સમ્યક્ પ્રકારે પરિણમનને પામે છે, ત્યારે જ તે જ્ઞાન જ્ઞાનની કોટિમા ગણાય છે એ વિના તો, તત્ત્વોના સ્વરૂપનું જ્ઞાન પણ અજ્ઞાન અગર તો મિથ્યા જ્ઞાનની કોટિમા ગણાય છે જ્ઞાન પણ જ્ઞાનની કોટિમા ગણાય તેવું છે કે નહિ, એની પરીક્ષાનો આ જ ઉપાય છે કે-‘મોક્ષની ઈચ્છા છે કે નહિ ?’ મોક્ષની ઈચ્છા હોવા છતાં પણ, જ્ઞાન અજ્ઞાન કોટિનું હોઈ શકે છે અને તેનું કાણુ, જીવાજીવાદિ પદાર્થોનું જે સાચું સ્વરૂપ તેનો માચો

ખ્યાલ નહિ હોયો અને તેના સ્વરૂપના ઘિલટો ખ્યાલ હોવા,
એ છે એટલે જીવાજીવાદિ પદાર્થોના સાચા જ્ઞાનની પણ
આવશ્યકતા છે અને તે જ્ઞાન હોવામા સમ્યક્ પ્રકાર પાર
શુભન પામે, તેની પણ આવશ્યકતા છે આ જ્ઞાન સાથે
ત્યારે તેને અનુરૂપ વર્તનની સુયોગ થાય ત્યારે જ મોક્ષની
પ્રાપ્તિ થઈ શકે છે આથી જ, ઉપકારિઓએ મોક્ષમાર્ગના
સ્વરૂપને વર્ણવતા દરમાબ્ધ છે કે- 'સમ્યક જ્ઞાન-ચારિત્રાણિ
મોક્ષમાર્ગ । એવી જ રીતિએ જ્ઞાન-ક્રિયાઓ મોક્ષ । -એમ
પણ કહેવમા આબ્ધ છે સમ્યક્દર્શન વિનાનું જ્ઞાન પણ
અજ્ઞાન અને સમ્યક્દર્શન વિનાનું ચારિત્ર પણ કાયકષ્ટ !
કેમ ? માત્ર જ્ઞાન જ તે કહેવાય, કે જે જ્ઞાન દ્વારા જે
જેવું હોય તેવું જ જણાય અને સાચુ ચારિત્ર પણ તે જ
કહેવાય, કે જે સમ્યક્જ્ઞાન પૂર્વકનું હોય ! 'સમ્યક્દર્શન,
સમ્યક્જ્ઞાન અને સમ્યક્ચારિત્ર-એ ત્રણેનો યોગ એ મોક્ષમાર્ગ
છે'-એમ કહેવા પાછળ પણ આ જ આશય છે અને જ્ઞાન તથા
ક્રિયાથી મોક્ષ'-એમ કહેનારા ઉપકારિઓએ પણ સમ્યક્
દર્શનવાળા જ્ઞાનને જ જ્ઞાન કહીને, તેવા જ્ઞાનથી અને તે જ્ઞાનને
અનુરૂપ વર્તનથી મોક્ષ છે-એમ દરમાબ્ધ છે મોક્ષની પ્રાપ્તિ નથી
એકલા જ્ઞાનથી કે નથી એકલા ચારિત્રથી જ્ઞાન અને ચારિત્રનો
સુદ્ધ યોગ થાય, તો જ એના દ્વારા જીવ મોક્ષને મેળવી શકે
આથી, મુમુક્ષુ આત્માઓએ જીવાજીવાદિ પદાર્થોના રૂપ અને
યથાર્થિતપણે જાણવાનો પ્રયત્ન પણ કરવો જોઈએ અને એ
જ્ઞાનને પોતાના મન-વચન-કાયાના યોગેમા અમલી બના
વવાને માટે પણ પ્રયત્નશીલ મનુષ્ય જોઈએ આ જ્ઞાન અને

પર્વોમા પણ, શ્રી પર્યુષણપર્વને સર્વ પર્વોમા શિરોમણિ માવને બજનાર જે કહેવાયું છે, તે કયા હેતુથી કહેવાયું છે-એ વાત પણ આ ઉપરથી ઘણી જ સુંદર રીતિએ સ્પષ્ટ થઈ જવા પામે છે મુમુક્ષુ આત્માઓ, પર્વોનું આરાધન કરવા દ્વારા, પોતાના આત્માને વળગેલા કર્મસમૂહને વિદારી શકે, એ માટે જ શ્રી જૈન શાસનમા પર્વોનું વિધાન કરવામા આવ્યું છે અને મુમુક્ષુ આત્માઓનો પોતાને વળગેલા કર્મસમૂહને વિદારવાનો જે આશય, તે આશય સુંદરમા સુંદર રીતિએ ભરે આવી શકે-એવું સામર્થ્ય, શ્રી પર્યુષણપર્વના યથા સ્થિત આગધનમા મહેલું છે, એ માટે જ શ્રી પર્યુષણપર્વને પર્વોદિરાજ કહેવાય છે આથી એ જ ફલિત થાય છે કે-જે આત્માઓ પોતાને વળગેલા કર્મસમૂહને વિદારવાને ઈચ્છતા હોય, તે આત્માઓથી હ મેશને માટે શુદ્ધ મોક્ષ માર્ગની આરાધના કદાચ ન થઈ શકે તો પણ અને શ્રી જિનાગમે દ્વરમાવેલા સકલ પર્વોમાથી અનુક પર્વોની કે એ પર્વો પૈકીના બીજા એક પણ પર્વની આરાધના કરવા દ્વારા મોક્ષમાર્ગની આરાધના કદાચ ન થઈ શકે તો પણ, હરેક મુમુક્ષુ આત્માઓએ, શ્રી પર્યુષણપર્વની તો અવશ્ય આરાધના કરવી જોઈએ આરાધના કરવાનો ભાવ તો, સદાને માટે અને સકલ પર્વોને માટે જોઈએ, પરન્તુ આ એક એવું પર્વ ❶ કે-આ પર્વની તો અવશ્ય આરાધના કરવી જોઈએ આથી જ, જૈન સમાજમા વર્ષભરમા આવતા સંખ્યાબંધ પર્વો પૈકી બીજા પર્વોમા જે ઉત્સાહ અને ઉલ્લાસ નથી જણાતો, તે ઉત્સાહ અને ઉલ્લાસ આ શ્રી પર્યુષણપર્વમા

જણાય છે રૂઢ જોવા પણ ધાર્મિક કુળાચારોમા, હમણા હમણામા, ઘણી મન્દતા આવી જવા પામી છે અને પર્વાધિરા જનુ આરાધન પણ જો અસરથી મુક્ત રહેવા પામ્યું નથી, તેમ છતાં પણ, હજુ ય જૈન સમાજમા અ ય સર્વ પર્વો કરતા આ પર્વાધિરાજ તરફ વધુ લક્ષ્ય દોરવાએજ રહે છે આ રીતિએ જેઓ કુળાચારને અંગે પણ આગાધના કરે છે, તેઓ જો આ પર્વાધિરાજની મહત્તાને સમજીને યથાધોમ્ય રીતિએ આરાધના કરવા માટે, તો આ પર્વાધિરાજની આગાધનામાથી, કેમશ, સર્વ પર્વોની અને સર્વ દિવસોએ આગાધના કરનારા બની શકાય જો શક્ય છે

કર્તવ્યોના હાર્દને લક્ષ્યમા લે

અન્ય સર્વ પર્વોના કરતા, શ્રી પર્યુષણપર્વમા કર્મોના મર્મનો લેટ કરવાનું સામર્થ્ય વિશેષ છે, તે કયા કારણે વિશેષ છે-જો વાત વિચારવા જેવી છે જો વાતને સમજવાને માટે, શ્રી પર્યુષણપર્વને અંગે જ્ઞાનિઓએ અવશ્યકરણીય જોવા જે કર્તવ્યો કહ્યા છે, તેનો વિચાર કરવો જોઈએ શ્રી પર્યુષણપર્વને અંગે, અવશ્યકરણીય જોવા કર્તવ્યોના હાર્દને જો ખરાબર લક્ષ્યમા લેવામા આવે, તો જરૂર સમજાય કે-આ પર્વાધિરાજમા કર્મોના મર્મનો લેટ કરવાનું અદ્ભુત સામર્થ્ય છે વાત જો છે કે-માત્ર કુળાચારને અવલખીને ગતાનુગતિકપણે જ જો કર્તવ્યોને કરાય, તો જોના યોગે આત્માને જે વાસ્તવિક ઠોઠોના લાભ થવો જોઈએ તે યાય નહિ, બાકી, વિધિપૂર્વક અને લાવપૂર્વક જો આ કર્ત

વ્યોને કરાય તો એના થોગે આત્માને અપૂર્વ દેાટિનો લાભ થયા વિના રહે નહિ

શ્રી પર્યુષણપર્વના દિનસ તો એ-૪૪

પર્યુષણ, એ પણ એક આચાર હો આચેલકથ આદિ દશ પ્રકારના આચારો છે સાધુઓને માટેના દશ પ્રકારના એ આચારો પૈકી 'પર્યુષણ' નામનો જે આચાર છે, તેમા સાધુઓને લગતા વાસ સળધી આચારનો પણ સમાવેશ થાય છે અને વાર્ષિક પર્વનો પણ સમાવેશ થાય છે આ વાર્ષિક પર્વ, પહેલા, બાદરવા સુદ પાચમે નિયત હતું, પરંતુ યુગપ્રધાન આચાર્યબગવાન શ્રીમત્ કાલિકસૂરીશ્વરજી મહારાજો, સ યોગવશાત્ બાદરવા સુદ થોથે આ વાર્ષિક પર્વને નિયત કર્યું અને ત્યારથી માડીને બાદ વા સુદ થોથે વાર્ષિક પર્વ મનાય છે આ એક અતિ મહત્વનો દેવદાર છે, પરંતુ આ દેવદાર પાછળ ધણુ રહસ્ય હોય છે એક રાત્ર, કે જે ગાવડ હતો અને વાર્ષિક પર્વનું આરાધન કરવાને હોયતો હતો, તેણે પોતાની મુશ્કેલીના કારણે યુગપ્રધાન આચાર્ય બગવાન શ્રીમત્ કાલિકસૂરીશ્વરજી મહારાજને વિનંતિ કરી કે-બાદરવા સુદ પાચમના બદલે બાદરવા સુદ છઠના દિવસે પર્યુષણ કરવાની કૃપા કરો એ વિનંતિના ઉત્તરમા, આચાર્ય બગવાને ફરમાવ્યું કે-પર્યુષણ કરવામા બાદરવા સુદ પાચમની રાત્રિને ઉલ્લધી ચક્રામ જ નહિ આથી રાત્રાએ વિનંતિ કરી કે-અનાગત ચતુર્થીએ પર્યુષણ કરવાની કૃપા કરો બાદરવા સુદ પાચમની અપેક્ષાએ બાદરવા સુદ છઠ અતિક

મિત કહેવાય અને બાહરવા સુદ ચોથ જનાગત કહેવાય
 યુગપ્રધાન આચાર્યજગવાનને રાજની વિનતિનો સ્વીકાર કરવો
 આજથી લાગ્યો, અને એથી, તેઓશ્રીએ, રાજની વિનતિને
 સ્વીકારીને, પચુપણાપર્વના દિવસ તરીકે બાહરવા સુદ ચોથને
 પ્રવર્તાવી તાકાલીન સર્વ આધુઓએ પણ તેને અનુમતિ આપી
 આ દેશદાગના યોગે, ચોમાસી, કે જે પહેલા પૂનમની હતી, તે
 રોડે દેશવવી પડી આજે ધણાઓ એવા જામખા કે-
 'વાર્ષિક પર્વ ગમે તે દિવસે થઈ શકે નહીં કરીએ ત્યારે
 લાસ જ છે' ખરેખર એમ જ હોત, તો યુગપ્રધાન આચાર્ય-
 જગવાન શ્રીમત્ કાલિકતરીધરજી મહારાજ તે વર્ષે બાહરવા
 સુદ છઠે પચુપણા કરી લેત અને પછી પાછા બાહરવા સુદ
 પાચમે સવત્સરીપર્વ કરવાનું જારી ગયત પરંતુ બાહરવા
 સુદ પાચમે આગલે વર્ષે સવત્સરી કરેલી, તેથી જેમ તે
 વર્ષે બાહરવા સુદ છઠે સવત્સરી થઈ શકે તેમ નહોતું, તેમ
 બાહરવા સુદ ચોથે સવત્સરી કર્યા પછી, બાહરવા સુદ ચોથની
 નાનિને ઉદ્ભવી શકાય તેમ પણ નહોતું ત્યાં શાસ્ત્રની આજ્ઞાનો
 સવાલ હતો આથી, ત્યારથી પચુપણાપર્વ બાહરવા સુદ
 ચોથે જ નિયત થયું અને ચોમાસી ચૌદમે નિયત થઈ આ
 ઉપરથી તમે ગમજી શક્યા હશે કે-પચુપણાપર્વ તો માત્ર
 એક જ દિવસે છે પચુપણાપર્વનો બાહરવા સુદ ચોથનો
 દિવસ, એ આઠમો દિવસ આવે, એ રીતિએ પહેલાના સાત
 દિવસોને લઈને શ્રી પચુપણા અઢાઈ ગણાય છે શ્રી પચુપણા
 પર્વની અઢાઈ આઠ દિવસની છે, પણ શ્રી પચુપણા તો એક જ
 દિવસે અને તે પણ યુગપ્રધાન આચાર્યજગવાન શ્રીમત્

કાલિકસૂરીધરજી મહાગબજો જ્યાંથી ફેરફાર કર્યો ત્યારથી
ભાદરવા સુદ ચોથે જ છે

શ્રી કલ્પસૂત્ર

શ્રી પર્યુષણપર્વ આવે છેતે, મગલ નિમિત્તે, શ્રી
કલ્પસૂત્ર વચ્ચાતુ અને સંભળાવાતું શ્રી સાવત્સરિક પ્રતિકંભજી
કર્મો ખાદ, ગાંત્રજો શ્રી કલ્પસૂત્રનું વાચન અને શ્રાવણ માત્ર
સાધુઓ પૂનતું જ થતું હતું શ્રી કલ્પસૂત્ર સાધ્વીઓને પણ તે જ
દિવસે દિવમના ભાગમા વિધિ અનુસાર સંભળાવાતું હતું તે
કાળમા શ્રાવક-શ્રાવિકા સઘને શ્રી કલ્પસૂત્ર સંભળાવાતું પણ
નહિ ભગવાન શ્રી મહાવીર પરમાત્માને નિર્વાણ પામ્યે, એક
મતે ૮૮૦ વર્ષો વ્યતીત થયે છેતે અને મતાન્તરે ૬૬૩
વર્ષો વ્યતીત થયે છેતે, શ્રી કલ્પસૂત્ર સભા સમક્ષ મહોત્સવ
પૂર્વક આનંદપુર નામના નગરમા વચ્ચાયુ અને ત્યારવી આર
ભીને સાધુ-સાધ્વી-શ્રાવક-શ્રાવિકા ૩૫ ચતુર્વિધ શ્રીસઘ
શ્રી કલ્પસૂત્રના શ્રવણનો અધિકારી બન્યો છે આ રીતિએ
સભા સમક્ષ શ્રી કલ્પસૂત્ર પાચ દિવસોમા નવ વિભાગો રૂપ
નવ વ્યાખ્યાનો દ્વાન વચ્ચાય છે એ પાચ દિવસોમા પચમે
દિવસ ભાદરવા સુદ ચોથનો જ આવવો જોઈએ ભાદરવા
સુદ ચોથનો દિવસ, એ જ શ્રી પર્યુષણનો દિવસ છે અને તે
દિવસે ચતુર્વિધ શ્રીસઘને માત્ર નવમુ વ્યાખ્યાન જ નહિ
સંભળાવતા, આપુ થ શ્રી કલ્પસૂત્ર મૂળ સંભળાવાય છે આ
શ્રી કલ્પસૂત્રની રચના, ચૌદ પૂર્વોના જ્ઞાનને ધરનારા યુગ
પ્રધાન આચાર્યભગવાન શ્રીમદ્ ભદ્રણાહુસ્વામિજીએ કરેલી

છે પ્રત્યાખ્યાનપ્રવાહ નામનું તે નવમું પૂર્વ, તેમાથી અમુક અમુક વસ્તુઓને ઉદ્ધૃત કરીને, તેના દ્વારા એ મહાપુરૂષે આ શ્રી ઠપસૂત્રની રચના કરેલી છે આથી, આ શ્રી ઠપસૂત્રનું માહાત્મ્ય અસાધા જુ દોટિનું છે મહાપુરૂષોએ શ્રી ઠપસૂત્રનું માહાત્મ્ય ખૂબ ખૂબ વર્ણવ્યું છે અને હરમાબ્ધુ છે કે- ' જેમ શ્રી અહં નથી પરમ કોઈ દેવ નથી, મુહિનથી પરમ કોઈ પદ નથી અને શ્રી શત્રુ જ નથી પરમ કોઈ તીર્થ નથી, તેમ શ્રી ઠપસૂત્રથી પરમ કોઈ સુત નથી ' શ્રી ઠપસૂત્રને સાક્ષાત્ ઠપવૃક્ષની ઉપમા આપીને, મહાપુરૂષોએ હરમાબ્ધુ છે કે- ' આ શ્રી ઠપસૂત્ર રૂપ ઠપવૃક્ષનું ખીજ ભગવાન શ્રી મહાવીર પરમાત્માનું ચરિત્ર છે, અ પુર શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનનું ચરિત્ર છે, સ્કન્ધ શ્રી નેમિનાથ ભગવાનનું ચરિત્ર છે, શાખા સમૂહ તરીકે ભગવાન શ્રી કપલદેવ આદિ ભગવન્તોના ચરિત્રો છે, પુષ્પો તરીકે સ્થવીર એવા મહાપુરૂષોનું વર્ણન છે, મુદા તરીકે માધુ-સાધ્વીઓએ હાવવાની જે સામાચારી-તેનું જ્ઞાન છે અને ઝોણની પ્રાપ્તિ એ ફલ છે ' આથી જ સર્વોત્તમ પર્વમા સર્વોત્તમ સૂત્ર વચાય છે

ભાવમ ગદ્યથી તાલકાવ પદ્ય વાણ અને પરિભ્રામે પદ્ય વાણ

શ્રી ઠપસૂત્રની આટલી બધી મહત્તા સાચી ? એટલા જ માટે કે-શ્રી ઠપસૂત્રમા દેવ, ગુરૂ અને ધર્મ-એ ત્રણેયનું વર્ણન છે એક તો નવમા પૂર્વમાથી ઉદ્ધૃત કરાયેલી વસ્તુ એને ઉદ્ધૃત કરીને એની સૂત્ર રૂપે રચના કરનારા ચૌદમી સુગમધાન મહાપુરૂષ અને એમા વર્ણન દેવ-ગુરૂ-ધર્મ

આના જેવું મગલમય અને મગલકારી વાચન અને શ્રવણ થીજી કોઈ કોઈ શકે જ નહિ. સામાન્ય રીતિએ ‘મગલ’ શબ્દનો પ્રયોગ કયાણુસૂચક અર્થમાં થાય છે, પરંતુ સર્વોત્તમ મગલ તો તે જ કહેવાય, કે જેના યોગે સર્વોત્તમ કૌટિલ્ય મગલ સધાય જેઓને કોઈ પણ પ્રકારની અભિલાષા છે, તેઓને મગલની અભિલાષા તો છે, છે ને છે જ અભિલાષા હોય અને મગલની અભિલાષા ન હોય, એ બનવાભેગ નથી જગતના છવે મગલના તો એવા અભિલાષી છે કે-વાત વાતમાં શકુન ગોષ્ઠે છે, કપાક જવું હોય તો હઠી, ગોળ વિગેરે ખાઈને નીકળે છે એ બધા દ્રવ્ય મગલો છે બાવમગળ તો આત્માની પોતાની સાચી શુદ્ધિ ઉપર આધાર રાખે છે આત્માની પોતાની સાચી શુદ્ધિ, એ જ સાચું મગલ છે અને એ જ કદી પણ નિષ્કળ નિવડે નહિ એવું મગળ છે આત્માની અશુદ્ધિ, એ પોતે જ અપમગળ રૂપ છે પોતે અપમગળ સ્વરૂપ હોવા છતાં પણ, બહારના મગલને શોધાય, એ એક પ્રકારની ઘેલછા જ છે, પરંતુ અજ્ઞાન છવે પામેથી ઘેલછા સિવાયની આશા પણ શી રખાય ? પોતે અપમગળસ્વરૂપ હોવા છતાં પણ, બહારના મગલને શોધે અને બહારના મગલના યોગે સફળતા મળી-એવું પણ કેટલોક વાર લાગે, પરંતુ, એ સફળતા ચ વસ્તુ તો પૂર્વકૃત બાવમગલને જ આભારી હોય છે પુણ્ય વિના સફળતા મળતી જ નથી અને પુણ્ય બધાય છે કાર્યક ને કાર્યક ધર્મ કર્યો હોય તો જ! એટલે જેઓ સદ્ગુણશુદ્ધિથી વિચારણા કરી શકે છે, તે સમજી જ શકે છે કે-બહારના મગળને પણ

ત્યારે આશ્વનતર મગલ એટલે કે સાવમગલ સહાયક બને છે, ત્યારે જ તે બાદ્ય મગલ મગલનું કારણ બની શકે છે એવી જ ગીતિએ, સાવમગલને અંગે પણ સમજવાનું છે. પૂર્વકાળમા મહા અપમગલ રૂપ બહુ પાપકર્મોને સચ્ચ કરેલો હોય, તો સાવમગલ વત્તાલ ધાર્યું ફળ આપનાર ન પણ બની શકે વર્તમાનમા પોતે આત્માની સાચી શુદ્ધિના ભાવમા ગમતો હોય, પરંતુ પૂર્વે સચિત કરેલા જો-દાગ પાપકર્મો ઉદયમા વર્તતા હોય, તો એ પરમ મગલને આવરનારા પુરુષાત્માને પણ મહા આપત્તિઓમા મૂકાયા કે તુ પડે એ સહેજ છે આમ હોવા છતાં પણ, સાવમગલ પોતાનું ફળ તો આપે જ છે આત્માની સાચી શુદ્ધિના ભાવમા રમતા આત્માઓ એ મહા વિપત્તિઓના કાળમા પણ, અશ્રુત એવા સમાધિમુખમા મહાલતા લેય છે બહારના એટલે ખીન છવે બલે કે-‘આમને માથે આપત્તિઓનો પાર નથી’ અને પોતે માને કે-‘હું સપત્તિ એથી વિટળાઈ રહ્યો છું !’ કારણ કે-એ આત્માઓને હું ખો હું ખ ઉપબધી શકતા નથી, પરંતુ હું ખોના કારણ રૂપ પોતાના જે પાપકર્મો, તે એ રીતિએ આત્માથી વિખૂટા પડતા બધ છે, તેનાથી એ આત્માઓ સુખને અનુભવે છે એ આત્માઓ એ રીતિએ પણ સુખનો અનુભવ કરે છે કે-‘આ બધા હું ખો બહુ સારા કાલમા આવ્યા મારા આ પાપકર્મો જે મારા અજ્ઞાન આદિના કાલમા ઉદયમા આવ્યા હોત, તો હું આટલો ધીર નહીં શકત નહિ, હું ખોને મુજે સહી શકત નહિ, દુર્ધર્મના દાવાનળમા સળગ્યા કરવાના

વધારાના દુ ખને હું જાતે ઉભુ કરત અને દુ ખથી ત્રાનીને મન-વચન-કાયા દ્વારા એવી એવી પ્રવૃત્તિઓ કરત કે- ભવિષ્યમા મને જ્ઞાના કરતા પણ ઢેઈ ગુણા વધુ પ્રમાણુ વાળા અને ઢેઈ કાલ પર્યન્ત ટકે તેવા દુ ખોને આપે એવા પાપકર્મોને ઉપાજત ! જાણે હું સાવધ છું અને સાની શુદ્ધિમા રહી શકું છું, તેથી આ દુ ખો મને મુઝવી શકતા નથી અને આ નિમિત્તે મારા ખીજ પણ પૂર્વકાલીન ઘાત બધ કર્મો, મારા સારા ભાવના કારણે, મારા આત્માથી વિખૂટા પડી જાય છે ' ભાવમગલના ચોગે, તત્કાળ, આવા સુંદર સમાધિમુખની પ્રાપ્તિ થઈ શકે છે અને પરિણામે મુક્તિમુખની પ્રાપ્તિ થઈ શકે છે મગલના અભિલાષી આત્માઓએ, આવા જ મગલના અભિલાષી બનવું જોઈ એ મગલના વાસ્તવિક સ્વરૂપને સર્જવતા, ઉપકારી મહાપુરુષો દ્વરમાવે છે કે- ' મા ભગદ્ વાન્વતિ રતિ મત્તમ્ । ' ભવ એટલે સસાર, એનાથી આત્માને જે ગાળે, તેને મગલ કહેવાય મગલ જે સાચી રીતિએ મગલ જ હોય, તો એ મગલથી છુપને પરમપરાએ પણ આ પરમ કૃણ મળ્યા વિના રહે જ નહિ શ્રી કટપસૂત્રનું વાચન અને શ્રવણ, ખરેખર આ કૌટિલું મગલ છે, પરન્તુ શ્રી કટપસૂત્રનું વાચન અને શ્રવણ કર નારાઓએ, પોતાના આત્માને આ મગલને ચોગ્ય બતાવ વાનો પુરુષાર્થ પોતે જ કરવા જોઈએ જહની જેમ કે વિપરીત ભાવથી અથવા તો આદરરહિતપણે જો શ્રી કટપસૂત્રનું વાચન અને શ્રવણ કરાય, તો તેથી પરમ કૃણ આપવાને સમર્થ એવી પણ એ ક્રિયા, પગમકૃણદાયિની બની શકે નહિ

આનંદનથી આઠ બનની અદ્ભુતિ.

શ્રી ક પસૂત્રની મગલમયતા દેવ-શુદ્ધ-ધર્મતા વર્ણનને જ આભારી છે, અને ત્યાં દેવતત્ત્વને, શુદ્ધતત્ત્વને અને ધર્મતત્ત્વને કશું જ સ્થાન હોતું નથી, ત્યાં સાચું મગલ હોઈ શકતું પણ નથી 'મોક્ષને પમાડે એનું નામ મગલ, એટલે કે-એ જ સાચું મગલ'-આ વાત ને બરાબર સમજવામા આવી જાય, તો મગલભૂત કોણ છે, તે પણ સમજાઈ જાય નાના મગલ માટે સાચા મગલભૂતનું એવન આવશ્યક ॥ આચા દેવ અને આચા શુદ્ધ, એ મગલ-મૂર્તિઓ છે દેવ તે કહેવાય છે, કે જે મોક્ષને પામેલા હોઈને આત્માની પન્થ શુદ્ધાવસ્થાને પામેલા હોય અથવા તો જે શ્રી વીતરાગ અને મર્ષણ બનીને ધર્મતીર્થના સ્થાપક બન્યા હોય શુદ્ધ તે કહેવાય છે, કે જેઓએ બાહ્ય સગોના ત્યાગ કર્યો હોય, જેઓ અહિંસાદિના પાલક હોય અને જેઓ શુદ્ધ એવા મોક્ષમાર્ગની જ આરાધનામા મન-વચન-કાયાને ચોથ ચૂક્યા હોય આવા દેવ અને આવા શુદ્ધ મગલમૂર્તિ ગણાય, તે સ્વાભાવિક છે શુદ્ધ ધર્મ તો પોતે જ મગલસ્વરૂપ છે શ્રી ક પસૂત્રમા આવા શુદ્ધ દેવોના ચિત્રિતનું વર્ણન છે આવા શુદ્ધ શુદ્ધોનું વર્ણન ॥ અને શુદ્ધ દેવોએ પાળીને અને ધર્મતીર્થને સ્થાપીને દર્શાવેલા તથા શુદ્ધ શુદ્ધોએ પાળેલા અને મુમુક્ષુ આત્માઓએ પાળ્યા હોયક ધર્મચારોનું વર્ણન ॥ એ વર્ણન પણ યાજ્ઞ મૃગ અનસૂન માથી ઉદ્ધરેલુ એટલે એ વર્ણનના સવગ્રહ પડે અને પાડે મગલમય હોય તે સ્વાભાવિક છે નથી તો મદ્દાપડે એ

કહ્યું છે કે-‘આ શ્રી કલ્પસૂત્રને વાચવા દ્વારા, આ શ્રી કલ્પસૂત્રના વાચન આદિમા સાધાર્મ્ય આપવા દ્વારા અને આ શ્રી કલ્પસૂત્રના સર્વ અક્ષરોને સામળવા દ્વારા પણ જો આ શ્રી કલ્પસૂત્રની વિધિપૂર્વક આરાધના કરવામા આવે, તો તેથી આરાધક આત્માને એ આરાધના માત્ર આઠ ભવોની અદર જ સુક્રિતને આપનારી નિવડે છે ’ અને આ વાતમા પણ જગત રાકા લાવવા જેટું નથી

શ્રી પરુપણમા ગાઠનાની સારાજ્યેભિ

આજે આવા મગલમય અને મત્રાક્ષરોથી પરિપૂર્ણ એવા શ્રી કલ્પસૂત્રના અવલુથી જોતો વચિત રહી જાય, એવી જાતિનો પ્રચાર અને એવી જાતિની પ્રવૃત્તિઓ પણ ચાલી રહી છે અને યુવક સહો આદિના નામે યોજવામાં આવતી ભાષણશ્રેણિઓ, જે એના જ એક પ્રતીક રૂપ છે. પહેલા તો, આ શ્રી કલ્પસૂત્ર, આવક-આવિકાઓને સામળવાને પણ મળતું નહિ જ્યારે આજે મહાભાગ્યે એ શક્ય બનેલ છે, ત્યારે આના અવલુથી વચિત રહેવું એ કમન શિખી છે કેટલાકે કહેશે કે-‘વર્ષ વર્ષે એની એ વાતો સામળવી કેમ જામે ?’ આ પ્રશ્ન જ, મૂળ વસ્તુની પ્રીતિનો અભાવ છે, એમ સૂચવે છે પરમ તારક અને પરમ શુદ્ધ હેવોના ચરિત્રો બારે મહિને સામળવાનો અવસર મળે, તેમા કટાણે કેને આવે ? સર્વ પાપવૃત્તિઓથી સુક્ત અને દેવજા ધર્મચારી એવા મહાપુરુષોનાં ચારો અને શુદ્ધવર્ગની પરપરા આદિને સામળવાનો બારે મહિને અવસર આવે, ત્યારે એ

તગ્દ્ર અણુગમે કોને થાય ? દેવના સ્વરૂપનું અને શુદ્ધના સ્વરૂપનું ચિન્તન તો આત્માએ રોજ કરવું જોઈએ એના યોગે પણ આત્માની ઘણી શુદ્ધિ નધાય છે અને સદ્ધર્મના સુન્દર આચારોને પોતાના હવનમા હવવાની પ્રેરણા મળે છે શુદ્ધ દેવતત્ત્વ ઉપર, શુદ્ધ શુદ્ધતત્ત્વ ઉપર અને શુદ્ધ ધર્મ-તત્ત્વ ઉપર શ્રદ્ધાને કેળવવાનો તેમજ આત્મામા થકા પ્રગટી હોય, તો તેને નિર્મલ જનાવવાનો એ સુન્દર ઉપાય છે આવા સુન્દર સંયોગોથી કોઈ પણ આત્મા વચિત ગહે અગર તો વચિત બને, એવી પ્રવૃત્તિને તો તે જ આત્માઓ આચરી શકે, કે જે આત્માઓને મોક્ષની અભિલાષા ન હોય અને એથી શુદ્ધ એવા મોક્ષમાર્ગની સાચી રૂચિ ન હોય જેઓ આજે એકની એક વાતથી ઠટાળ્યાની વાતો કરે છે, તેઓ એમ કહી શકશે ખગ કે-તેમને શ્રી હંપસૂત્રમા આવતી વિગતોની માચી અને શક્ય એટલી પૂર્ણ માહિતી છે અને એથી હવે તેઓ નવી વિગતોની શોધમા નીકળ્યા છે ? જે લોકોને એમ લાગતું હોય કે-“ શ્રી હંપસૂત્રના વાચન દ્વારા જે વાતો દેવ સ બ ધી, શુદ્ધ સ બ ધી અને ધર્મ સ બ ધી કહેવાય છે, તેમા કાઈ કમ નથી, અર્થે તેના કળ્તા માફ કહી શકીએ છીએ ” -આવી મનોવૃત્તિવાળા માણસોને માટે તો કહેવું જ શું ? એવા માણસો શ્રી પર્યુષણપર્વમા માનનારા પણ શાના હોય ? ત્યારે તેમણે તેમનું નવું કોઈ પવં શોધી કાઢવાને બદલે, શ્રી પર્યુષણપર્વમા જ અને શ્રી પર્યુષણપર્વના નામે જ શાપણુગ્રંથિ ગોઠવવાનું કેમ પસંદ કયું ? આ તો પ્રત્યગ પૂરતી સૂચના આપી દીધી, બાકી તો આને અર્થે ઘણું જ કહેવા જેવું

છે અહીં તો વાત એટલી જ છે કે-શ્રી પર્યુપણ્યમા શ્રી કૃપસૂત્રનું શ્રવણ, એ ય અવશ્યકર્તવ્ય છે આવતી ઠાઢે ભાદરવા સુદ ચોથ છે અને શ્રી પર્યુપણ્યપર્વનો દિવસ ભાદરવા સુદ ચોથનો જ છે, એટલે આવતી ઠાઢે જ્યાં જ્યાં સાધુ મહાત્માઓ હશે, ત્યાં ત્યાં આપુ ય શ્રી કૃપસૂત્ર મૂળ વચ્ચાશે, માટે જેઓએ આગલા વ્યાખ્યાનો ન સાંભળ્યા હોય, તેઓએ પણ શ્રી કૃપસૂત્રના શ્રવણનો, સકલ સામગ્રીએ સહિત શ્રી કૃપસૂત્રના શ્રવણનો લાભ લેવાને ચૂકવું જોઈએ નહિ

શ્રી પર્યુપણ્યના ખાસ વર્તવ્યો

મહાપુરૂષો દરમાવે છે કે-શ્રી કૃપસૂત્રનું શ્રવણ સકલ સામગ્રીએ સહિત કરવાથી જ, તે શ્રવણ વાંછિત ફળને પમાડ નાફે અને છે એ કારણે, શ્રી કૃપસૂત્રના શ્રવણના મહિમાને સાંભળીને તપ, પૂજા અને પ્રભાવના આદિ ધર્મકાર્યો, કે જે કષ્ટસાધ્ય છે અને ધનવ્યયથી સાધ્ય છે, તેમા આજસ કરવી જોઈએ નહિ જેમ બીજા પણ વૃદ્ધિ અને વાચુ વિગેરે રૂપ સામગ્રીના સંભાવથી જ ફળ નિષ્પન્ન કરવામા સમર્થ નિવડે છે અને તે સામગ્રી વિના ફળ નિષ્પન્ન કરવામા સમર્થ નિવડતું નથી, તેમ આ શ્રી કૃપસૂત્રનું શ્રવણ પણ દેવપૂજા, ગુરૂપૂજા, પ્રભાવના અને સાધર્મિકલક્રિયા આદિ સામગ્રીના સંભાવ થોગે જ સંધોક્તા ફળની પ્રાપ્તિનું કારણ બની શકે આથી, સુમુખ આત્માઓએ પોતાની શરીર સખ ધી શક્તિને અને ધન સખ ધી શક્તિને ગોપવ્યા વિના દેવપૂજા, ગુરૂપૂજા, પ્રભાવના, સાધર્મિકલક્રિયા અને તપ

કરવા પૂર્વકે શ્રી ૪ પસૂત્રનું ગવણ કરવું જોઈએ શ્રી ૪૮૫
સૂત્રની 'સુબોધિકા'નામની ટીકામાં ફરમાવ્યું છે કે- 'અસ્મિન્
વાર્થિકર્ત્તવ્યિ કલ્પધર્મવત્ત્વ દમાન્વયિ પંચકળાણિ અવસ્ય કાર્યાણિ ।
તત્પથા । ચૈત્યપરિપાટી, સમસાસાપુવંદન સાધકશિક્ષાપ્રતિક્રમન, મિષ-
સાધમિકક્રમામણ અગ્નિ તપથ । ઈર્ષા અપિ કલ્પત્રકલ્પવદ્દાઞ્ચિત્તદાયકત્વ
અવસ્યકર્ત્તવ્યત્વ મિત્રજુહાતત્ત્વ ચ જ્ઞેવમ્ ।' ચૈત્યપરિપાટી, સર્વ
સાધુઓને વદન, સપત્સરી પ્રતિક્રમણ, પરસ્પર સાધર્મિકે
સાથે ક્ષમાપના અને અર્દુમનોત્પ-આપાય કાર્યો પણ શ્રી
પદ્મપદ્મપર્વમાં શ્રી ૪૮૫સૂત્રનું અવણ કરવાની માફક અવ-
સ્ય કરવા લાયક છે આ કાર્યોનું પણ ૪૮૫અવણની માફક
વાંચિત દ્વગાધકપણું અને અવસ્યકર્ત્તવ્યપણું ભગવાન શ્રી
નિનેશ્વરદેવોએ કહેવું છે



બાવીસ વર્ષોથી પ્રગટ થતું સાપ્તાહિક શ્રી જૈન પ્રવચન

આ સાપ્તાહિકમા ૫ પરમ શાસનપ્રભાવક, વ્યાખ્યા
નવાચરપતિ, આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયરામચન્દ્રસૂરીશ્વરજી
મહારાજના શ્રી જિનાજ્ઞાસારગર્ભિત પ્રભાવક પ્રવચનોનું
સારભૂત અવતરણ પ્રગટ કરવામાં આવે છે

તા ૧ ૧ ૧૬૫૨થી, આ સાપ્તાહિકનું તેવીમમુ
વર્ષ શરૂ થશે વર્ષમા નિયમ મુજબ ૪૮ અઠો અપાય
છે વાર્ષિક લવાજમ છ રૂપીયા છે વાર્ષિક લવાજમ બ-
નાજી આહકોને એક પુસ્તક ભેટ અપાય છે દરેક વાર્ષિક
લવાજમ તે વર્ષના હીસેમ્બરની ૩૧ મી તારીખે ૫૩
થયેલું ગણાય છે તા ૧ ૧ ૧૬૫૨ પછી વાર્ષિક લવા
જમ બરનારખામેથી રૂા ૧-૮-૦ પ્રવેશ ફીનો દેવામા આવશે

તેવીસમા વર્ષમા, શક્ય હોય ત્યાં સુધી, જાહેર પ્રવ
ચનોનું સારભૂત અવતરણ આપવાનું છે, એટલે જૈનેતર
ભાઈઓને પણ તે વાચવું ઘણું સરળ થઈ પડશે

આપ આહક ન હો તો આહક બનો અને ખીજાઓને
પણ લાભ થાય એ માટે આહક બનાવો

શ્રી જૈન પ્રવચન કાર્યાલય
કે ટકચાળની પોળ અમદાવાદ.

લેખાંક આઠમો

ભગવાન શ્રી જિનેશ્વરદેવાના જેવા
અન્ય કોઈ ઉપકારી છે જ નહિ !

જેઓ આપણા પ્રત્યેના વૈરવિશિષ્ટને તમે નહિ,
તેઓ પ્રત્યેના વૈરવિશિષ્ટને પણ આપણે તો તણ
જ રહેા. જોઈએ, કારણ કે-આપણે આપણા
ભલાને માટે જ ઉપસાન્ત બનવાનું છે, નહિ કે-માત્ર
બીજા કોઈના જ ભલાને માટે ઉપસાન્ત બનવાનું છે

શ્રી પર્યુષણ પર્વ, એ વર્ષભરમાં લાગેલા
દોષાથી અને યજ્ઞેતા કલેશોથી આત્માને
મુક્ત બનાવનાર વાર્ષિક પર્વ છે !

વૈરવિશિષ્ટથી કાષ્ટરો કરીા થતો નથી અને તુકશાન અવશ્ય
ધામ છે, છતાં પણ એવી મૂખાંધને આચરનારાઓ પ્રજા છે
અને એવી મૂખાંધને આચરવામા હજારો છે-એવું સમર્થન
કરનારા આત્માઓનો પણ આ જમતમા તોરો નથી !

૧૬૫૬

પૂ પરમ શાસનપ્રભાવક, બ્યાખ્યાનવાચસ્પતિ, આચાર્યદેવ
શ્રીમદ્ વિજયરામચન્દ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ

લાગેલા દોષોની શુદ્ધિ માટેના પ્રતિક્રમણો

થી પર્યુષણા નામનું વાર્ષિક પર્વ, વર્ષભ્રમ્મા લાગેલા નાના-મોટા દોષોથી મુક્ત બનવાને માટેનું પર્વ છે મોક્ષના સાધક બનવાના માર્ગે ચડેલો આત્મા, જ્યાં સુધી અમુક વિશિષ્ટ અવસ્થાને પામતો નથી, ત્યાં સુધી તે દોષવાન બનવાનો સંભવ રહે છે, પરંતુ જે આત્માઓ કેવળ મોક્ષ માર્ગની જ આરાધનામાં પોતાના મન-વચન-કાયાના યોગેને સમર્પી ચૂક્યા હોય છે, તે આત્માઓ દોષથી બચવાની કાળજી રાખ્યા જ કરે છે દોષથી બચવાની કાળજી રાખવા છતાં પણ, દોષ લાગી જવો એ સંભવિત હોવાના કારણે, લાગેલા દોષોનું નિવારણ થઈ જાય, એ માટે પ્રતિક્રમણોનું વિધાન કરવામાં આવ્યું છે રાજ સૂર્યોદય પહેલાં પ્રતિક્રમણ એ માટે કરવાનું છે કે-રાત્રિમાં લાગેલા દોષોનું નિવારણ થઈ જવા પામે અને રાજ સૂર્યાસ્ત મમથે પ્રતિક્રમણ એ માટે કરવાનું છે કે-દિવસમાં લાગેલા દોષોનું નિવારણ થઈ જવા પામે આ રીતિએ, રાજ મવારે રાત્રિના દોષોથી અને રાજ સાંજે દિવસના દોષોથી મુક્ત બનવાની પ્રવૃત્તિ આહુ રાખવા છતાં પણ, સર્વમાં નિર્દોષ ન બનાવું હોય એ સંભવિત છે આથી દરેક મહિનાના દરેક પક્ષની ચતુર્દશીના દિવસે પાશ્વિક પ્રતિક્રમણનું, કાર્તિક મહિનાની ૧૫ ચૌદશે, કાગણ મહિનાની સુદ ચૌદશે અને મગાદ મહિનાની સુ ચૌદશે-એમ એક વર્ષમાં ત્રણ ચૌદશેએ ચતુર્માસી પ્રતિક્રમણનું અને બાદરવા સુદ ચૌદશે ચાતુર્માસિક પ્રતિક્રમણનું

વિધાન કરવામા આવ્યું છે ત્યાં અવસરિંછી કાળમા થએલા ભગવાન શ્રી ઋષભદેવસ્વામિજી આદિ ચોવીસ તીર્થંપતિ ભગવન્તોમા, પહેલા તીર્થંપતિ શ્રી ઋષભદેવસ્વામિજી ભગવાનના સાધુઓમાં સજ્જતા અને જડતા હોવાના કારણે અને ચોવીસમા તીર્થંપતિ શ્રી મહાવીરસ્વામિજી ભગવાનના સાધુઓમા વક્રતા અને જડતા હોવાના કારણે, તેઓને દોષ લાગ્યો હોય કે ન લાગ્યો હોય તો પણ, ઉપર જણાવ્યા મુજબના રાત્રિક, દૈવસિક, પાસિક, આતુર્માંસિક અને સાવ ત્સરિક પ્રતિક્રમણો અવશ્ય કરવાના હોય છે, જ્યારે બીજા તીર્થંપતિ શ્રી અજિતનાથ ભગવાનથી માડીને તેવીસમા તીર્થંપતિ શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાન સુધીના બાવીસ તીર્થંપતિ ભગવન્તોના સાધુઓ ઋણ અને પ્રાણ હોય છે, એટલે તેઓને તો જ્યારે દોષ લાગે ત્યારે જ પ્રતિક્રમણ કરવાનું હોય છે, તેથી એ કાળમા પાસિક, આતુર્માંસિક અને સાવ ત્સરિક-એ ત્રણ પ્રતિક્રમણો પ્રાપ્ત હોતા જ નથી

સરળ અને સમજી બનો

આથી તમે સમજી શકશો કે-શ્રી જૈન યાસનમા દોષશુદ્ધિને માટે કેટલી બધી કાળજી રાખવામા આવી છે જેવો દોષ લાગ્યો, કે તરત જ તેનું નિવારણ ચલું જોઈએ, એ દિન જ આમા પ્રધાનતા યોગવી રહી છે દોષથી બચવાને ઈચ્છનારાઓએ જેમ વક્રતાથી અને જડતાથી સદાને માટે બચવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ, તેમ ઋણ અને પ્રાણ બંધવાનો પણ સદાને માટે પ્રયત્ન કર્યા કરવો જોઈએ

કપડા લેત હોત નહીં કપડા કહે એક તમે કે જે
 તેન દારદ કપડા કહે કહેને જેવું કહેને કહેને
 પાસે કપડા કહે કહેને જેવું કહેને કહેને
 વિન એ છે એ કહેને કહેને કહેને કહેને
 હોવાના કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને
 વાના કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને
 માટે કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને
 થોડે જેમ કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને
 વાને કહેને જેમ કહેને કહેને કહેને કહેને
 નાવવાનો પ્રદણ કહેને કહેને કહેને કહેને
 થવામાં કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને
 પાવત કે વામાં વિન કહેને કહેને કહેને
 કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને
 કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને
 કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને

કવિના કહેને કહેને કહેને

કવિના કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને
 કવિના કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને
 કવિના કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને
 કવિના કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને
 કવિના કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને
 કવિના કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને
 કવિના કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને
 કવિના કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને
 કવિના કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને
 કવિના કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને
 કવિના કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને
 કવિના કહેને કહેને કહેને કહેને કહેને

તેની સાથે સમજપૂર્વક સરળતાથી સમાપના કરી દેવી જોઈએ
 વાર્ષિક પર્વ વહી જાય અને કોઈની પણ સાથે જો કોઈ
 પણ પ્રકારનો વૈરવિરોધ રહી જાય, તો તે વાર્ષિક પર્વની
 આપણી આરાધનાની આમીને સૂચવે છે વાર્ષિક પર્વની
 ઉત્તમ પ્રકારે આગધના કરવાના અભિલાષી આત્માઓએ તો,
 જેમ વર્ષભરમા લાગેલા કે લાગી જવા પામેલા દોષોને યાદ
 કરી જરીને તેનાથી શુદ્ધિને પામવાના બાવે શ્રી સાવત્સરિક
 પ્રતિક્રમણ કરવું જોઈએ, તેમ જેની જેની માથે વૈરવિરોધ
 થયેા હોય અથવા યઈ જવા પામ્યેા હોય, તેની તેની
 સાથે સમાપના કરી લઈને, તે તે વૈરવિરોધના બાવનો મઠ
 તર ત્યાગ કરી દેવો જોઈએ વૈરવિરોધને અગે કોઈની
 સાથે બોલવા વિગેરેનું બધ કયું હોય, તો વૈરવિરોધને
 તણ લઈને, તેની સાથે પૂર્વવત્ બોલવા વિગેરેનું શરૂ કરી
 દેવું જોઈએ વાર્ષિક પર્વ, એ સર્વ પ્રકારે અન્ત ક્રમણની
 શુદ્ધિને માટેનું પર્વ છે અને એથી જ આ શ્રી પદ્મ પુષ્પ
 પર્વને અગે મહાપુરૂષોએ કરમાવ્યું છે કે- ‘શ્રી જિનાગમમા
 ઘણા પર્વો કહેવાયેલા છે, પરન્તુ આત્માના કર્મના મર્મનો
 ભેદ કરનાર જેવું શ્રી પદ્મ પુષ્પપર્વ છે, તેવું અન્ય કોઈ
 પર્વ નથી’ આ વસ્તુને સમજનારા આત્માઓ, શ્રી સાવ
 ત્સરિક પ્રતિક્રમણ કેવી રીતિએ કરે ? આજે શ્રી સાવત્સરિક
 પ્રતિક્રમણમા કેટલીક વાર કોઈ કોઈ ઠેકાણે જે નહિ ઈચ્છવા
 જોગ ગરબઠ યઈ જવા પામે છે, તે આ વસ્તુની અણુમમજને
 આભારી છે તમે ભલે સૂત્રોના અર્થોને ન જાણતા હો, પર
 ન્તુ તમારે શ્રી સાવત્સરિક પ્રતિક્રમણ તો જોઈતા બધા

આરાધકભાવે અને ઉપશાન્તભાવે કરવું જોઈએ કે-એના યોગે તમને સારામા સારો લાભ થવા પામે શ્રી સાવત્સરિક પ્રતિક્રમણ વખતે જેઓ નહિ ઈચ્છવાજોગ વર્તાવ કરે છે, તેઓ પોતે તરવાની ક્રિયાને પોતાને માટે દુખવાની ક્રિયા રૂપ બનાવે છે અને અનેક આરાધક આત્માઓની આરાધનામા વિધન કરવાના ઘોર પાપને પણ ઉપાર્જે છે જેઓ થોડા પણ સમજી હોય, તેઓ આવી મૂર્ખતા તો ન જ આવશે

બીજાઓ ખરાબ કરે તો ય તમે સાફ કરો

વૈરવિરોધનો ત્યાગ કરવાના સબધમા, એવો પ્રશ્ન ઉઠવાનો મહત્ત્વ છે કે-‘આપણે તો વૈરવિરોધનો ત્યાગ કરીને સામાને ખમાવવાને માટે પણ જઈએ અને તેને ખમાવીને તેની સાથે પૂર્વવત્ જોડવા આદિનો પ્રયત્ન પણ કરીએ, પરંતુ સામે આત્મા આપણા પ્રત્યેના વૈરવિરોધને તજે નહિ, ખમાવવા છતાં ખમે નહિ અને જોડાવવા છતાં જોડે નહિ, તો તેવા સમયે શું કરવું જોઈએ ?’ તેવા પ્રશ્નને માટે પણ ઉપક્રાંતિ મહાપુરૂષો દર્શાવે છે કે-‘આપણે તો ઉપશમનું જ સામે વૈરવિરોધનો ત્યાગ ન પણ કરે, તો પણ આપણે તો વૈરવિરોધનો ત્યાગ અવશ્ય કરવો.’ આપણે કાંઈ કોઈને માટે ઉપશાન્ત બનવાનું નથી, પણ આપણા પોતાના જ ભવાને માટે ઉપશાન્ત બનવાનું છે સામે વૈરવિરોધને ન તજે, એટલા જ ખાતર પણ જો આપણે આપણા વૈરવિરોધના ભાવને તજીએ નહિ, તો પણ આપણને આપણા વૈરવિરોધના ભાવથી તુલ્યતા જ રહે બી

ગમે તેમ કરે, તો પણ આપણે તો સાઈ જ કરવું જોઈએ અને એમા જ આપણું હિત છે વૈરવિરોધને તજવાને માટે, આપણા પ્રત્યે સામાએ શું કર્યું અને તે હજી શું કરે છે-એ જોવાને બદલે, આપણે તો એ જ જોવું કે-કોઈના પણ પ્રત્યે હું જો વૈરવિરોધ ગણુ, તો તેથી મને તો અવશ્ય સુકશાન થાય, માટે મારે તો કોઈના પણ પ્રત્યે વરવિરોધ કે વો અગર ગખવો જોઈએ નહિ એવી જ રીતિએ, સામે જો પોતાના વૈરવિરોધને તજીને ક્ષમાયના કરતો હોય અને આપણો વૈરવિરોધનો ભાવ જતો ન હોય, તો સામાને અગે વિચાર કરવો કે-‘આ, કે જે તને દુરમન રૂપ લાગે છે, તે શુદ્ધ બની જાય છે અને તારી મૂખાઈથી તૂ પોતે તારી અશુદ્ધિમા ઉમેરો કરે છે ! જો તૂ ડાહ્યો હો, તો એનાથી પણ વધુ શુદ્ધ બનવાનો પ્રયત્ન તૂ કર !’

તમે તમાગ વે વિરોધથી કેઈને ય સુકશાન વગે ગમે નહિ

કોઈના ય પ્રત્યે તમે તમારા મનમા વૈરવિરોધનો ભાવ રાખો, એથી તમને ક્ષાયદો ગો થાય ? સામે તમાગ પ્રત્યે વૈરવિરોધનો ભાવ નાખે છે, એટલા જ ખાતર તમે સામા પ્રત્યે વૈરવિરોધનો ભાવ ગખો છો, બાકી તો તમે વૈરવિરોધનો ભાવ ગખવાને ઈચ્છતા જ નથી-આણુ જો તમે કહેતા હો, તો પણ એ પ્રશ્ન છે કે-તમે તેના પ્રત્યે વૈરવિરોધનો ભાવ નાખો, તેથી તમને શો ક્ષાયદો થાય ? તમે એમ માને છો કે-તમે કોઈના ય પ્રત્યે વૈરવિરોધનો ભાવ રાખો, એટલા માત્રથી એવું જૂઠું ચર્ષ જાય ? તમારામા શું ખરેખર બીજાનું

પ્રત્યે ય તમને રોષ આવે નહિ અને રોષ આવે તો ત
તમારા પોતાના પાપકર્મ ઉપર જ રોષ આવે ખીજ
ઉપર રોષ આવવાને બદલે પોતાના પાપકર્મ ઉપર
આવે, એ તો સાફ છે ને ? પોતાના પાપકર્મ પ્રત્યેનો
કેવા કલ્પના પરિણમે ? સામાન્ય રીતિએ રોષ એ પાપકર્મ
જ કારણ છે—એમ કહેવાય, પરંતુ પોતાના પાપકર્મ પ્રત્યે
રોષ એ પાપનું કારણ નથી બનતો, પરંતુ આત્માને પ
કર્મ તરફ જતા અટકાવવાનું કારણ બને છે ન્યાય
એ વાતને કબૂલ રાખો છો કે—તમારા પોતાના પૂર્વસ
પાપકર્મનો ઉદય ન્યા સુધી સહાયક બને નહિ, ત્યાં
બમે તેટલા માણસો તમારૂં બૂડું ચિત્તવે અગર તો ત
બૂડું કરવાને મથે, પરંતુ તેમનો કોઈ તમારો એક વ
પણ વાકો કરી શકે નહિ, તો પછી, તમે એવો જ વિચ
એના પ્રત્યે તમારા હૈયામાં વૈરવિરોધનો જાવ છે, તેને અ
કેમ કરતા નથી ? તમને એમ થતું જ લેઈએ કે—ત
પૂર્વસચિત પાપકર્મનો ઉદય ન્યા સુધી સહાયક નહિ બ
ત્યાં સુધી તો હું કોઈ પણ રીતિએ તેનું બૂડું કરી શકવા
જ નથી તેનું બૂડું યશે તો તેના પાપકર્મના ઉદય થોગ
યશે, પણ મારું કર્મ જ એનું બૂડું નહિ થાય ને
વિચાર તમને આવે, તો તમને લાગે કે—‘કોઈના ય પ્ર
વૈરવિરોધ રાખવામા વસ્તુતઃ બને કાયદો તો કાઈ જ નથી

તમારા વૈરવિરોધની તમને તો અનરથ ગુકમાન થાય

કોઈના ય પ્રત્યે વૈરવિરોધ રાખવામા કાયદો તો કયો

છતાં પણ, કોણ એવો મૂર્ખ હોય, કે જે કોઈના ચ પ્રત્યેના વૈરવિરોધના ભાવને પોતામાં પેદા થવા દે અગર તો પેદા થઈ ગયેલા એ વૈરવિરોધના ભાવને બનતી પહેલી તકે કાઢી નાખવાને માટે પ્રયત્નશીલ બન્યા વિના હોય ? પરંતુ આ જગતમાં આવી મૂર્ખાઈને આચરનારા આત્માઓ જ મોટા પ્રમાણમાં છે

મૂર્ખ બનાવવાનો રસ

જગતમાં આવી મૂર્ખાઈને આચરનારા આત્માઓ તો ઘણા છે, પરંતુ ‘આવી મૂર્ખાઈને આચરવી એ હકાપણ છે’-એવું સમર્થન કરનારા આત્માઓનો પણ આ જગતમાં તોટો નથી ‘ગાળ દેનારને ગાળ દેવી જ જોઈએ, બૂડું કરનારું બૂડું કરવું જ જોઈએ, બૂડું કરવાને ઇચ્છનારું પણ બૂડું કરવું જ જોઈએ, રાગની જેમ દુરમનને ઉગતો જ ડામી દેવો જોઈએ’-આવી આવી તો ઘણી વાતો, જ્યારે ને ત્યારે બોલાતી અને શિખામણ રૂપે સંભળાવાતી પણ સાંભળવાને મળે છે તમે પણ કદાચ આવી વાતો સાંભળી હશે અગર તો તમને પણ કેટલાકોએ આવી શિખામણ આપી હશે એવા વખતે તમને શું થયું હશે, તે તો તમે જાણો. કદાચ તમને એ વખતે એવી શિખામણ બ્યાજળી પણ લાગી હોય, કદાચ કે-તમારા હૈયામાં વૈરવિરોધનો ભાવ પ્રગટ્યો હોય, તો એવી શિખામણ બ્યાજળી લાગે દુનિયાએ તો, એટલા માટે, હૈવત બનાવી દીધી છે કે-‘થાય તેવા થઈએ, તો ગામ વ-એ રહીએ’ આથી તમે સમજી શકશો કે-ચારેય તરફ આત્માને મૂર્ખ બનાવવાનો ધંધો તો આવી જ રહ્યો છે

એમા તમે જો જરા પણ નાદટ જની જર, ને દને પણ
મૂર્ખ જની જવ આ માટે જ, નહાપુત્રોએ, જગતના હવેને
અકલ્યાણમિત્રોને સગ તમવાની જટામલુ કરી છે સગ
કરવો તો કલ્યાણમિત્રોને જ કરવો, પન્નુ અકલ્યાણ
મિત્રોનો સગ તો કરવો જ નહિ, એ જાગતની સીએ
કાગલ ગાખવાની જર છે જનતમા અકલ્યાણમિત્રો નામ
કામ છે, ત્યારે કલ્યાણમિત્રો તો બટ જ યોદ્ધા છે અકલ્યાણ
મિત્રોનો સગ વાર શોધે થા જવ છે, ત્યારે કલ્યાણ
મિત્રોના સગને તો પુરુષાર્થ દાગ મેગવો પડે છે એ
માટે, કલ્યાણ કોને કહેવાય અને અકલ્યાણ કોને કહેવાય
તથા કલ્યાણનો ઉપાય કયો અને અકલ્યાણનો ઉપાય કયો,
એ વિગેરે જાગનોને સૂક્ષ્મ બુદ્ધિથી જાણવાનો પ્રયત્ન કરવો
જોઈએ એ માટે બહિર્બુજ મટીને અન્તર્બુજ બનવું જોઈએ

૧૫૭. ૧૬૦ની ખામ ૧૩૦

આ કારણે જ, સુમુ આત્માએ એ ત્રણ શુભો મેગવવા
જોઈએ, એ વાત આમજ, કહેવાઈ મઈ છે સદાને માટે
સાધુજનોની બહુમાનપૂર્વકની કાન્તિ કરનારા બનવું, સર્વ
હવે પ્રત્યે મિત્રીભાવને ધારણ કરવો અને મમત્વનો પગિ
ત્યાગ કરવાપૂર્વક બાહ્ય મજોનો ત્યાગ કરવો - આ ત્રણ
શુભો, અહિંસાદિ રૂપ સ પત્તિને પમાડના । પણ છે, પ્રાપ્ત
ચએવી અહિંસાદિ રૂપ મ પત્તિને ટખવના । તથા વધા તારા
તથા તેને નિર્મલ બનાવનારા પણ છે અને અહિંસાદિ રૂપ
સ પત્તિના પરમ રૂપને પામવામા સુન્દર પ્રકાશની અવસ્થા

કરનાન પછ આ ત્રણ શુદ્ધો છે જેનામા આ ત્રણ શુદ્ધો આવે છે, તે સહેલાઈથી કદ્યાણના અને અકદ્યાણના સ્વરૂપને મમણ શકે છે, અકદ્યાણથી બચવાના તથા કદ્યાણને પામવાના ઉપાયને પણ સહેલાઈથી સારી રીતિએ જાણી શકે છે અને તે ઉપાયને સારી રીતિએ તે આચરી પણ શકે છે વૈરવિરોધનો ભાવ આત્માને સ્પર્શે નહિ અને વૈરવિરોધનો ભાવ આત્માને સ્પર્શે હોય તો પણ તેવા મહિનભાવને ટકવા ન દે, એવું પણ આ ત્રણ શુદ્ધોના યોગે સુશક્ય બની જાય છે જે આત્માઓને નિરતર શુભ ઉપદેશ માનજવાને મળે, રોજ ધર્મચારી આત્માઓના દર્શનનો લાભ મળે અને વિનયને યોગ્ય ધ્યાને યથાયોગ્ય વિનયને આવશ્યતા આવડે, આ ઉપરાંત જે આત્માઓ પોતામા નિરતર પ્રત્યુપકારની બાવનાથી તદ્દન નિરપેક્ષ એવો પ્રીતિભાવ સર્વ જીવો પ્રત્યે પ્રગટે એવા પ્રયત્નમા હોય અને મમત્વના ત્યાગપૂર્વક બાહ્ય સંજોને તજીને તૃષ્ણાને છેદવાના લક્ષ્યમા જે આત્માઓ રમતા હોય, તેઓને મોટે ભાગે તો વૈરવિરોધનો ભાવ સ્પર્શે નહિ અને કદાચ કોઈ જીવ પ્રત્યે વૈરવિરોધનો ભાવ સ્પર્શી જાય, તો પણ એ કલુષિત ભાવને ઠાઠવા તગ્દ જ તેઓનું લક્ષ્ય હોય

સમાપના માત્ર મોખિ- નથી કરનાની

આ વૈરવિરોધના ભાવને, છેવટમા છેવટ વાપિક પર્વ રૂપ શ્રી પદ્મપણના દિવસે તો અવશ્ય તજવેા જોઈએ એનો અર્થ એવો નથી જ કે-આજના દિવસ પૂરતો જ વર

વિરોધના ભાવનો ત્યાગ કરવાનો છે આજે તો, એ વૈર વિરોધનો ભાવ સહાને માટે જ જવો જોઈએ જે નિમિત્ત એ વૈરવિરોધનો ભાવ ચેદા થયો હોય, તે નિમિત્ત ભવિષ્યમા કદી પણ એવી રીતિએ થાક આવવું જોઈએ નહિ, કે જે થાકના થોડે વૈરવિરોધનો ભાવ પ્રગટે વૈરવિરોધનું એ નિમિત્ત, સહાને માટે, વિસરાઈ જવું જોઈએ, વૈરવિરોધના ભાવને તજવા દ્વારા ઉપશાન્ત બનીને, જેની સાથે વૈરવિરોધ થવા પામ્યો હોય તેની સાથે સમાપના કરી લેવી જોઈએ, અને ભવિષ્યમા કોઈના વ પ્રત્યે વૈરવિરોધનો ભાવ પ્રગટે નહિ, તેની રીતિએ વર્તવાની કાળજીવાળા બનવું જોઈએ જે આ રીતિએ ઉપશાન્ત બનાય અને ભવિષ્યમા ઉપશાન્ત બા રહેવાની કાળજીવાળા બનાવ, તો જ ક્ષી સાવત્સરિક પ્રતિકેમણ દ્વારા અને સમાપના કરવા રૂપ કૃત્યને આચરવા દ્વારા, વાર્ષિક ધર્મના સાચા આરધક બની શકાય માત્ર મોટે 'માફ કરજો' એમ કહેવાથી અગર તો કેવળ મૌખિક રીતિએ 'મિચ્છા મિ દુક્કઠ' કહેવાથી આત્માની સાચી શુદ્ધિ થાય નહિ વાર્ષિક ધર્મ એ આત્માને શુદ્ધ બનાવવાને માટે છે, નહિ કે-આત્માની શુદ્ધિની વાચાળતાને સેવવાને માટે છે

અર્દુમનો તપ

આ વાર્ષિક ધર્મને અર્દુમનો તપ કરવો એ પણ એક અવશ્યક બનાવો થાય છે એકી રૂપ દિવસોએ ઉપવાસો કરવા, એને અર્દુમનો તપ

આવે છે ઉપવાસો દરમ્યાન, કોઈ પણ પ્રકારનો ખોરાક અથવા તો મુખવાસનું પણ કોઈ દ્રવ્ય મોઢામાં મૂકી શકાય નહિ આમ આહારનો સર્વંથા ત્યાગ કરવા સાથે, કેટલાકે ઉપવાસ દરમ્યાન પાણીનો પણ સર્વંથા ત્યાગ કરે છે જેઓ પાણીનો સર્વંથા ત્યાગ કરી શકતા નથી, તેઓ પણ અચિત્ત એટલે હવરહિત પાણીનો, માન દિવસના જ ભાગમાં અને તે પણ શાઓએ સૂચવેલા વિધિપૂર્વક જ ઉપયોગ કરી શકે છે આ રીતિએ ત્રણ દિવસો સુધી લાગત આહારના સર્વંથા ત્યાગપૂર્વક અને બહુલતથા પાણીના પણ ત્યાગપૂર્વક કરાતો અર્દુમનો તપ, મન-વચન-કાયાના કોણેનો ચોપડ બનવા દ્વારા, પરમાત્મદશાને પમાડનારો બને છે આત્માને વજ ગેલા કમેનિ આત્માથી વિખૂટા પાડવાને માટે, તપ અદ્ભુત આમર્ય ધરાવે છે તપથી શરીર નિર્બળ બને છે, પણ આત્મા ઘણો શુદ્ધ બને છે શ્રી જૈન શાસનમાં બાહ્ય તપ અને આર્યન્તર તપ છ છ પ્રકારોએ વણવાયો છે તેમાં બાહ્ય તપના ■ પ્રકારોમાં પહેલો અનશન નામનો જે પકાર છે, તેમાં આ અર્દુમ તપનો પણ સમાવેશ થાય છે શ્રી પદ્મવલ્લભપર્વને અંગે અવશ્ય કરવા યોગ્ય તરીકે વિહિત કરાએલો આ અર્દુમનો તપ, જેઓ આ રીતિએ લાગત ત્રણ દિવસો સુધી ઉપવાસોને કરવા દ્વારા કરી શકે તેમ ન હોય, તેઓએ છટક છટક ત્રણ દિવસોએ ત્રણ ઉપવાસો કરવા દ્વારા પણ અર્દુમનો તપ કરવાની શ્રી જિનાશાનુ પાલન કરવું જોઈએ કેટલાક હવો એટલા બધા અસમર્થ હોય ■ ૨-એક ઉપવાસ પણ કરી શકે નહિ, તેઓએ છ આય

ખિલો, તે ય ન બની શકે તેમ હોય, તો નવ નીની, તે ય ન બની શકે તેમ હોય તો બાર એકાસણા, અને તે ય ન બની શકે તેમ હોય, તો ચોવીસ એસણા કરવા દ્વારા પણ અર્દુમના તપની પૂર્તિ કરવી જોઈએ જેઓને માટે એસણા કરવા એ પણ શક્ય ન હોય, તેવા અસમર્થ આત્માઓએ હ હજાર જેટલી ધાર્મિક ગાથાઓનો સ્વાધ્યાય કરવો જોઈએ અથવા તો એક મો ને આઠ નવકાર ગણવા રૂપ એક નવકારાવલિ-એવી કુલ સાઈક નવકારાવલિઓ ગણીને પણ અર્દુ મના તપની પૂર્તિ કરવી જોઈએ અસમર્થમાં અસમર્થ એવો પણ આત્મા, જો આરાધક બની રહેવાને ઈ છતો હોય, તો તે આરાધક બન્યો રહી શકે અને અર્દુમના તપ દ્વારા જે આત્મશુદ્ધિને સાધવાની છે, તે આત્મશુદ્ધિને સાધ નારો બની શકે, એ માટે જગતના હવ માત્રના કયાણનો જ બાવનામા રમતા મહાપુરૂષોએ, આ બધા ઉપાયોને દર્શાયા છે આ ઉપાયોનો તમે વિચાર કરો, તો પણ તમને લાગે કે-એ મહાપુરૂષોના હૈયામા હવોના કયાણ માટે કેટલી બધી કાળજી હતી ? આપણા કયાણને માટે જેઓના હૈયે આટલી બધી કાળજી હતી, તેઓના ઉપકારને આપણે કેમ જ વિસરી શકીએ ?

ચેત્યપરિપાટી અને શુદ્ધરત્ન.

ભગવાન શ્રી જિનેશ્વરદેવોના અને સમુદ્ધરજીના હવ માન પ્રત્યેના ઉપકારના બાવની આપણને સ્મૃતિ સાધવિનય કરવા યોગ્ય સ્થાને વિનયને આવરનારા આપણે

શકીએ અને આપણે વર્તમાનમા કેવા છીએ તથા આપણને આપણા કલ્યાણને ચાહતા હોઈએ, તો આપણે કેવા બનવું જોઈએ-એનો પણ આપણને ખ્યાલ આવે, એ માટે શ્રી પર્યુષણપર્વને અંગે શ્રી કૃષ્ણસૂત્રના શ્રવણની જેમ જે અવશ્ય કરવા યોગ્ય પાસ કાર્યો દર્શાવવામા આવ્યા છે, તેમા સૌથી પહેલું કાર્ય 'ચૈત્યપરિપાટી' દર્શાવ્યું છે અને બીજું તર્મ સમસ્ત સાધુઓને વન્દન કરવાનું દર્શાવ્યું છે આપણે જે નગરમા અગર જે ગામમા હોઈએ, તે નગર અગર તો ગામમા જેટલાય શ્રી જિનમન્દિરો હોય, તે સર્વ મન્દિરોએ જઈને, તે સર્વ મન્દિરોમા રહેલી સર્વ શ્રી જિન પ્રતિમાઓનો દર્શન અને વન્દન આદિથી વિનય કરવો, એ ચૈત્યપરિપાટી છે ભગવાન શ્રી જિનેશ્વરદેવોનો આ જગતનાં છવ માત્ર ઉપર એવો મોટો ઉપકાર છે કે-બીજો કોઈ પણ ઉપકારી, એ ઉપકારિઓની હરેળમા આવી શકે જ નહિ ભગવાન શ્રી જિનેશ્વરદેવોએ ધર્મતીર્થને પ્રવર્તાવ્યું અને એ દ્વારા શુદ્ધ એવા મોક્ષમાર્ગને સ્વતન્ત્રપણે દર્શાવ્યો, એ જ એ તારકોનો પરમ ઉપકાર છે એ તારકોના આત્માઓમા, મૂળથી જ, એવી યોગ્યતા હોય છે કે-એ તારકોના આત્માઓ પોતે જે ભવમા મુક્તિને પામવાનું હોય છે, તે ભવથી પૂર્વના ત્રીજા ભવે અવશ્ય એ આત્માએ શ્રી તીર્થંકર-નામકર્મની નિકાચના કરે છે શ્રી તીર્થંકર-નામકર્મની નિકાચના ઉત્કટ કાટિની ભાવદયાના યોગે જ થાય છે ઉત્કટ કાટિની ભાવદયા, છવમાત્ર પ્રત્યેના દયાભાવમાં જન્મે છે છવમાત્ર પ્રત્યેનો દયાભાવ હૈયામા પ્રગટે છે અં

હવમાત્રુ લલુ કેવી રીતિએ થઈ શકે તેન છે, તેનુ
 તેઓને જ્ઞાન પણ છે આથી એ તારકો એવો દયામય
 વિચાર કરે ને કે- 'જગતના હવો પરમ શુદ્ધ એવા મોક્ષ
 માર્ગને પામ્યા નથી, માટે જ તેઓ દુ ખના દેખી અને
 સુખના અભિલાષી હોવા છતાં પણ, દુ ખથી રહિત અને
 સુખથી સહિત બની શકતા નથી ને મારામા શક્તિ હોય,
 તો હું એક જ કામ કરું કે-જગતના સઘળા ય હવોને પરમ
 શુદ્ધ એવો મોક્ષમાર્ગ પમાડી દઉં !' આ જાતિની દયામય
 વિચારસરણીમા એમ્તાન બની જતા એ આત્માઓ, એ
 એકતાનતાના યોગે જે પુણ્યકર્મનો ગાઢ બંધ ઉપાડે છે, તેને
 શ્રી વીર્યકર-નામકર્મની નિકાચના કહેવાય છે આ રીતિએ
 ત્રીજા ભવે શ્રીવીર્યકર-નામકર્મને નિકાચનાન પુણ્યઆત્માઓ,
 પોતાના અતિમ ભવમા માતાના બર્મમાં આવે છે ત્યારથી જ
 જ્ઞાનપ્રધાન હવનને હવનાશ હોય છે અને એથી જ એ
 તારકોના હવનમા એક પણ અનુચિત પ્રવૃત્તિને સ્થાન હોતું
 નથી મહા વિરાગી એવા પણ એ આત્માઓ, જે પોતાના
 જ્ઞાનબળે એમ જાણે છે કે- 'અમુક કર્મ પરવશ વિના અગર
 તો ભોગ ભોગવ્યા વિના આત્માથી વિપ્રદુ પડે તેનુ નથી
 જ' તો જ એ તારકો લભાદિ પ્રવૃત્તિને આચરે છે પોતાના
 જ્ઞાનબળે પોતાની દીક્ષાના મમમને જાણીને, એ તારકો
 દીક્ષાને પ્રહણુ કરે છે અને જ્યાં સુધી એ તારકો પોતાના
 વીતરાગતા શુષુને તથા અનન્તજ્ઞાનાદિ શુષુને પ્રગટાવી શકતા
 નથી, ત્યાં સુધી જ પીને બેસતા નથી, પરંતુ જરૂરી એવી
 ઉચ સાધનાઓમાં પણ હવરિત જન્મ રહે છે આ ૨

શ્રી વીતરાગ અને સર્વેશ બન્યા બાદ, એ તારકો જે ધર્મ
 તીર્થને પ્રવર્તાવે છે, તે જ શ્રી જૈન શાસન છે હાલ આ શ્રી
 ભરત ક્ષેત્રમા જે શ્રી જૈન શાસન વિદ્યમાન છે, તે ભગવાન
 શ્રી મહાવીર પરમાત્માએ પ્રવર્તાવેલું છે ભગવાન શ્રી મહાવીર
 પરમાત્માએ ફરમાવેલા પરમ શુદ્ધ એવા મોક્ષમાર્ગને અનન્ત
 લબ્ધિનિધાન એવા શ્રી ગૌતમસ્વામિજી આદિ ગણધર
 ભગવાનોએ સૂત્ર રૂપે શુદ્ધ્યે અને શ્રી જૈન શાસનમા થએલા
 સઘળા ૫ મહાપુરુષોએ જે કાઈ ક'યાણુકારી ઉપદેશ જગતને
 આપ્યો છે, તે પણ એને જ અવલંબીને આપ્યો છે આથી,
 જગતના છવ માત્રના ક'યાણુનું મૂળ ભગવાન શ્રી જિને
 શ્વરદેવો છે અને એ તારકોએ, આપણે જ્યારે કાઈ બાંધુતા
 પણ નહોતા, તે વખતે ૫ આપણા પ્રત્યેની દયાને ચિન્તવીને
 આપણા ઉપર પરમ ઉપકાર કર્યો છે આથી, આપણે જે
 કૃતજ્ઞ હોઈએ, તો ભગવાન શ્રી જિનેશ્વરદેવોના તેમજ શ્રી
 જૈન શાસનમા થએલા સઘળા ૫ મહાપુરુષોના ઉપકારને કહી
 પણ વિસરી શકીએ નહિ આ કારણે, આ લેખમાળાના
 પ્રારંભમા જ કૃતજ્ઞતા શુષ્ણને પામવાની સૌથી પહેલી બલામણ
 કરવામા આવી હતી આ લેખમાળામા જે ક'યાણુકારી વસ્તુ
 આપી શકાઈ છે, તે પણ ભગવાન શ્રી જિનેશ્વરદેવોને
 અને એ તારકોના શાસનમા થએલા મહાપુરુષોને જ
 આભારી છે મેં તો એ તારકોએ કહેલી વાતોની કાઈક
 વાનકી આપઠાનો જ પ્રયાસ કર્યો છે ભગવાન શ્રી જિનેશ્વર
 દેવોનો અને સદ્ગુણોનો આપો ઉપકાર છે, એ વાતને સમજી
 શકનારા આત્માઓ, ચૈત્યપરિપાટી રૂપ કાર્યને અને સમસ્ત

માધુઓને વન્દન કરવા રૂપ કાર્યને પણ સુંદર પ્રકારે આવરી શકે છે. ધર્મતીર્થના પ્રવર્તક પુણ્યાત્માઓની પ્રતિમાઓના અને એકાન્તે ધર્મચારી એવા સદ્ગુણીઓના સુયોગ્ય વિનયથી, આત્મા સઘળા ય મનોવાહિનોને સિદ્ધ કરી શકે છે. આ રીતિએ સૌ મોક્ષમાર્ગને આરાધી અને સૌ મોક્ષસુખને પામે, એ જ એક અભિલાષ.



આભાર દર્શન

આને ત્યાં સેખમાળાનો ઉદયો સેખાકપુરો
 થાય છે "સરેશ" નો વિનવિને માન આપી
 પૂજા આપાર્થ મી વિગ્ધરામચ દસુરીયર
 ક્યો 'સરેશ' માં ક્રિક અકબાડિયાપુષી તેમની
 આ ગૌતિક સેખમાળા આપી અમને અને
 અમારા સાજો વાચકોને આભારી કર્યા છે એ
 મારે અને પૂ આપાર્થથીમે તેમજ નૈન પ્ર
 થન કાર્યાત્ય જેના તરફથી આ લેખો નિષ
 મિત માર્ગે કર્યા છે તેમનો અ તાકરજુપૂષક
 આભાર મા તોએ હીએ આરે બવિખમા પલ
 આપાર મી સરેશના સાજો વાચકોને આજો
 સાજ આપતા રહે એરી નમ વિનવિ
 કરીએ હીએ ત ની

['સરેશ' તા ૫ ૬ ૧૯૫૧ કુપ્તાર-મંથી]

